

Crna Gora

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

Adresa: Rimski trg 46
81000 Podgorica Crna Gora
tel: +382 20 482 305
www.gov.me/mrs

**DVANAESTI NACIONALNI IZVJEŠTAJ O PRIMJENI IZMIJENJENE EVROPSKE SOCIJALNE POVELJE
ZA 2022. GODINU**

(čl. 7, 8, 16, 17, 19, 27)

CRNA GORA

April 2023. godine

Član 7- Pravo djece i mladih na zaštitu

Član 7 Povelje – U cilju osiguranja efikasnog ostvarivanja prava djece i mladih na zaštitu, ugovorne strane se obavezuju:

Stav 1 – da obezbijede da minimalni uzrast za prijem na posao bude 15 godina, uz izuzetak za djecu koja su zaposlena na propisanim lakim radnim mjestima bez štete po njihovo zdravlje, moral ili obrazovanje;

a) Navedite informacije o mjerama koje su preduzela nadležna tijela (npr. inspekcije rada i socijalne službe) za otkrivanje dječjeg rada, uključujući djecu koja rade u neformalnoj ekonomiji. U tom smislu, molimo da dostavite informacije o broju djece koja rade (bilo iz postojećih statistika o ovom pitanju ili iz anketa koje su se sprovele kako bi se dobili takvi podaci), kao i o mjerama preduzetim za identifikaciju i praćenje sektora u kojima postoji velika sumnja da djeca rade na crno (Opšte pitanje, Zaključci 2019).

ODGOVOR:

Inspekcija rada u kontinuitetu, pri redovnim nadzorima, u svim privrednim djelatnostima, pored ostalog, kontrolira i da li je poslodavac angažovao za rad djecu. Maloljetna lica zatiču se na radu uglavnom tokom ljetnje turističke sezone, u periodu od dva mjeseca. Nepravilnosti u vezi angažovanja maloljetnih lica odnosile su se na nezaključivanje ugovora o radu ili nedostatak saglasnosti za zaposlenje od strane roditelja ili neposjedovanje uvjerenja o zdravstvenoj sposobnosti za rad. Osim toga, kazne su se odnosile i na nedostatak odluke o radu u smjenama, koja se ticala svih zaposlenih kod poslodavca, ne samo kada su u pitanju djeca. Djeca nisu zaticana na teškim i po zdravlje štetnim poslovima, već se radilo pretežno o ugostiteljskoj djelatnosti, trgovinama na malo, štandovima za prodaju sitnih proizvoda i sl. U većini slučajeva kada su zatečena djeca na radu, u pitanju je bio porodični biznis.

Centri za socijalni rad u Crnoj Gori tokom 2022. godine registrovali su 66 slučajeva dječjeg prosjačenja. U Centrima za socijalni rad nije bilo evidentiranih slučajeva u kojima su djeca uklonjena sa drugih nedozvoljenih poslova. Uloga Centra za socijalni rad je da radi na suzbijanju pojave prosjačenja u saradnji sa drugim nadležnim institucijama, kao i da pruža podršku i obezbijedi zaštitu djece koja su zatečena u prosjačenju. Nakon upoznavanja sa svakim konkretnim slučajem, Centar za socijalni rad preduzima odgovarajuće mjere zaštite u okvirima zakonskih mogućnosti. Pristupa se obezbjeđivanju sigurnog okruženja za djecu, ali i sprovođenju savjetodavnog rada sa djetetom i porodicom. Djetetu se pruža pomoć u daljoj reintegraciji i upućuje se na druge pružaoce usluga u sistemu socijalne i dječje zaštite, ali i u sistemu obrazovanja i zdravlja. Dijete i njegova porodica, mogu ostvariti prava u skladu sa Zakonom o

socijalnoj i dječjoj zaštiti. Takođe organ starateljstva može pokrenuti postupak pred Sudom za prekršaje prema licima koja navode ili ne spriječavaju djecu u prosjačenju, najčešće prema roditeljima ili starateljima. Postupak se pokreće na način što se upoznaje Uprava policije sa slučajem prosjačenja, a nakon toga informacije se upućuju Sudu za prekršaje koji vodi postupak.

U proteklom periodu nije bilo izmjena u nadležnostima organa odnosno tijela zaduženih za sprovođenje postojeće zakonske regulative koja se odnosi na najgore oblike radnog angažovanja djece, odnosno dječje prosjačenje. Nadležni organi postupaju u skladu sa Protokolom o postupanju organa, ustanova i organizacija u Crnoj Gori sa djecom uključenom u život i rad na ulici. Protokol obavezuje pet ministarstava i to unutrašnjih poslova, pravde, prosvjete, zdravlja, rada i socijalnog staranja, kao i Upravu policije, na zajedničku saradnju u postupanju, a sve u cilju zaštite djece koja su uključena u život i rad na ulici.

b) Ako je u prethodnom zaključku utvrđeno da domaće pravo nije usklađeno sa odredbom Povelje objasnite da li je i kako otklonjen problem. Ako je prethodni zaključak odložen ili je donešen zaključak o usklađenosti do prijema novih informacija, odgovorite na postavljena pitanja.

ODGOVOR:

Prethodno je Komitet zaključio da situacija u Crnoj Gori nije u skladu s članom 7 stavom 1 Povelje na osnovu toga što se propisi o zabrani zapošljavanja mlađih od 15 godina ne sprovedu efikasno i što se ne nadzire rad koji kod kuće obavljaju djeca mlađa od 15 godina.

Zakonom o radu („Sl. list CG", br. 74/19, 8/21, 59/21, 68/21 i 145/21), članom 20 propisani su opšti i posebni uslovi za zasnivanje radnog odnosa. Predviđena su dva opšta uslova i to: 15 godina života i opšta zdravstvena sposobnost. Opšti uslovi važe za sva lica koja na teritoriji Crne Gore žele da zasnuju radni odnos. Starosna dob od 15 godina predstavlja starosnu granicu kada lice stiče opštu radnopravnu sposobnost. Novina koju je uveo Zakon o radu koji je stupio na snagu 7. januara 2020. godine jeste izuzetak u odnosu na lica koja se nalaze na obaveznom osnovnom školovanju i koja u tom slučaju ne mogu da zasnuju radni odnos sve dok traje obavezno osnovno školovanje.

Odsjek za inspekciju rada, kao organizaciona jedinica u okviru Uprave za inspekcijske poslove vrši nadzor u okviru dvije grupe poslova: Grupa poslova za oblast radnih odnosa i zapošljavanja i Grupa poslova za oblast zaštite i zdravlja na radu. Iz Izvještaja o radu Inspekcije rada za 2021. godinu navodi se da je broj sistematizovanih radnih mjesta za inspektore rada 53, i to: 37 za oblast radnih odnosa, uključujući i glavnu inspektorku i 16 za oblast zaštite i zdravlja na radu. Zaposlena su ukupno 44 inspektora, od čega je 33 za oblast radnih odnosa i 11 za oblast zaštite i zdravlja na radu.

Inspekcija rada sprovodi nadzor nad primjenom: Zakona o radu, Zakona o strancima, Zakona o štrajku, Zakona o reprezentativnosti sindikata, Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom, Zakona o volonterskom radu, Zakona o zabrani zlostavljanja na radu, Zakona o rodnoj ravnopravnosti, Zakona o zabrani diskriminacije, Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, Zakona o stručnom osposobljavanju lica sa stečenim visokim obrazovanjem, Zakona o zaštiti građana Crne Gore na radu u inostranstvu, Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti, Zakona o sigurnosti pomorske plovidbe, Zakona o zaštiti i zdravlju na radu i Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti. Ova inspekcija vrši i nadzor nad primjenom Opšteg kolektivnog ugovora, granskih kolektivnih ugovora, kolektivnih ugovora kod poslodavca i drugih podzakonskih akata, kojima se uređuje oblast radnih odnosa, zapošljavanja i zaštite i zdravlja na radu.

Inspekcija rada nije zatekla radno angažovane maloljetnike mlađe od 15 godina. Maloljetnicima ispod 15 godina je zabranjena bilo koja vrsta rada. Inspekcija nije obaviještena da se odvijao rad kod kuće maloljetnika niti su postojale bilo kakve sumnje u tom pravcu. Posebno treba naglasiti da je pitanje kontrolisanja rada kod kuće kompleksno pravno pitanje iz razloga što je Ustavom zagarantovano pravo svakog građanina na nepovredivost stana koji predviđa da se u stan može ući samo uz sudski nalog.

Stav 2 - da obezbijede da minimalni uzrast za prijem na posao bude 18 godina u odnosu na propisana radna mjesta koja se smatraju opasna ili nezdrava;

Ako je u prethodnom zaključku utvrđeno da domaće pravo nije usklađeno sa odredbom Povelje objasnite da li je i kako otklonjen problem. Ako je prethodni zaključak odložen ili je donešen zaključak o usklađenosti do prijema novih informacija, odgovorite na postavljena pitanja.

ODGOVOR:

Komiteta je prethodno zaključio da situacija u Crnoj Gori nije u skladu s članom 7 stavom 2 Povelje na osnovu toga što nije utvrđeno da se zakonodavstvo o zabrani zapošljavanja mlađih od 18 godina za opasne ili nezdrave aktivnosti efikasno sprovodi.

Odredbe novog Zakona o radu, koje se odnose na zaštitu zaposlenih mlađih od 18 godina života u potpunosti su usklađene sa Direktivom Savjeta 94/33/EZ od 22. juna 1994 o zaštiti mladih ljudi na radu. Članom 120 Zakona o radu, predviđena je zaštita zaposlenih mlađih od 18 godina na način što im je zabranjen rad na naročito teškim fizičkim poslovima (kao što su poslovi pod zemljom ili pod vodom) ali i na poslovima koji bi mogli štetno i sa povećanim rizikom da utiču na njihovo zdravlje. Nadalje, Pravilnik o mjerama zaštite i zdravlja na radu u radnoj sredini i radnoj okolini („Sl.list CG“, br. 104/20) predviđa obavezu poslodavca da maloljetnicima obezbijedi radna

mjesta koja neće štetno djelovati na njihov razvoj. Osim toga članom 6 ovog Pravilnika se zabranjuje raspoređivanje maloljetnika na sledećim poslovima: koji su objektivno iznad njihovih fizičkih ili psiholoških sposobnosti; koji uključuju izlaganje opasnim materijama, koje izazivaju nasledna genetska oštećenja ili na bilo koji drugi način hronično utiču na zdravlje; koji uključuju rizike od nesreća za koje može da se pretpostavi da maloljetnici ne mogu da prepoznaju ili izbjegnu zbog svoje nedovoljne pažnje ili nedostatka iskustva; i na kojima postoji rizik po zdravlje zbog ekstremne hladnoće ili vrućine, buke ili vibracije. Poslodavac treba da obezbijedi da maloljetnici ne budu izloženi radu sa specifičnim rizicima i štetnom izlaganju i to: fizičkim materijama, biološkim materijama, hemijskim materijama i drugim rizicima.

Takođe, u dijelu zaštite i zdravlja na radu Pravilnikom o poslovima sa posebnim uslovima rada i uslovima koje treba da ispuni zaposleni za rad na tim poslovima („Sl. list CG“, br. 70/16) je zabranjen rad na ovim radnim mjestima mlađim od 18 godina.

Prioritetan zadatak Inspekcije rada u 2021. godini, uz kontrolu poštovanja epidemiloških mjera, bio je suzbijanje sive ekonomije na tržištu rada (neformalno zapošljavanje i neplaćeni rad kod formalno zaposlenih) i obezbjeđivanje bezbjednog radnog mjesta, sa aspekta zaštite i zdravlja na radu.

U dijelu zaštite i zdravlja na radu, pažnja je posvećena kontroli: obezbjeđivanja mjera zaštite i zdravlja na radu, odnosno uslova na radu koji ne dovode do povreda na radu, profesionalnih bolesti i bolesti u vezi sa radom, usklađivanja normativnih akata sa odredbama Zakona o zaštiti i zdravlju na radu, obezbjeđivanja pregleda i ispitivanja sredstava za rad i ispitivanja uslova radne sredine u propisanim rokovima, osposobljavanja zaposlenih za bezbjedan rad, obezbjeđivanja specijalističkih zdravstvenih pregleda zaposlenih koji rade na radnim mjestima sa posebnim uslovima rada, odnosno povećanim rizikom, organizovanja poslova zaštite i zdravlja na radu kod poslodavca, vođenja evidencija iz zaštite i zdravlja na radu, nabavke, izdavanja i obezbjeđivanja sredstava i opreme lične zaštite na radu, kolektivnog osiguranja zaposlenih, preduzimanja potrebnih mjera i određivanja zaposlenih za pružanje prve pomoći, zaštite od požara i evakuacije zaposlenih i donošenja akta o procjeni rizika.

U izvještajnom periodu, Inspekcija rada izvršila je ukupno 11.369 inspekcijskih pregleda (u oblasti radnih odnosa i zapošljavanja, 8.107 i u oblasti zaštite i zdravlja na radu 3.262), u kojima je utvrdila ukupno 3.958 nepravilnosti.

Prilikom inspekcijskog nadzora lica mlađa od 18 godina starosti nijesu zatečena da rade na radnim mjestima koje na naročito teškim fizičkim poslovima ali i na poslovima koji bi mogli štetno i sa povećanim rizikom da utiču na njihovo zdravlje.

Stav 3 - da obezbijede da lica koja još uvijek podliježu obaveznom obrazovanju ne budu zapošljavana na takvim poslovima koji bi ih lišili svih prednosti obrazovnog procesa

Ako je u prethodnom zaključku utvrđeno da domaće pravo nije usklađeno sa odredbom Povelje objasnite da li je i kako otklonjen problem. Ako je prethodni zaključak odložen ili je donešen zaključak o usklađenosti do prijema novih informacija, odgovorite na postavljena pitanja.

ODGOVOR:

U prethodnom zaključku Komitet je zaključio da situacija u Crnoj Gori nije u skladu sa članom 7 stav 3 na osnovu toga što se zakonodavstvo kojim se zabranjuje rad djece koja su još uvijek na obaveznom obrazovanju ne primjenjuje efikasno u praksi.

Zakonom o radu, članom 20 propisani su opšti i posebni uslovi za zasnivanje radnog odnosa. Predviđena su dva opšta uslova i to: 15 godina života i opšta zdravstvena sposobnost. Opšti uslovi uslovi važe za sva lica koja na teritoriji Crne Gore žele da zasnuju radni odnos. Starosna dob od 15 godina predstavlja starosnu granicu kada lice stiče opštu radnopravnu sposobnost. Novina koju je uveo Zakon o radu koji je stupio na snagu koji je stupio na snagu 7. januara 2020. godine jeste izuzetak u odnosu na lica koja se nalaze na obaveznom osnovnom školovanju i koja u tom slučaju ne mogu da zasnuju radni odnos sve dok traje obavezno osnovno školovanje.

Članom 208 stav 1 tačka 3 predviđeno je da će se novčanom kaznom u iznosu od 2.000 eura do 20.000 eura kazniti pravno lice ako zaključi ugovor u suprotnosti sa članom 20 ovog zakona.

Maloljetna lica zatečena su na radu uglavnom tokom ljetnje turističke sezone. Nepravilnosti u vezi angažovanja maloljetnih lica odnosile su se na nezaključivanje ugovora o radu ili nedostatak saglasnosti za zaposlenje od strane roditelja ili neposjedovanje uvjerenja o zdravstvenoj sposobnosti za rad. Inspekcija nije konstatovala da su se maloljetna lica u vrijeme kada su zatečena na radu nalazila na obaveznom osnovnom obrazovanju.

Stav 4 - da obezbijede da radni sati za lica izpod 18 godina budu ograničeni u skladu sa potrebama njihovog razvoja, a naročito sa njihovom potrebom za profesionalnom obukom

Ako je u prethodnom zaključku utvrđeno da domaće pravo nije usklađeno sa odredbom Povelje objasnite da li je i kako otklonjen problem. Ako je prethodni zaključak odložen ili je donešen zaključak o usklađenosti do prijema novih informacija, odgovorite na postavljena pitanja.

ODGOVOR:

Komitet je prethodno zaključio da situacija u Crnoj Gori nije u skladu s članom 7 stavom 4 Povelje na osnovu toga što je ograničenje od 40 sati rada nedjeljno za mlade radnike mlađe od 16 godina

pretjerano i što nije utvrđeno da se zakonodavstvo o radnom vremenu i odmorima za mlade radnike mlađe od 18 godina efikasno sprovodi.

Novim Zakonom o radu, u skladu sa zahtjevima Direktive Savjeta 94/33/EZ od 22. juna 1994 o zaštiti mladih ljudi na radu, propisano je da se kolektivnim ugovorom kod poslodavca zaposlenom mlađem od 15 godina života može utvrditi radno vrijeme kraće od punog radnog vremena u kojem slučaju zaposleni ostvaruje sva prava iz radnog odnosa u punom obimu.

Takođe, ukoliko zaposleni mlađi od 18 godina života radi najmanje 4 sata dnevno ima svakog radnog dana pravo na odmor u toku rada od najmanje 30 minuta neprekidno. Pauza u toku radnog vremena smatra se vremenom provedenim na radu.

Inspekcija rada prati radno vrijeme radnika mlađih od 18 godina, kao i za ostale zaposlene, kroz raspored rada po smjenama i raspored korišćenja sedmičnog odmora, koje je poslodavac dužan da utvrdi, ukoliko se konstantno obavlja djelatnost a sedmični odmor se ne koristi nedjeljom. Takođe, vrši se uvid u rješenja o godišnjem odmoru, obzirom da je zakonom propisan minimum godišnjeg odmora u trajanju od 24 radna dana za lica mlađa od 18 godina. Uz to, vrši se uvid i u kolektivne ugovore kod poslodavca, a obavlja se i neposredan razgovor sa tim licima, sa upitima o ovoj tematici, kao i u vezi sa prekovremenim i noćnim radom, koji je zakonom zabranjen za ova lica.

Stav 5 - da priznaju pravo mladih radnika i šegrta na poštenu platu ili druge odgovarajuće nadoknade

a) Molimo dostavite ažurirane informacije o neto minimalnim zaradama i naknadama koje se isplaćuju osobama mlađim od 18 godina. Navedite informacije o mjerama koje su poduzete kako bi se mladim radnicima garantovala pravična naknada:

i) na netipičnim poslovima (rad na pola radnog vremena, rad na određeno vrijeme, rad na neodređeno vrijeme, povremeni i sezonski rad, samostalni djelatnici, samostalni radnici i domaći radnici),

ii) u gig ekonomiji ili platfomskom radu i

iii) u slučajevima da imaju ugovore bez radnih sati.

ODGOVOR:

Zakonom o radu propisano je da zaposleni ima pravo na zaradu koja se utvrđuje u skladu sa zakonom, kolektivnim ugovorom i ugovorom o radu. Zaposlenom se garantuje jednaka zarada za isti rad ili rad iste vrijednosti. Pod radom iste vrijednosti podrazumijeva se rad za koji se zahtijeva isti nivo kvalifikacije obrazovanja, odnosno stručne kvalifikacije, odgovornost, vještine, uslovi

rada i rezultati rada. U slučaju povrede ovog prava zaposleni ima pravo na naknadu štete u visini neisplaćenog dijela zarade.

Dakle, jednakost zarada je garantovana svim zaposlenim bez razlike po polu, godinama starosti ili bilo kojem drugom ličnom svojstvu.

Takođe, kada su u pitanju netipični ugovori o radu (ugovori o radu na nepuno radno vrijeme, ugovor o radu na određeno vrijeme, ugovor o radu na određeno vrijeme u okviru trajanja projekta, ugovor o radu na određeno vrijeme za obavljanje sezonskih poslova, ugovor o radu pripravnika, ugovor o privremenim i povremenim poslovima) odredbe radnog zakonodavstva ne prepoznaju drugačiji tretman kada su u pitanju godine starosti angažovanih lica. U ovom slučaju takođe važi načelo jednakosti zarada.

Posebno, ugovor o radu pripravnika je ugovor sa licem koje prvi put zasniva radni odnos u određenom stepenu školske spreme, odnosno kvalifikacije nivoa obrazovanja ili stručne kvalifikacije. Poslodavac može da zaključi ugovor o radu na određeno vrijeme u svojstvu pripravnika radi osposobljavanja za samostalno obavljanje poslova i radnih zadataka u skladu sa zakonom i kolektivnim ugovorom. U referentnom periodu prema važećem zakonodavstvu zarada pripravnika ne može biti manja od 80% osnova za zaradu za radno mjesto na kojem je raspoređen pripravnik. S obzirom da je u pitanju lice koje prvi put zasniva radni odnos u određenom stepenu stručne spreme ili kvalifikacije obrazovanja, najčešće je riječ o mlađim osobama koji stepen školske spreme stižu sa navršenih 17 ili 18 godina tj. nakon završenog srednjeg obrazovanja i izuzetno sa 15 godina nakon završenog obaveznog osnovnog obrazovanja. Pripravnički staž traje devet mjeseci za VI i VII nivo kvalifikacije obrazovanja (visoka školska spremna) dok za ostale nivoe kvalifikacije traje šest mjeseci.

Kada je riječ o ugovorima o radu na platformama ili u GIG ekonomiji, kao i u slučaju ugovora o radu bez radnih sati (zero hours contract), radno zakonodavstvo Crne Gore ne prepoznaje ove vrste ugovora.

b) Navedite informacije o mjerama koje su preduzete kako bi se osiguralo da se ovo pravo efikasno sprovodi (npr. putem inspekcija rada i sličnih tijela za spovođenje, sindikata).

ODGOVOR:

Nadzor nad primjenom Zakona o radu odnosno gore navedenih odredbi vrši Uprava za inspekcijske poslove preko Odsjeka za inspekciju rada. Inspektori rada prilikom kontrola vrše uvid u ugovore o radu maloljetnika, zatim kontrolišu odluke o radnom vremenu i rasporedu po smjenama, te u vezi sa tim provjeravaju da li maloljetnici imaju zagarantovan dnevni i sedmični odmor, te da li su oslobođeni noćnog rada.

c) Ako je u prethodnom zaključku utvrđeno da domaće pravo nije usklađeno sa odredbom Povelje objasnite da li je i kako otklonjen problem. Ako je prethodni zaključak odložen ili je donešen zaključak o usklađenosti do prijema novih informacija, odgovorite na postavljena pitanja.

ODGOVOR:

Izmjenama i dopunama Zakona o radu koje je Skupština Crne Gore usvojila 31.12.2021. godine iznos minimalne zarade je povećan sa 250,00 na 450,00 u neto iznosu i ista se primjenjuje počev od 1. januara 2022. godine.

Prosječna zarada (bruto) u decembru 2021. godine u Crnoj Gori iznosila je 802 eura, dok je prosječna zarada bez poreza i doprinosa (neto) iznosila 537 eura.

Zaposleni ima pravo na minimalnu zaradu za standardni radni učinak i puno radno vrijeme, odnosno, radno vrijeme koje se izjednačava sa punim radnim vremenom u skladu sa ovim zakonom, kolektivnim ugovorom i ugovorom o radu.

Takođe, zaposlenom se garantuje jednaka zarada za isti rad ili rad iste vrijednosti. Pod radom iste vrijednosti podrazumijeva se rad za koji se zahtijeva isti nivo kvalifikacije obrazovanja, odnosno stručne kvalifikacije, odgovornost, vještine, uslovi rada i rezultati rada.

U slučaju povrede ovog prava, zaposleni ima pravo na naknadu štete u visini neisplaćenog dijela zarade.

Dakle, iz navedenih odredbi jasno proizilazi da svi zaposleni bez obzira na starosnu dob imaju pravo na minimalnu zaradu za standardni radni učinak i puno radno vrijeme, dok se takođe svim zaposlenima garantuje pravo na jednakost zarade bez obzira na godine starosti. Takođe, Zakonom o radu se zabranjuje neposredna i posredna diskriminacija lica koja traže zaposlenje kao i zaposlenih u odnosu na, između ostalog, i starosnu dob.

Kada je riječ o radnom odnosu u svojstvu pripravnika, Zakon o radu u članu 46 propisuje da sa licem koje prvi put zasniva radni odnos u određenom stepenu školske spreme, odnosno kvalifikacije nivoa obrazovanja ili stručne kvalifikacije, poslodavac može da zaključi ugovor o radu na određeno vrijeme u svojstvu pripravnika, radi osposobljavanja za samostalno obavljanje poslova i radnih zadataka u skladu sa zakonom i kolektivnim ugovorom.

Licu koje prvi put zasniva radni odnos, ako zakonom nije drugačije propisano, pripravnički staž traje:

- 1) devet mjeseci, za VI i VII nivo kvalifikacije obrazovanja; i
- 2) šest mjeseci, za ostale nivoe kvalifikacije.

Prispravnički staž se produžava u slučaju odsustva sa rada zbog: privremene spriječenosti za rad po propisima o zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenom osiguranju i porodiljskog, roditeljskog, usvojiteljskog i hraniteljskog odsustva.

Ovdje treba napomenuti da se ova odredba odnosi na lice koje prvi put zasniva radni odnos u određenom stepenu školske spreme. Dakle, ista odredba se primjenjuje na sve pripravnike bez

obzira na njihovu starosnu dob iako su to u praksi najčešće mladi zaposleni tj. lica sa nedavno završenim srednjim i visokim obrazovanjem. U cilju boljeg razumijevanja ovog instituta potrebno je pojasniti pojam pripravnik. Pripravnik nije lice koje po prvi put zasniva radni odnos, već lice koje po prvi put zasniva radni odnos u svrhu osposobljavanja za samostalan rad. Dakle pripravnik može biti lice koje je prethodno bilo u radnom odnosu ali sa drugim stepenom školske spreme. Specifičnost ovog ugovora je u tome što je primarni cilj osposobljavanje zaposlenog za samostalan rad a ne ostvarivanje zarade. To je i jedan od razloga zašto je ograničeno trajanje ovog ugovora na period od šest ili devet mjeseci u zavisnosti od nivoa obrazovanja kao i što je data mogućnost da za umanjenu zaradu u odnosu na zaradu koju ostvaruju zaposleni na radnom mjestu za koje se pripravnik osposobljava (npr.80% zarade odgovarajuće grupe poslova).

Stav 7 - da obezbijede da zaposlene osobe mlađe od 18 godina imaju pravo na najmanje četiri nedelje plaćenog godišnjeg odmora;

Ako je u prethodnom zaključku utvrđeno da domaće pravo nije usklađeno sa odredbom Povelje objasnite da li je i kako otklonjen problem. Ako je prethodni zaključak odložen ili je donešen zaključak o usklađenosti do prijema novih informacija, odgovorite na postavljena pitanja.

ODGOVOR:

Komitet je prethodno zaključio da je situacija u Crnoj Gori u skladu s članom 7 stavom 7 Povelje i tražio dodatne informacije.

Zakonom o radu propisano je da zaposleni ima pravo na plaćeni godišnji odmor. Zaposleni se ne može odreći prava na godišnji odmor, niti to pravo može da mu se uskrati. Pravo na godišnji odmor ne može da se zamijeni novčanom naknadom, osim u slučaju prestanka radnog odnosa.

Privremena spriječenost za rad zbog bolesti, održavanje trudnoće, plaćeno odsustvo, porodiljsko, roditeljsko, usvojiteljsko i hraniteljsko odsustvo, odmor u dane državnih i vjerskih praznika i odsustvovanje zbog odazivanja na poziv državnih organa smatraju se vremenom provedenim na radu za sticanje prava na korišćenje godišnjeg odmora.

Zaposleni mlađi od 18 godina ima pravo na plaćeni godišnji odmor od najmanje 24 radna dana.

Inspekcija rada vrši nadzor u okviru dvije grupe poslova: Grupa poslova za oblast radnih odnosa i zapošljavanja i Grupa poslova za oblast zaštite i zdravlja na radu. Broj sistematizovanih radnih mjesta u 2021. godini, za inspektore rada je 53, i to: 37 za oblast radnih odnosa, uključujući i glavnu inspektorku i 16 za oblast zaštite i zdravlja na radu. Zaposlena su ukupno 44 inspektora, od čega je 33 za oblast radnih odnosa (11 muškaraca i 22 žene) uključujući i glavnu inspektorku (svi diplomirani pravnici) i 11 za oblast zaštite i zdravlja na radu (tri muškaraca i osam žena – diplomirani inženjeri različitih tehničko-tehnoloških struka). Od ukupnog broja zaposlenih inspektora rada, 14 je sa mjestom rada u Podgorici, dok su ostali raspoređeni u ostalim

gradovima.

Inspekcija rada prati situacije u praksi u odnosu na plaćeni godišnji odmor radnika mlađih od 18 godina, što će činiti i ubuduće. Nijesu utvrđeni slučajevi nepoštovanja ove zakonske odredbe. Obzirom da je i dalje značajan broj radnika angažovan bez ugovora o radu ili bez prijave na obavezno socijalno osiguranje, te da je protivzakonit prekovremeni rad zastupljen kod većine poslodavaca, to sa brojem sistematizovanih radnih mjesta inspektora rada od 25 nije bilo moguće kroz redovne nadzore u većoj mjeri djelovati u pogledu ostvarivanja ostalih prava zaposlenih. Ovo posebno imajući u vidu veliki broj inicijativa kojima su se zaposleni obraćali inspekciji za vršenje inspekcijskog nadzora. Inspektori su prioritetno uzimali inicijative u rad i vršili nadzor u pogledu konkretnih povreda zakona na koje su podnosioci inicijative ukazivali. Svi inspektori su pravnici, sa dovoljnim radnim iskustvom i pokazuju zavidan nivo znanja i zainteresovanosti, te prolaze obuke u cilju stručnog osposobljavanja

Stav 8 - da obezbijede da lica ispod 18 godina ne budu angažovana na noćnim poslovima sa izuzetkom pojedinih poslova koji su određeni nacionalnim zakonima i propisima;

Ako je u prethodnom zaključku utvrđeno da domaće pravo nije usklađeno sa odredbom Povelje objasnite da li je i kako otklonjen problem. Ako je prethodni zaključak odložen ili je donešen zaključak o usklađenosti do prijema novih informacija, odgovorite na postavljena pitanja.

ODGOVOR:

Komitet je prethodno zaključio da je situacija u Crnoj Gori u skladu s članom 7 stavom 8 Povelje i tražio dodatne informacije.

Zakonom o radu (član 120 stav 4) zaposlenom mlađem od 18 godina života ne može da se odredi da radi prekovremeno, odnosno duže od osam časova dnevno, niti noću. Dakle nije dozvoljeno organizovati rad od 10 sati uveče do 6 sati ujutru za zaposlene mlađe od 18 godina.

Novčanom kaznom u iznosu od 2.000 eura do 20.000 eura kazniće se pravno lice, ako ne obezbijedi zaštitu zaposlenih, u skladu sa članom 120.

Inspekcija rada nije utvrdila slučajeve nezakonitog rada noću radnika mlađih od 18 godina, a nije bilo ni obraćanja građana inspekciji iz kojih bi proizilazilo da postoji sumnja da navedena kategorija lica radi noću. S obzirom da je i dalje značajan broj radnika angažovan bez ugovora o radu ili bez prijave na obavezno socijalno osiguranje, te da je protivzakonit prekovremeni rad zastupljen kod većine poslodavaca, to sa brojem sistematizovanih radnih mjesta inspektora rada od 25 nije bilo moguće kroz redovne nadzore u većoj mjeri djelovati u pogledu ostvarivanja ostalih prava zaposlenih. Ovo posebno imajući u vidu veliki broj inicijativa kojima su se zaposleni obraćali inspekciji za vršenje inspekcijskog nadzora. Inspektori su prioritetno uzimali inicijative u rad i vršili nadzor u pogledu konkretnih povreda zakona na koje su podnosioci inicijative ukazivali.

Svi inspektori su pravnici, sa dovoljnim radnim iskustvom i pokazuju zavidan nivo znanja i zainteresovanosti, te prolaze obuke u cilju stručnog osposobljavanja.

Stav 9 - da obezbijede da lica ispod 18 godina koja su angažovana na poslovima koji su navedeni u nacionalnim zakonima ili propisima budu podvrgnuta redovnoj medicinskoj kontroli;

Ako je u prethodnom zaključku utvrđeno da domaće pravo nije usklađeno sa odredbom Povelje objasnite da li je i kako otklonjen problem. Ako je prethodni zaključak odložen ili je donešen zaključak o usklađenosti do prijema novih informacija, odgovorite na postavljena pitanja.

ODGOVOR:

Komitet je prethodno zaključio da situacija u Crnoj Gori nije u skladu s članom 7 stavom 9 Povelje na osnovu toga što zakonodavstvo ne predviđa obavezne redovne ljekarske preglede za osobe mlađe od osamnaest godina.

Zakonom o radu propisani su i opšti uslovi za zasnivanje radnih odnosa a to su: minimum 15 godina starosti i opšta zdravstvena sposobnost.

Ugovor o radu može da se zaključi sa licem mlađim od 18 godina samo uz neophodnu pisanu saglasnost roditelja, usvojioca, hranitelja i staratelja ako takav rad ne ugrožava njegovo zdravlje, razvoj, moral i obrazovanje, odnosno ako takav rad nije zabranjen zakonom.

Lice mlađe od 18 godina života može da zaključi ugovor o radu samo na osnovu nalaza nadležnog zdravstvenog organa kojim se utvrđuje njegova sposobnost za obavljanje poslova za koje zaključuje ugovor o radu i da takvi poslovi nisu štetni za njegovo zdravlje.

Članom 20 Zakona o zdravstvenoj zaštiti („Sl list CG” br. 3/16, 39/16, 2/17, 44/18, 24/19, 82/20, 8/21 i 3/23) propisano je da:

„Mjere specifične zdravstvene zaštite zaposlenih koje u smislu propisa o radu obezbjeđuje poslodavac, su:

- 1) očuvanje i unapređenje zdravlja;
- 2) sprječavanje i suzbijanje zaraznih bolesti;
- 3) sprječavanje i rano otkrivanje profesionalnih bolesti i bolesti u vezi sa radom;
- 4) sprječavanje povreda na radu;
- 5) ljekarski pregledi radi utvrđivanja radne sposobnosti;
- 6) otkrivanje i suzbijanje faktora rizika za nastanak hroničnih nezaraznih bolesti;
- 7) zaštita zdravlja zaposlenih koji su na radnom mjestu izloženi povećanom riziku po zdravlje i sprečavanje situacija koje uzrokuju taj rizik;
- 8) zdravstvena zaštita zaposlenih iz kategorija vulnerabilnih grupa (mladi, stari, migranti);
- 9) organizovanje prve pomoći zaposlenim;
- 10) zdravstvena zaštita zaposlenih u odnosu na polni i rodni identitet;

11) zaštita radi sprječavanja nastanka povreda oštrim predmetima za zdravstvene radnike koji neposredno pružaju zdravstvenu zaštitu, kao i za druge zaposlene koji se mogu povrijediti oštrim predmetima.

Izuzetno od stava 1 ovog člana, država obezbjeđuje zaposlenom prvi i kontrolni pregled doktora specijaliste medicine rada, kao i specifičnu zdravstvenu zaštitu preduzetnika i poslodavca koji ima do pet zaposlenih, kao i lica koja se bave poljoprivredom a koja su osigurana u smislu propisa o zdravstvenom osiguranju.”

Dakle, Zakon o zdravstvenoj zaštiti ne pravi distinkciju između maloljetnih i punoljetnih lica, kada je u pitanju zdravstvena zaštita zaposlenih već jednako primjenjuje na sve zaposlene.

Član 8 - Pravo zaposlenih žena na zaštitu materinstva

Član 8 - U namjeri da obezbijede efikasno ostvarivanje prava zaposlenih žena na zaštitu materinstva, Ugovorne strane obavezuju se:

Stav 1 - da obezbijede bilo plaćenim odsustvom, bilo adekvatnim davanjima iz socijalnog osiguranja ili davanjima iz javnih fondova za zaposlene žene, da uzmu odsustvo prije i poslije rođenja djeteta u ukupnoj dužini od najmanje četrnaest sedmica;

a) Navedite informacije da li je kriza Covid-19 uticala na pravo na plaćeno porodiljsko odsustvo (posebno primaju li sve dotične zaposlene žene - u privatnom i javnom sektoru - i dalje najmanje 70% svoje zarade tokom cijelog trajanja obaveznog porodiljskog odsustva tokom krize Covid-19).

ODGOVOR:

Zakonom o radu (član 130 stav 1) je propisano da za vrijeme korišćenja prava na porodiljsko odsustvo, roditeljsko odsustvo, odsustvo radi usvojenja djeteta i odsustvo hranitelja zaposleni ima sva prava iz radnog odnosa kao što ih je imao do početka korišćenja tog odsustva kao i sva prava na poboljšanja radnih uslova na koja bi imao pravo za vrijeme svog odsustva.

U ovom članu je obezbijeđena zaštita radnopravnog statusa roditelja za vrijeme korišćenja prava na porodiljsko i roditeljsko odsustvo, kao i zaštita zaposlenih koji koriste usvojiteljsko i hraniteljsko odsustvo kako u toku korišćenja navedenih prava, tako i po povratku na rad.

U toku korišćenja ovih prava zaposleni imaju sva prava iz radnog odnosa, kao i prije odlaska na korišćenje porodiljskog, roditeljskog, usvojiteljskog i hraniteljskog odsustva. Dodatno, ovim stavom predviđeno je da će zaposleni imati pravo i na poboljšanje uslova rada koje bi imao da

nije koristio pravo na odsustvo. Npr. ako dođe do povećanja koeficijenata za obračun zarade to će se odnositi i na zaposlenog koji je odsutan sa rada zbog korišćenja ovih prava. S druge strane u slučaju da je na bilo koji način došlo do pogoršanja uslova rada - efekti toga ne bi mogli da se primijene na zaposlenog koji koristi neko od odsustva. Npr. u slučaju da dođe do smanjenja zarada za zaposlene kod poslodavca, zarada zaposlenog koji koristi navedena odsustva ne bi mogla biti umanjena dok traje odsustvo i neposredno nakon povratka.

Zakonom o radu (član 130 stav 2) je propisano da je za vrijeme korišćenja prava na porodiljsko odsustvo, roditeljsko odsustvo, odsustvo radi usvojenja djeteta i odsustvo hranitelja zaposleni ima pravo na naknadu zarade u iznosu koji ne može biti manji od naknade zarade u slučaju privremene spriječenosti za rad zbog održavanja trudnoće. Zakonom i obaveznom zdravstvenom osiguranju predviđeni su slučajevi kada zaposleni imaju pravo na naknadu zarade u visini 100% od osnova među kojima je i slučaj održavanja trudnoće. Osnov za obračun naknade zarade je prosjek osnovne zarade odnosno naknade zarade koji je zaposleni ostvario u posljednjih 12 mjeseci koji prethode mjesecu u kome je otpočeo korišćenje nekog od navedenih odsustava.

Nadalje, članom 102 propisana je naknada zarade. Naime, pravo na naknadu zarade je kao i pravo na zaradu neotuđivo pravo koje pripada zaposlenom umjesto zarade i u slučajevima kada je zaposleni odsutan sa rada iz nekog opravdanog razloga. Među opravdanim razlozima usled kojih će zaposleni imati pravo na naknadu zarade u visini utvrđenoj kolektivnim ugovorom i ugovorom o radu za vrijeme odsustvovanja sa rada a koji su nabrojani u stavu 1 člana 102 spada i korišćenje odsustva koja imaju za cilj pomirenje profesionalnih i porodičnih obaveza (porodiljsko, roditeljsko, usvojiteljsko i hraniteljsko odsustvo i odsustvo radi njege djeteta).

Poslodavac ima pravo na refundaciju sredstava po osnovu isplate naknade zarade zaposlenog za vrijeme korišćenja porodiljskog, roditeljskog, usvojiteljskog i hraniteljskog odsustva po propisima iz oblasti socijalne i dječje zaštite.

Kriza Covid-19 nije uticala na pravo na plaćeno porodiljsko odsustvo jer ni jedan od pozitivnopravnih propisa kojim je ovo pitanje regulisano nije izmijenjen niti stavljen van snage tokom trajanja pandemije. Sve zaposlene žene tokom cijelog trajanja obaveznog porodiljskog odsustva, ali i tokom trajanja roditeljskog odsustva i odsustva radi usvojenja - u privatnom i javnom sektoru imaju pravo na naknadu zarade u visini od 100% od osnova za naknadu kako je to prethodno objašnjeno.

Inspekcija rada nije tokom pandemije Covid-19 dobijala informacije, niti je u svojim redovnim kontrolama konstatovala da je ova kriza uticala na isplatu zarada porodiljama u punom iznosu, na način kako je propisano zakonom.

b) Ako je u prethodnom zaključku utvrđeno da domaće pravo nije usklađeno sa odredbom Povelje objasnite da li je i kako otklonjen problem. Ako je prethodni zaključak odložen ili je donešen zaključak o usklađenosti do prijema novih informacija, odgovorite na postavljena pitanja.

ODGOVOR:

Komitet je prethodno zaključio da je situacija u Crnoj Gori u skladu sa članom 8 stav 1 Povelje.

Stav 2. - da smatraju nezakonitim ako poslodavac ženi da otkaz u toku perioda od kada je obavijestila svog poslodavca da je trudna do kraja njenog porodiljskog odsustva ili da joj da otkaz u takvom trenutku tako da bi otkazni rok istekao za vrijeme takvog odsustva;

a) Molimo navedite podatke:

- i) da li je Covid-19 kriza uticala na mogućnost otpuštanja trudnica i radnica na porodiljskom odsustvu te*
- ii) postoje li izuzeci od zabrane otpuštanja tokom trudnoće i tokom porodiljskog odsustva za vrijeme pandemije.*

ODGOVOR:

Članom 123 stavom 1 Zakona o radu propisano je da poslodavac ne može da otkáže ugovor o radu trudnoj zaposlenoj i zaposlenom za vrijeme korišćenja prava na porodiljsko i roditeljsko odsustvo. U stavu 2 ovog člana je posebno naveden izuzetak koji se odnosi na prestanak radnog odnosa ženi tokom trudnoće, odnosno korišćenja prava na porodiljsko ili roditeljsko odsustvo. Naime, ženi može prestati radni odnos zbog razloga koji se ne mogu vezivati za trudnoću ili korišćenje nekog od navedenih prava ali je ova mogućnost ograničena sa još dva uslova i to:

-radni odnos može prestati zbog teže povrede radne obaveze ili zbog postojanja nekog od razloga koji se vezuju za prestanak radnog odnosa po sili zakona predviđeni u članu 164 Zakona o radu izuzev isteka ugovora o radu koji je zaključen na određeno vrijeme.

-poslodavac je dužan da u pisanoj formi detaljno obrazloži razloge za otkaz. To znači da pored uobičajenog obrazloženja, poslodavac mora „posebno obrazložiti“ odluku prilikom prestanka radnog odnosa ženi tokom trudnoće pri čemu će posebno obrazložiti ispunjenost uslova za prestanak radnog odnosa imajući u vidu posebnu zaštitu žene tokom trudnoće i korišćenja prava na porodiljsko i roditeljsko odsustvo.

Zabrana otkazivanja ugovora o radu zbog korišćenja porodiljskog i roditeljskog odsustva se prije svega odnosi na kolektivno otpuštanje jer u praksi teško se može primijeniti neki od otkaznih razloga za individualni otkaz imajući u vidu da se navedene kategorije zaposlenih ne nalaze na radnom mjestu. Zabrana od otpuštanja odnosi se i na slučaj proglašenja tehnološkim viškom, odnosno licem za čijim je radom prestala potreba kako za zaposlenu ženu tokom trudnoće tako i za roditelje koji koriste pravo na porodiljsko i roditeljsko odsustvo.

Takođe, stavom 5 ovog člana Zakona o radu je predviđeno da se zaposlenoj ženi kojoj ugovor o radu ističe u periodu trudnoće i korišćenja prava na porodiljsko i roditeljsko odsustvo, rok za koji

je ugovorom zasnovao radni odnos na određeno vrijeme produžava se do isteka korišćenja prava na odsustvo. Ovdje se podrazumijeva da oba roditelja uživaju pravo na zaštitu ukoliko im ugovor o radu ističe u vrijeme korišćenja prava na roditeljsko ili porodiljsko odsustvo pri čemu se rok za koji je zaključen produžava do isteka korišćenja prava na porodiljsko, odnosno roditeljsko odsustvo. Takođe ugovor o radu pripravnika, odnosno pripravnički staž produžava se za vrijeme korišćenja porodiljskog i roditeljskog odsustva.

Sve navedene odredbe Zakona o radu su bile u punoj primjeni i za vrijeme pandemije Covid 19. Prema navodima Inspekcije rada Covid-19 kriza nije uticala na mogućnost otpuštanja trudnica i zaposlenih na porodiljskom odsustvu, što je za očekivati jer država refundira troškove zarada poslodavcima za navedene kategorije zaposlenih. Inspekcija rada nije evidentirala posebno prijave u vezi eventualno nezakonitog otpuštanja trudnica i porodilja.

b) Ako je u prethodnom zaključku utvrđeno da domaće pravo nije usklađeno sa odredbom Povelje objasnite da li je i kako otklonjen problem. Ako je prethodni zaključak odložen ili je donešen zaključak o usklađenosti do prijema novih informacija, odgovorite na postavljena pitanja.

ODGOVOR:

Komitet je prethodno zaključio da je situacija u Crnoj Gori u skladu s članom 8 stavom 2 Povelje i tražio dodatne informacije u pogledu konkretnih primjera dosuđene naknade u slučajevima nezakonitog otkaza radnicama koje su bile trudne ili na porodiljskom odsustvu.

Kada je riječ o konkretnim primjerima dosuđene naknade u slučajevima nezakonitog otkaza zaposlenim ženama koje su trudne ili na porodiljskom odsustvu ističemo da informacioni sistem u sudstvu ne prepoznaje različite osnove naknade štete iz radnog odnosa. Takođe, trenutni informacioni sistem ne podržava razlikovanje sporova u odnosu na pol tuzioca.

Stav 3- da obezbijede da majke koje doje svoje bebe imaju pravo na dovoljno slobodnog vremena za te svrhe;

Ako je u prethodnom zaključku utvrđeno da domaće pravo nije usklađeno sa odredbom Povelje objasnite da li je i kako otklonjen problem. Ako je prethodni zaključak odložen ili je donešen zaključak o usklađenosti do prijema novih informacija, odgovorite na postavljena pitanja.

ODGOVOR:

Komitet je prethodno zaključio da je situacija u Crnoj Gori u skladu sa članom 8 stav 3 Povelje.

Stav 4 - da regulišu zapošljavanje na noćnim poslovima za trudne žene, žene koje su se nedavno porodile i one koje doje svoje bebe;

a) Molimo dostavite ažurirane informacije kako biste potvrdili da promjena radnih uslova ili preraspodjela na drugo radno mjesto ne rezultira gubitkom zarade te da u slučaju izuzetka od rada povezanog s trudnoćom i porodijskim odsustvom, žena ima pravo na plaćeno odsustvo.

ODGOVOR:

Zakonom o radu predviđeno je da na osnovu nalaza i preporuke nadležnog doktora medicine, trudnoj zaposlenoj i dok doji dijete, a koja radi na poslovima koji mogu da ugroze njen život i zdravlje, odnosno koji mogu da ugroze život i zdravlje djeteta i nerođenog djeteta, poslodavac je dužan da ponudi privremeno raspoređivanje na druge odgovarajuće poslove.

Zaposlena žena za vrijeme privremenog rasporeda na druge poslove ima sva prava iz radnog odnosa koja je imala prije privremenog raspoređivanja.

Ako poslodavac nije u mogućnosti da obezbijedi raspored na drugi odgovarajući posao, u ovom smislu, a po nalazu doktora obavljanje poslova njenog radnog mjesta može da ugrozi njeno ili zdravlje djeteta ili nerođenog djeteta, zaposlena žena ima pravo na odsustvo sa rada, uz naknadu zarade u skladu sa kolektivnim ugovorom, koja ne može da bude manja od naknade koju bi zaposlena ostvarila da je na svom radnom mjestu.

Dakle, naknada zarade u ovom slučaju obezbjeđuje se u visini od 100% osnova za naknadu.

Ovdje je potrebno pomenuti da Pravilnik o mjerama zaštite i zdravlja na radu u radnoj sredini i radnoj okolini („Sl. list CG“, br 104/20) predviđa da poslodavac treba da obezbijedi da trudnica, porodilja i dojilja ne bude izložena opasnim i štetnim materijama, radnim postupcima i radnim uslovima, ako iz procjene rizika proizilazi neprihvatljiv rizik za njeno zdravlje i zdravlje djeteta. Pravilnikom su detaljno određene fizičke, biloške i hemijske materije i radni uslovi kojima trudnica, porodilja i dojila ne smije biti izložena.

Nadalje, zabranjen je noćni rad trudnoj zaposlenoj, zaposlenoj koja je nedavno rodila i zaposlenoj koja doji.

Trudna zaposlena i žena koja ima dijete mlađe od tri godine života ne može da radi prekovremeno, niti noću.

Zaposlena žena koja ima dijete starije od dvije godine života može da radi noću, samo ako pisanom izjavom pristane na takav rad.

Poslodavac je dužan da trudnoj zaposlenoj, zaposlenoj koja je nedavno rodila i zaposlenoj koja doji, koja je zaključila ugovor o radu za obavljanje poslova koji podrazumijevaju noćni rad, rasporedi na obavljanje poslova van noćnog rada koji odgovaraju njenom stepenu obrazovanja, odnosno nivou kvalifikacija i radnoj sposobnosti.

U slučaju da poslodavac nije u mogućnosti da obezbijedi raspoređivanje dužan da joj obezbijedi plaćeno odsustvo uz naknadu zarade koja ne može biti manja od naknade zarade u slučaju privremene spriječenosti za rad zbog održavanja trudnoće, u skladu sa zakonom.

Jedan od roditelja, usvojitelja, staratelja, odnosno hranitelja koji ima dijete sa smetnjama u razvoju, kao i samohrani roditelj koji ima dijete mlađe od sedam godina života može da radi prekovremeno, odnosno noću, samo na osnovu pisanog pristanka.

Inspekcija rada nije u izvještajnom periodu konstatovala nepravilnosti u pogledu primjene navedenih odredbi.

b) Ako je u prethodnom zaključku utvrđeno da domaće pravo nije usklađeno sa odredbom Povelje objasnite da li je i kako otklonjen problem. Ako je prethodni zaključak odložen ili je donešen zaključak o usklađenosti do prijema novih informacija, odgovorite na postavljena pitanja.

ODGOVOR:

Komitet je prethodno zaključio da je situacija u Crnoj Gori u saglasnosti sa članom 8 stav 4 Povelje do prispjeća dodatnih informacija.

Tražene informacije sadržane su u odgovoru na prethodno pitanje.

Stav 5 - da zabrane zapošljavanje trudnih žena, žena koje su nedavno rodile dijete ili onih koje doje svoje bebe u podzemnim rudnicima i na svim drugim poslovima koji za njih nijesu pogodni zato što su opasni, nezdravi, ili što su naporni i da preduzmu odgovarajuće mjere da bi zaštitili pravo ovih žena na zapošljavanje;

a) Molimo dostavite ažurirane informacije kako biste potvrdili da promjena radnih uslova ili preraspodjela na drugo radno mjesto ne rezultira gubitkom zarade i da dotične žene zadržavaju pravo da se vrate na svoje prethodno zaposlenje na kraju zaštićenog razdoblja.

ODGOVOR:

Članom 124 Zakona o radu predviđena je obaveza poslodavca da, na osnovu nalaza i preporuke nadležnog doktora medicine, trudnu ženu i ženu koja doji dijete privremeno rasporedi na druge poslove, ako je to u interesu očuvanja njenog zdravlja ili zdravlja njenog djeteta, uz ostvarivanje prava na zaradu u istom iznosu kao i prije raspoređivanja, kao i ostvarivanje ostalih prava iz radnog odnosa u punom obimu. Ukoliko poslodavac nije u mogućnosti da joj obezbijedi ovakvo raspoređivanje, zaposlena žena ima pravo na plaćeno odsustvo, pri čemu naknada zarade ne može biti manja od zarade koju bi zaposlena ostvarila da je na svom radnom mjestu. Dakle, naknada zarade u ovom slučaju obezbjeđuje se u visini od 100% od osnova za naknadu.

U slučaju prekida korišćenja, odnosno isteka porodiljskog, odnosno roditeljskog odsustva i odsustva radi usvojenja djeteta poslodavac je dužan da zaposlenom obezbijedi povratak na isto ili na odgovarajuće radno mjesto s najmanje istom zaradom.

b) Ako je u prethodnom zaključku utvrđeno da domaće pravo nije usklađeno sa odredbom Povelje objasnite da li je i kako otklonjen problem. Ako je prethodni zaključak odložen ili je donešen zaključak o usklađenosti do prijema novih informacija, odgovorite na postavljena pitanja.

ODGOVOR:

Komitet je prethodno zaključio da je situacija u Crnoj Gori u skladu s članom 8 stavom 5 Povelje.

Član 16. - Pravo porodice na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu

Član 16 - u cilju da obezbijede neophodne uslove za pun razvoj porodice, koja je osnovna jedinica društva, Ugovorne strane obavezuju se da unapređuju ekonomsku, pravnu i socijalnu zaštitu porodičnog života takvim sredstvima kao što su socijalne i porodične povlastice, finansijska podrška, obezbjeđivanje porodičnog smještaja, povlastice za novosklopljene brakove i druga odgovarajuća sredstva.

a) Molimo dostavite ažurirane informacije o preduzetim mjerama za smanjenje svih oblika porodičnog nasilja nad ženama, uključujući podatke o učestalosti i broju osuđujućih presuda.

ODGOVOR:

Zaštitu od nasilja prema ženama i nasilja u porodici garantuje prvenstveno Ustav Crne Gore, zatim pozitivni propisi, strateška dokumenta i potvrđeni međunarodni ugovori kojima se štite ljudska prava. Crna Gora je među prvim državama koja je ratifikovala Konvenciju Savjeta Evrope o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija). Ratifikacijom konvencije Crna Gora se obavezala na brojne obaveze, kao npr. zaštitu žena od svih vidova nasilja i sprječavanje, procesuiranje i eliminisanje nasilja nad ženama i nasilja u porodici, doprinos suzbijanju svih oblika diskriminacije nad ženama i unaprjeđenje međunarodne saradnje u pogledu eliminisanja nasilja nad ženama i nasilja u porodici.

Početkom 2016. godine donijeta je nova Strategija zaštite od nasilja u porodici za period 2016-2020. godine. Shodno izazovima i potrebama definisano je ukupno 5 ciljeva. U odnosu na sve ciljeve i aktivnosti, uspostavljen je sistem pokazatelja koji je usklađen sa zahtjevima i standardima

koje, prije svega, propisuju Istanbulska konvencija, CEDAW i UN Konvencija o pravima djeteta. Glavni ciljevi su: Poboľšan pravni okvir za zaštitu od nasilja u porodici; Ojačani administrativni i stručni kapaciteti i multidisciplinarni pristup u sprovođenju propisa iz oblasti zaštite od nasilja u porodici; Povećan nivo javne svijesti o nasilju nad ženama i nasilju u porodici; Poboľšan sistem institucionalne zaštite od nasilja u porodici i Poboľšan pristup pravdi i pravna zaštita od nasilja u porodici.

Ujedno, u Crnoj Gori je otpočeta reforma socijalne i dječije zaštite koja je postupak odgovora na slučajeve nasilja u porodici i nasilja nad ženama uredila kroz postupak vođenja slučaja.

U sklopu programa Podrška anti-diskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti, koje sprovodi UNDP u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava, a finansira Evropska unija, izrađen je novi Protokol o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Rad na izradi Protokola počeo je u II kvartalu 2018. godine, angažovanjem međunarodne ekspertkinje od strane UNDP-a koja je izradila nacrt Protokola uz pomoć Ministarstva rada i socijalnog stranja. Glavni ciljevi Protokola su: Primjena Istanbulske konvencije u svakodnevnoj praksi institucija i organizacija kako bi pružili efikasnu i brzu zaštitu žrtvama nasilja; Razmjena podataka i informacija kroz informacione sisteme između relevantnih institucija i organizacija i Usklađivanje metodologije prikupljanja podataka kod relevantnih institucija i organizacija, u cilju formiranja jedinstvene baze podataka. Od 1. januara 2019. godine primjenjuje se Protokol o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja nad ženama i nasilja u porodici koji je potpisan je 28. septembra 2018. godine.

Vlada Crne Gore je 2021. godine osnovala Koordinacioni odbor za koordinaciju, sprovođenje i praćenje i procjenu politika i mjera za sprječavanje i borbu protiv svih vidova nasilja obuhvaćenih Istanbulskom konvencijom. Tokom svog rada odbor je pokrenuo pitanje izmjene Krivičnog zakonika Crne Gore u dijelu koji se odnosi na porodično nasilje i zahtjevi su išli u pravcu povećanja kazni ali i odvajanja krivičnog djela od prekršaja. U skladu sa Istanbulskom Konvencijom i Strategijom zaštite od nasilja u porodici 2016-2020 donijeta dva Nacionalna plana - Nacionalni plan unapređenja opštih usluga podrške za žrtve nasilja i Nacionalni plan unapređenja specijalizovanih usluga podrške za žrtve nasilja za period 2019-2021.

U I kvartalu 2020. godine usvojen je Akcioni plan za praćenje implementacije preporuka GREVIO Komiteta i sprovođenje mjera i aktivnosti iz ovog Akcionog plana. Oba Nacionalna plana kao i Akcioni plan prati pomenuti Koordinacioni odbor.

Pored Koordinacionog odbora, Ministarstvo unutrašnjih poslova formiralo je Operativni tim za borbu protiv porodičnog nasilja i nasilja nad ženama. Pored službenika/ca MUP-a čine i predstavnici/e Uprave policije, Ministarstva finansija i socijalnog staranja, Ministarstva zdravlja, Državnog tužilaštva, Vrhovnog suda i Višeg suda za prekršaje, uključujući i Savjet za građansku

kontrolu rada policije i specijalizovane nevladine organizacije koje pružaju podršku žrtvama nasilja.

Zadatak Operativnog tima je da, na osnovu Konvencije Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) i nacionalnog zakonodavstva razmatra ukupnu praksu i kroz analizu reprezentativnih slučajeva i odgovarajućih izvještaja, informacija i mišljenja, radi na utvrđivanju daljih smjernica i inicijativa za svrsishodne promjene na planu javnih politika i institucionalne prakse u oblasti sprečavanja i zaštite od svih oblika porodičnog nasilja i nasilja nad ženama, obuhvaćenih Konvencijom uključujući i slučajeve ugovorenih dječjih brakova, sa posebnim, primarnim fokusom na postupanje i rad Uprave policije. Tim funkcioniše po principu jačanja koordinacije i uspostavljanja jedinstvene prakse, a namjera je i da se targetiraju slabe karike u lancu postupajućih institucija i da svojim djelovanjem utiče i inicira promjene.

Operativni tim je u svom radu proaktivnim djelovanjem inicirao više mjera koje su doprinijele opštem poboljšanju postojećeg stanja. Na osnovu izvršenih analiza sugerisao i predložio rješenja konkretnih, specifičnih slučajeva i instruisao rad različitih nadležnih organa na lokalnom i državnom nivou. Na osnovu dosadašnjeg rada i postignutih rezultata Operativni tim je inputiran u tekst Protokola o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici. U pomenutom Protokolu Operativni tim je prepoznat kao izuzetno važno i djelotvorno tijelo u sistemu zaštite od nasilja i kao instanca kojoj se mogu obratiti čak i Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici formirani multidisciplinarni timovi, ukoliko nijesu u mogućnosti da određeni slučaj uspješno riješe.

Krajem 2020. godine započeta je izrada Nacionalnog dokumenta za implementaciju Istanbulske Konvencije. Pomenuti dokument je predviđen da zamijeni Strategiju zaštite od nasilja u porodici 2016-2020, te je angažovana ekspertkinja od strane UNDP-ja u Crnoj Gori. Važno je napomenuti da ovaj dokument neće biti samo dokument Ministarstva finansija i socijalnog staranja već nacionalni dokument kako bismo osigurali da sve institucije učestvuju u sprovođenju Konvencije. Usvajanje dokumenta predviđeno je za I kvartal 2023. godine. Nacionalnim planom za implementaciju Istanbulske konvencije poseban akcenat biće stavljen na pripadnice romske i egipćanske populacije, žene sa invaliditetom i žene koje žive u ruralnim područjima kroz razvoj novih usluga, obuke i kampanje za podizanje svijesti.

U Crnoj Gori, servisi i usluge opšte podrške pružaju se kroz sistem socijalne i dječje zaštite, zdravstvene zaštite i policije. Servise specijalizovane podrške, onako kako ih prepoznaje Istanbulska konvencija, pružaju ženske nevladine organizacije i njihov rad je uglavnom finansiran iz donatorskih sredstava. Ministarstvo rada i socijalnog staranja insistira na licenciranim pružaocima usluge smještaja za žrtve nasilja iz razloga što je bitno pružiti kvalitetnu uslugu, a i uvesti NVO u sistem socijalne zaštite. Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti („Sl. list CG", br. 27/13, 1/15, 42/15, 56/16, 66/16, 1/17, 31/17 - Odluka US CG, 42/2017, 50/2017, 59/2021, 145/2021-I,

145/2021-II) propisan je postupak licenciranja pružalaca usluga u sistemu socijalne i dječje zaštite. Takođe je propisano da stručni radnici zaposleni kod pružalaca usluga moraju položiti stručni ispit i dobiti licencu za rad. Ministarstvo rada i socijalnog staranja obrazovalo je Komisiju za polaganje stručnog ispita u socijalnoj i dječjoj zaštiti i organizovalo polaganja počev od 30. oktobra 2017. godine.

U martu 2020. godine proglašena je epidemija virusa Covid-19 u Crnoj Gori, te je konstatovano da nasilje nad ženama kao i nasilje u porodici imaju tendenciju da se povećavaju u kriznim vremenima.

Kako bi država na što bolji način pomogla žrtvama nasilja u porodici Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Direktorat za socijalno staranje i dječju zaštitu je zajedno sa svojim stalnim partnerima UNDP-jem u Crnoj Gori razvio Krizni akcioni plan djelovanja pružaoca specijalizovanih usluga za žrtve nasilja u skladu sa Istanbulsom konvencijom. Ovaj Krizni akcioni plan predstavlja zajednički plan djelovanja države i nevladinih organizacija koje pružaju specijalizovane usluge podrške za žrtve nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Smatramo da je Krizni akcioni plan od velikog značaja te je potrebno isti još više razviti.

Baza za porodično nasilje, kao integralni dio kapitalnog projekta Socijalni karton - Integrirani informacioni sistem socijalnog staranja (IISSS), nesmetano funkcioniše od 23. maja 2019. godine, kada je puštena u operativni rad.

Od tada se prijave porodičnog nasilja od centara za socijalni rad (MFSS) i obavještenja od Uprava policije (MUP) razmjenjuju na unificiran i automatizovan način, sa propisanim setom podataka i informacija.

Na ovakav način je obezbijeđeno automatsko kreiranje datuma dokumenta i njihovog slanja od predstavnika oba resora, a rukovodioci u centrima za socijalni rad automatski dobijaju mejl notifikaciju o svakoj prijavi nasilja.

Porodično nasilje predstavlja poseban dio aplikacije Socijalnog kartona, te rukovodioci i voditelji slučaja angažovani na predmetima porodičnog nasilja u centrima za socijalni rad mogu na jednostavan način pratiti te predmete, preduzete mjere i aktivnosti. Taj poseban modul IISSS, SWIS BI (Business intelligence) je takođe obezbijedio rukovodiocima u centrima za socijalni rad da na brz i jednostavan način dobiju veliki set podataka, od značaja za praćenje predmeta (npr. predmeti u kojima je ponovljeno nasilje u porodici, predmeti sa djecom u porodici, uključujući uzrast djece, stepen rizika, vrstu nasilja, itd.). Trudićemo se da uz pomoć najboljih IT stručnjaka uvežemo i sudove, tužilaštvo, ali i licencirane NVO.

U Crnoj Gori postoje tri licencirana skloništa, i jedan privremeni smještaj do 7 dana, čime je tehnički ispunjena obaveza Crne Gore da ima po jedno prihvatilište-sklonište na 200.000 stanovnika.

NVO „SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja-Nikšić“ SOS telefon Nikšić vodi Nacionalnu SOS liniju za žrtve nasilja u porodici (NSOSL) koja radi 24h svih sedam dana u nedjelji. U okviru NSOSL je organizovan rad servisa pomoći i podrške i na albanskom jeziku. Ova Nacionalna telefonska linija funkcioniše od 2015. godine.

b) Za države potpisnice koje nisu prihvatile član 31, molimo dostavite ažurirane informacije o dostupnosti odgovarajućeg pristupačnog smještaja za porodice.

ODGOVOR:

Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti nije propisano pravo koje bi se odnosilo na pristupačni smještaj za porodice.

Zakonom o socijalnom stanovanju ("Sl. list CG", br. 35/13) propisana je nadležnost lokalnih samouprava, kojim je propisano da je socijalno stanovanje, stanovanje odgovarajućeg standarda koje se obezbjeđuje pojedincima ili domaćinstvima koja iz socijalnih, ekonomskih i drugih razloga ne mogu da riješe pitanje stanovanja.

Pravo na socijalno stanovanje, u skladu sa ovim zakonom, mogu da ostvare fizička lica koja nemaju stan, odnosno drugi objekat za stanovanje (u daljem tekstu: stambeni objekat), odnosno lica čiji stambeni objekat nije odgovarajućeg standarda i koja iz prihoda koje ostvaruju ne mogu da obezbijede stambeni objekat. Pravo može da ostvari crnogorski državljanin sa prebivalištem na teritoriji Crne Gore, ako ispunjava uslove utvrđene ovim zakonom. Pravo može da ostvari i strani državljanin i lice bez državljanstva čiji status je riješen u skladu sa zakonom, odnosno međunarodnim ugovorom

Prioritet u ostvarivanju prava na socijalno stanovanje, u skladu sa ovim zakonom, naročito imaju: samohrani roditelji, odnosno staratelji, lica sa invaliditetom, lica preko 67 godina života, mladi koji su bili djeca bez roditeljskog staranja, porodice sa djecom sa smetnjama u razvoju, pripadnici Roma i Egipćana (RE populacija), raseljena lica, interno raseljena lica s Kosova koja borave u Crnoj Gori, stranac sa stalnim nastanjenjem ili privremenim boravkom koji je imao priznat status raseljenog lica ili interno raseljenog lica i žrtve nasilja u porodici.

c) Podliježu li porodične ili dječje naknade provjeri imovinskog stanja? Ako je tako, koliki je procenat obuhvaćenih porodica?

ODGOVOR:

U oblasti socijalne i dječje zaštite pod porodičnom naknadom se može smatrati materijalno obezbjeđenje koji se ostvaruje na osnovu kriterijuma koji se odnose na prihode i imovinu članova porodice. Izuzetak su porodice gdje su svi članovi nesposobni za rad i samohrani roditelji kojima se pravo može utvrditi i pored neispunjavanja propisanih kriterijuma na predlog nadležne komisije centra za socijalni rad. U novembru 2022. godine pravo na materijalno obezbjeđenje koristilo je 6.307 porodica. Prema poslednjim statističkim podacima u Crnoj Gori su evidentirana 192242 domaćinstva, tako da je procenat korisnika materijalnog obezbjeđenja u odnosu na broj domaćinstava 3.281%. Prosječnu porodicu u CG čine 3.3 člana.

Osnovno pravo iz dječje zaštite je dodatak za djecu koji koriste djeca do 18. godine i njih je evidentirano oko 112 hiljada bez provjere materijalnog stanja roditelja.

Posebnu grupu korisnika dodatka za djecu čine oko 12.000 djece korisnika materijalnog obezbjeđenja, djece koja koriste dodatak za njegu i pomoć, djece koja koriste pravo na ličnu invalidninu, djece bez roditeljskog staranja i djece čiji je roditelj kao korisnik materijalnog obezbjeđenja zasnovao radni odnos na osnovu sporazuma o aktivnom prevazilaženju nepovoljne socijalne situacije najduže devet mjeseci od dana zasnivanja radnog odnosa.

Ukupan broj djece korisnika je oko 124.000 djece od ukupno evidentirane djece od 140.000.

d) Molimo navedite podatke o iznosima isplaćenim za dječji/porodični dodatak kao i medijan ekvivalentnog dohotka za referentno razdoblje (od 01.01. 2018. do 31. 12. 2021.).

ODGOVOR:

PREGLED ISPLATA DODATKA ZA DJECU I MATERIJALNOG OBEZBJEĐENJA PO GODINAMA					
VRSTA MATERIJALNOG DAVANJA	GODINE				
	2018	2019	2020	2021	
DODATAK ZA DJECU	4,623,418. 19	4,540,500. 39	4,502,654. 36	4,910,303. 92	7,063,4 33.92
DODATAK ZA DJECU 0-6 GODINA				2,153,130. 00	
MATERIJALNO OBEZBJEĐENJE	10,926,991 .07	10,352,602 .07	10,044,968 .54	9,561,586. 16	
UKUPNO:	15,550,409 .26	14,893,102 .46	14,547,622 .90	16,625,020 .08	

PREGLED PROSJEČNOG BROJA KORISNIKA I UKUPNOG ISPLAĆENIH SREDSTAVA DODATKA ZA DJECU PO GODINAMA			
VRSTA MATERIJALNOG DAVANJA	GODINA 2018		
	prosječni br.nosilaca prava	prosječni broj djece	ukupno isplaćen iznos na godišnjem nivou
DODATAK ZA DJECU	7,590	14,903	4,623,418.19
DODATAK ZA DJECU 0-6 GODINA			

VRSTA MATERIJALNOG DAVANJA	GODINA 2019		
	prosječni br.nosilaca prava	prosječni broj djece	ukupno isplaćen iznos na godišnjem nivou
DODATAK ZA DJECU	7,383	14,483	4,540,500.39
DODATAK ZA DJECU 0-6 GODINA			

VRSTA MATERIJALNOG DAVANJA	GODINA 2019		
	prosječni br.nosilaca prava	prosječni broj djece	ukupno isplaćen iznos na godišnjem nivou
DODATAK ZA DJECU	7,383	14,483	4,540,500.39
DODATAK ZA DJECU 0-6 GODINA			

GODINA 2021	

VRSTA MATERIJALNOG DAVANJA	ukupno isplaćen iznos na godišnjem nivou	prosječni br.nosilaca prava	prosječni broj djece	ukupno isplaćen iznos na godišnjem nivou
DODATAK ZA DJECU	4,623,418.19	7,064	13,677	4,910,303.92
DODATAK ZA DJECU 0-6 GODINA		27,086	35,800	2,153,130.00
UKUPNO:				7,063,433.92

PREGLED PROSJEČNOG BROJA KORISNIKA I UKUPNO ISPLAĆENIH SREDSTAVA MATERIJALNOG OBEZBJEĐENJA PO GODINAMA		
GODINA 2018		
prosječni br.porodica	prosječni broj članova porodice	ukupno isplaćen iznos na godišnjem nivou
9,311	31,003	10,926,991.07
GODINA 2019		
prosječni br.porodica	prosječni broj članova porodice	ukupno isplaćen iznos na godišnjem nivou
8,827	29,619	10,352,602.07
GODINA 2020		
prosječni br.porodica	prosječni broj članova porodice	ukupno isplaćen iznos na godišnjem nivou
8,527	28,764	10,044,968.54
GODINA 2021		
prosječni br.porodica	prosječni broj članova porodice	ukupno isplaćen iznos na godišnjem nivou
8,037	27,284	9,561,586.16

Kada su u pitanju pojedinačni iznosi, visina materijalnog obezbjeđenja za pojedinca iznosila je mjesečno:

2021.g.

2020.g

2019.g

2018.g

76,56 eura,

68.58 eura

68.03 eura

67.62 eura

Visina dodatka za djecu iznosila je mjesečno:

	2021.g	2020.g	2019.g	2018.g
-do navršene 6. godine života	30,00 eura,	-----	-----	-----
-korisnika materijalnog obezbjeđenja	48,55 eura,	24.66 eura	24.46 eura	24.31 eura
- čiji je roditelj, usvojilac, staralac, hranitelj, kao korisnik materijalnog obezbjeđenja zasnovao radni odnos na osnovu sporazuma o aktivnom prevazilaženju nepovoljne socijalne situacije	48,55 eura	24,66 eura	24.46 eura	24.31 eura
- korisnika dodatka za njegu i pomoć	57,37 eura,	33.19 eura	32.93 eura	32.73 eura
- korisnika lične invalidnine	66,20 eura,	41.18 eura	40.86 eura	40.62 eura
- bez roditeljskog staranja	66,20 eura;	41,18 eura	40.86 eura	40.62 eura

Evidentno je da su procenti usklađivanja bili mali ali su proistekli iz primjene čl. 38 i 58 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, kojim je propisano da se usklađivanje vrši polugodišnje sa kretanjem troškova života i prosječne zarade zaposlenih na teritoriji Crne Gore na osnovu statističkih podataka za prethodno polugodište u procentu koji predstavlja zbir polovine procenta rasta troškova života i polovine procenta rasta zarada.

S tim u vezi, veći iznosi naknada mogu se utvrditi samo izmjenom zakona u pogledu povećanja naknada ili izmjenom navedenih članova zakona kojim bi se utvrdio novi način usklađivanja naknada.

Prema podacima Uprave za statistiku Crne Gore (Monstat) Prosječni godišnji ekvivalentni raspoloživi dohodak, kao aritmetička sredina ekvivalentnog raspoloživog dohotka, u 2019. godini je iznosio 4 241 euro, dok je medijalni godišnji ekvivalentni raspoloživi dohodak, kao srednja vrijednost (medijana) ekvivalentnog raspoloživog dohotka, iznosio 3 768 eura.

Medijalni godišnji ekvivalentni raspoloživi dohodak, kao srednja vrijednost (medijana) ekvivalentnog raspoloživog dohotka, u 2020. godini iznosio je 3 911 eura.

e) Postoji li uslov u pogledu dužine boravka koji se nameće stranim državljanima koji zakonito borave u vašoj zemlji za pravo na dječji/porodični dodatak?

ODGOVOR:

Korišćenja prava na porodični i dodatak za djecu za strane državljane koji borave u našoj zemlji je isti kao i za državljane Crne Gore. Izuzetak je ukoliko im prestane status koji su dobili u Crnoj Gori po posebnom zakonu, pa samim tim im i prestaju prava iz socijalne i dječje zaštite.

f) Koje su mjere preduzete kako bi se osiguralo da ranjive porodice mogu zadovoljiti svoje potrebe za energijom, kako bi se osiguralo njihovo pravo na odgovarajuće stanovanje (što uključuje pristup osnovnim uslugama)?

ODGOVOR:

U oblasti socijalne i dječje zaštite Programom Vlade Crne Gore propisana je mjera subvencionisanja mjesečnih računa za elektricnu energiju za oko 20.000 porodica i pojedinaca koji su u stanju materijalne ili zdravstvene potrebe. Za te namjene se godišnje opredijeli oko 3 mil.eura.

g) Ako su preduzete posebne privremene mjere za finansijsku podršku ranjivim porodicama tokom pandemije Covid-19, da li će one biti produžene ili se očekuje da će biti produžene ili obustavljene? Ako su obustavljene, kakav se učinak očekuje na ranjive porodice?

Vlada Crne Gore je brzo odgovorila na krizu kroz pet paketa. U 2020. godini Vlada je pružila podršku socijalnoj zaštiti kroz tri različita paketa, prvi 9. aprila, samo tri sedmice nakon što je prijavljen prvi slučaj potvrđen u zemlji. Uslijedila su dva naredna paketa, pružajući socijalnu zaštitu od oko 35 miliona eura u aprilu i u julu 2020.godine. Sistem socijalne pomoći Crne Gore je bio u mogućnosti da brzo pruži podršku postojećim korisnicima, ali nije bio u mogućnosti da proširi socijalnu pomoć na lica koje su dodatno osiromašile ranjive grupe. Korisnici materijalnog obezbjeđenja su dobili jednokratnu naknadu od 50 eura kao dio prvog paketa pomoći u 2020. i 200 eura u trećem paketu.

Kako je i 2021. godinu obelježila pandemija, u borbi protiv Covid-19, a u cilju ublažavanja teške materijalne situacije, Vlada Crne Gore sprovela je paket mjera gdje se iz sredstava budžetske rezerve obezbjedilo ukupno: 826.300,00 € jednokratnih pomoći za korisnike: materijalnog obezbjeđenja i korisnike lične invalidnine. Zaključkom Vlade Crne Gore broj:07-398/2 od 28.01.2021.godine u februaru mjesecu isplaćeno je korisnicima lične invalidnine po 50,00€ jednokratne novčane pomoći, dok je porodicama materijalnog obezbjeđenja isplaćeno: jednočlanoj porodici 50,00€, porodicama sa više članova po 100,00€. Broj korisnika lične invalidnine koji je primio jednokratnu pomoć je 2.767, što je iznosilo 138.350,00€, dok je broj porodica materijalnog obezbjeđenja koji je bio obuhvaćen ovim paketom mjera 8.354 što je iznosilo 687.950,00€. U tom periodu institucije socijalne i dječje zaštite omogućile su korisnicima

pristup pravima i uslugama u skladu sa mjerama donijetim od strane nadležnih organa. Zahtjeve za ostvarivanje pojedinih prava prema centrima za socijalni rad građani su mogli da dostavljaju centrima za socijalni rad neposredno ili putem sredstava elektronske komunikacije. U ustanovama za smještaj korisnika uveden je poseban režim u cilju zaštite zdravlja korisnika u pogledu primjene svih epidemioloških mjera (vakcinacija, zaštitne maske i dr.)

Takođe, pored navedenog, Komisija za raspodjelu dijela sredstava budžetske rezerve građanima je odobravalala novčane pomoći, u skladu sa stručnim nalazom i mišljenjem socijalnog radnika. U septembru 2021. godine, uveden je Socijalni bon-vaučer za kupovinu u marketima u vrijednosti 30, 50 i 100 eura. Izdato je 2924 vaučera u ukupnoj vrijednosti 180.540,00 €. To je novi vid pomoći građanima koji se nalaze u stanju socijalne potrebe sa kojima su građani bili upoznati kroz medijsku kampanju, koja je sprovedena na ovu temu.

U cilju unaprjeđenja dječje zaštite u 2021. godini propisano je da pravo na dodatak za djecu, pored već propisanih kategorija, imaju sva djeca od 0-6 godina bez obzira na imovno stanje roditelja i broj djece koji je koristio navedeno pravo je 36.715 djece u iznosu od 2.153.1300,00 €. Visina dodatka za djecu u 2021. godini iznosila je od 30 do 60.90 € zavisno o kategoriji djece, a ukupno za sve kategorije djece u 2021. godini opredijeljeno je 7.063.433,92 €. Nadalje, u decembru 2021. godine donijet je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti kojim je propisano pravo na dodatak za djecu za svu djecu do 18. godine sa početkom primjene od 1. oktobra 2022. godine.

Vlada je obezbijedila jednokratne naknade za sve registrovane nezaposlene i kreirala subvencije zarada da bi zaštitila radna mjesta. Kako Vlada nije bila u mogućnosti da proširi postojeće programe horizontalno zbog rigidnih zakonskih kriterijuma da bi zaštitila nove siromašne, ona je umjesto toga obezbijedila jednokratnu podršku za sve one koji su registrovani kod Zavoda za zapošljavanje Crne Gore. Drugi paket je pružio jednokratnu naknadu od 50 eura svim registrovanim nezaposlenim i ponovo u januaru 2021. godine od preko 100 eura.

Kako bi se podstaklo otvaranje novih radnih mjesta i zaštitila zaposlenost, uvedene su subvencije zarada od 50 do 100 procenata zarade zaposlenog kao dio prvog paketa koje su nakon toga produžavane. U januaru 2021. godine povećane su subvencije da jednokratno obezbijede 100 procenata minimalne bruto zarade, a sektori koji su navedeni ko ugroženi zbog pandemije su prošireni korišćenjem podataka o prometu Poreske uprave.

h) Ako je u prethodnom zaključku utvrđeno da domaće pravo nije usklađeno sa odredbom Povelje objasnite da li je i kako otklonjen problem. Ako je prethodni zaključak odložen ili je donešen zaključak o usklađenosti do prijema novih informacija, odgovorite na postavljena pitanja.

ODGOVOR:

Komitet je prethodno donio zaključak da situacija u Crnoj Gori nije u skladu s članom 16 Povelje iz razloga što nije utvrđeno da su preduzete mjere za rješavanje problema nasilja u porodici bile dovoljne i što porodične naknade ne pokrivaju značajan procenat porodica.

Pravna zaštita porodica

Prava i obaveze, rješavanje sporova

Kada je u pitanju zajednička bračna imovina ističemo da je članom 291 Porodičnog zakona („Sl. list CG“, br. 1/07, 53/16 i 76/20) propisano da zajedničkom imovinom bračni supružnici u toku braka upravljaju i raspoložu zajednički i sporazumno.

Članom 292 istog zakona propisano je da bračni supružnici mogu ugovoriti da upravljanje i raspolaganje cjelokupnom zajedničkom imovinom ili njenim djelovima vrši jedan od njih. Ugovor se može ograničiti samo na upravljanje ili samo na raspolaganje. Kada drukčije nije ugovoreno, upravljanje obuhvata i raspolaganje u okviru redovnog poslovanja.

Ugovor može da se odnosi na sve poslove upravljanja i raspolaganja ili samo na poslove redovnog upravljanja ili na pojedine određene poslove.

Svaki bračni supružnik može raskinuti ugovor o upravljanju ili raspolaganju zajedničkom imovinom u svako doba, osim u vrijeme u koje se raskidom očigledno nanosi šteta drugom bračnom supružniku.

Članom 294 istog zakona propisano je da ako ne dođe do sporazuma, imovina bračnih supružnika dijeli se na jednake djelove.

Na zahtjev bračnog supružnika koji dokaže da je njegov doprinos u sticanju zajedničke imovine očigledno i značajno veći od doprinosa drugog bračnog supružnika, sud će zajedničku imovinu podijeliti prema doprinosu svakog od njih.

Pri utvrđivanju udjela svakog bračnog supružnika sud će voditi računa ne samo o prihodima i zaradi svakog bračnog supružnika, već i o pomoći jednog bračnog supružnika drugome, o radu, domaćinstvu i porodici, o brizi oko vaspitanja i podizanja djece, kao i o svakom drugom vidu rada i saradnje u upravljanju, održavanju i povećanju zajedničke imovine.

Iz ove zakonske odredbe se može zaključiti da ne dokazuje samo žena svoj novčani doprinos u sticanju imovine već i muškarac, što znači da nema diskriminacije u ovom pogledu.

Kada je riječ o rješavanju sporova bračnih supružnika, odnosno postupak mirenja ističemo da je Zakon o posredovanju prestao da važi 2020. godine kada je donijet novi Zakon o alternativnom rješavanju sporova („Sl. list CG“, br 77/20.), kojim je u članu 12 propisano da stranka koja namjerava da pokrene postupak pred sudom dužna da se prije pokretanja postupka obrati Centru za alternativno rješavanje sporova radi pokušaja rešavanja spora medijacijom.

Sa ovim zakonom u pogledu rešavanja sporova medijacijom usklađeni su, Porodični zakon i Zakon o parničnom postupku.

Tako je članom 326 Porodičnog zakona propisano da sud upućuje stranke na prvi sastanak sa medijatorom radi mirenja ili postizanja sporazuma bračnih supružnika o vršenju roditeljskog prava poslije razvoda braka i sporazuma o podjeli zajedničke imovine.

Izuzetno od stava 1 ovog člana, sud neće uputiti stranke na prvi sastanak sa medijatorom u slučajevima u kojima zbog sumnje na postojanje nasilja u porodici medijacija ne bi bila svrsishodna.

Članom 329 Zakona o parničnom postupku propisano je da je sud dužan da na pripremnom ročištu, odnosno na prvom ročištu za glavnu raspravu, ako pripremno ročište nije održano, upozna stranke sa mogućnošću rješavanja spora medijacijom ili drugim načinima alternativnog rješavanja spora.

Ako sud u toku postupka ocijeni da bi se spor mogao uspješno riješiti medijacijom, preporučice strankama da spor riješe medijacijom u skladu sa zakonom kojim se uređuje alternativno rješavanje sporova.

Ako smatra da je prema okolnostima konkretnog slučaja to opravdano, sud može rješenjem da uputi stranke na prvi sastanak sa medijatorom radi pokušaja rješavanja spora u postupku medijacije, sve do pravosnažnog okončanja postupka.

Postupak mirenja je dobrovoljan za bračne supružnike i ekonomičan, jer ne proizvodi troškove.

Porodično nasilje prema ženama

Mjere za rješavanje problema nasilja u porodici

Vlada Crne Gore je 2021. godine osnovala Koordinacioni odbor za koordinaciju, sprovođenje i praćenje i procjenu politika i mjera za sprječavanje i borbu protiv svih vidova nasilja obuhvaćenih Istanbulsom konvencijom. Tokom svog rada odbor je pokrenuo pitanje izmjene Krivičnog zakonika Crne Gore u dijelu koji se odnosi na porodično nasilje i zahtjevi su išli u pravcu povećanja kazni ali i odvajanja krivičnog djela od prekršaja. U skladu sa Istanbulsom Konvencijom i Strategijom zaštite od nasilja u porodici 2016-2020 donijeta dva Nacionalna plana - Nacionalni plan unapređenja opštih usluga podrške za žrtve nasilja i Nacionalni plan unapređenja specijalizovanih usluga podrške za žrtve nasilja za period 2019-2021.

U I kvartalu 2020. godine usvojen je Akcioni plan za praćenje implementacije preporuka GREVIO Komiteta i sprovođenje mjera i aktivnosti iz ovog Akcionog plana. Oba Nacionalna plana kao i Akcioni plan prati pomenuti Koordinacioni odbor.

Pored Koordinacionog odbora, Ministarstvo unutrašnjih poslova formiralo je Operativni tim za borbu protiv porodičnog nasilja i nasilja nad ženama. Pored službenika/ca MUP-a čine i

predstavnicima/e Uprave policije, Ministarstva finansija i socijalnog staranja, Ministarstva zdravlja, Državnog tužilaštva, Vrhovnog suda i Višeg suda za prekršaje, uključujući i Savjet za građansku kontrolu rada policije i specijalizovane nevladine organizacije koje pružaju podršku žrtvama nasilja.

Zadatak Operativnog tima je da, na osnovu Konvencije Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) i nacionalnog zakonodavstva razmatra ukupnu praksu i kroz analizu reprezentativnih slučajeva i odgovarajućih izvještaja, informacija i mišljenja, radi na utvrđivanju daljih smjernica i inicijativa za svrsishodne promjene na planu javnih politika i institucionalne prakse u oblasti sprečavanja i zaštite od svih oblika porodičnog nasilja i nasilja nad ženama, obuhvaćenih Konvencijom uključujući i slučajeve ugovorenih dječjih brakova, sa posebnim, primarnim fokusom na postupanje i rad Uprave policije. Tim funkcionira po principu jačanja koordinacije i uspostavljanja jedinstvene prakse, a namjera je i da se targetiraju slabe karike u lancu postupajućih institucija i da svojim djelovanjem utiče i inicira promjene.

Operativni tim je u svom radu proaktivnim djelovanjem inicirao više mjera koje su doprinijele opštem poboljšanju postojećeg stanja. Na osnovu izvršenih analiza sugerisao i predložio rješenja konkretnih, specifičnih slučajeva i instruisao rad različitih nadležnih organa na lokalnom i državnom nivou. Na osnovu dosadašnjeg rada i postignutih rezultata Operativni tim je inputiran u tekst Protokola o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici. U pomenutom Protokolu Operativni tim je prepoznat kao izuzetno važno i djelotvorno tijelo u sistemu zaštite od nasilja i kao instanca kojoj se mogu obratiti čak i Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici formirani multidisciplinarni timovi, ukoliko nijesu u mogućnosti da određeni slučaj uspješno riješe.

U Crnoj Gori, servisi i usluge opšte podrške pružaju se kroz sistem socijalne i dječje zaštite, zdravstvene zaštite i policije. Servise specijalizovane podrške, onako kako ih prepoznaje Istanbulska konvencija, pružaju ženske nevladine organizacije i njihov rad je uglavnom finansiran iz donatorskih sredstava. Ministarstvo rada i socijalnog staranja insistira na licenciranim pružaocima usluge smještaja za žrtve nasilja iz razloga što je bitno pružiti kvalitetnu uslugu, a i uvesti NVO u sistem socijalne zaštite.

Postoje četiri licencirana pružaoca usluga koji uslugu SOS telefon pružaju djeci i odraslim i starim licima koja su žrtve ili svjedoci zlostavljanja, rodno zasnovanog nasilja, nasilja u porodici i eksploatacije ili kod kojih postoji opasnost da će postati žrtve (2 za djecu i 2 za odrasla i stara lica).

Postoje tri skloništa za odraslo i staro lice koje je žrtva ili svjedok zlostavljanja, rodno zasnovanog nasilja, nasilja u porodici i eksploatacije ili kod kojeg postoji opasnost da će postati žrtva, i to u: Podgorici, Nikšiću i Bijelom Polju, u okviru kojih se pruža usluga dugotrajnog smještaja (najduže 12 mjeseci). Za dijete koje je žrtva ili svjedok zlostavljanja, rodno zasnovanog nasilja, nasilja u porodici i eksploatacije ili kod kojeg postoji opasnost da će postati žrtva usluga dugotrajnog smještaja u prihvatilištu-skloništu pruža se u Bijeloj. Takođe, usluga privremenog smještaja u

prihvatištu-skloništu (najduže 7 dana) za odraslo i staro lice koje je žrtva ili svjedok zlostavljanja, rodno zasnovanog nasilja, nasilja u porodici i eksploatacije ili kod kojeg postoji opasnost da će postati žrtva pruža se u Podgorici.

Crna Gora je, na sastanku Komiteta država članica Istanbulske konvencije 8. juna 2022. godine u Strazburu, dobila niz pohvala, ali i niz novih preporuka o kojima mora izvijestiti do 2024. godine. Preporuke se odnose na poboljšanje usluga za Romkinje i Egipćanke; nacionalizaciju Koordinacionog tijela za praćenje Istanbulske konvencije; na uspostavljanje više usluga pored skloništa; na osnivanje skloništa za žrtve silovanja.

Kako bi se adekvatno implementirala Istanbulska konvencija u Crnoj Gori, prije svega neophodno je izmijeniti postojeću pravnu regulativu i Zakone i adekvatno kategorizovati žrtve nasilja u svim zakonima. Ministarstvo rada i socijalnog staranja će u narednom periodu izmijeniti Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti, kao i sve podzakonske akte kako bi se mjere i aktivnosti sprovele.

Ministarstvo pravde je završilo izmjene Krivičnog zakonika i Zakona o krivičnom postupku koji su usklađeni sa preporukama GREVIO Komiteta i Istanbulskom konvencijom. Naime, između ostalog, proširena je definicija porodice, pa je uvršteno i partnersko nasilje, ali i nasilje partnera istog pola; uvedena su nova krivična djela i to „osvetnička pornografija“ i seksualno uznemiravanje; prošireno je krivično djelo silovanja i genitalno sakaćenje i usklađeno sa Konvencijom.

Nacionalnim planom za implementaciju Istanbulske konvencije poseban akcenat biće stavljen na pripadnice romske i egipćanske populacije, žene sa invaliditetom i žene koje žive u ruralnim područjima kroz razvoj novih usluga, obuke i kampanje za podizanje svijesti.

Socijalna i ekonomska zaštita porodice

Ustanove za brigu o djeci

Mreža predškolskih ustanova u Crnoj Gori je sastavljena je od 21 javne predškolske ustanove (JPU) i 30 privatnih predškolskih ustanova (PPU). Privatne predškolske ustanove postoje uglavnom u većim gradovima (Podgorica, Budva, Bar, Tivat, Herceg Novi, Kotor, Nikšić i Ulcinj). U školskoj godini 2019/2020 ukupno 23.080 djece (47% djevojčica i 53% dječaka) uzrasta od 0 do polaska u osnovno obrazovanje uključeno je u programe PVO, u 170 vaspitnih jedinica i 778 grupa. U školskoj 2015/2016, kada je počela da se primjenjuje Strategija ranog i predškolskog vaspitanja i obrazovanja 2016-2020, ukupno je bilo uključeno 16.972 djece u 123 vaspitnih jedinica i 575 vaspitnih grupa. Na osnovu ovih podataka može da se zaključiti da je u prethodnom periodu primjene došlo do značajnog povećanja broje djece (za oko 36%), kao i do povećanja kapaciteta (broj vaspitnih jedinica je povećan za oko 38%, broj vaspitnih grupa oko 35%) i da je trend povećanja bio ujednačen po godinama.

Ukupni obuhvat djece predškolskog uzrasta (0 do 6 godina) u Crnoj Gori je u školskoj 2019/2020 oko 52%. Obuhvat je bio značajno niži za djecu do 3 godine starosti koja pohađaju jaslice (oko 37%), dok je obuhvat djece starosti od 3 godine do polaska u osnovnu školu, koja pohađaju vrtiće, značajno veći (oko 77%). Iako je u prethodnom periodu registrovan značajan napredak u pogledu obuhvata (po prosječnoj stopi oko 3 procentna poena godišnje), on je i dalje značajno niži u odnosu na većinu zemalja EU (prosječni obuhvat djece uzrasta od 4 godine do polaska u školu u 27 zemalja EU je u 2017. godini bio oko 95%) i u odnosu na EU cilj za 2020. godinu (95%).⁵ Dakle, primjena prethodne strategije je rezultirala značajnim napretkom u pogledu obuhvata i u narednom periodu treba nastaviti sa širenjem kapaciteta i obuhvata djece kako bi se dostigao nivo obuhvata u EU zemljama.

Realizacija kampanja („Svi u vrtić“, „Zablistaću u vrtiću“ i „Svaki sokolić ide u vrtić“) koje su imale za cilj podizanje svijesti roditelja i društva o važnosti PVO za rani razvoj djece, svakako je pomogla povećanju interesovanja za uključivanje djece u PVO i samim tim i obuhvatu djece.

U školskoj 2019/2020 godini u PVO su bile ukupno 2.593 zaposlene osobe, od kojih je 1.290 (oko 50%) vaspitača, 572 medicinske sestre (oko 22%), 49 stručnih saradnika (1.8%) i 682 administrativna radnika i pomoćnog osoblja (oko 26%).

Svi zaposleni u PU posjeduju licence za obavljanje rada u vaspitno-obrazovnim ustanovama, koje izdaje Zavod za školstvo i koje se obnavljaju nakon pet godina rada. Odnos broja djece prema broju onih koji direktno rade sa djecom (vaspitači i medicinske sestre) je oko 14,7 djece po stručnjaku koji direktno radi sa djecom.

Važan dio kvaliteta PVO se odnosi na obezbjeđivanje jednake dostupnosti kvalitetnih PVO programa. U pogledu povećanja pravednosti PVO, u prethodnom periodu su realizovane različite aktivnosti namijenjene podršci za kadar i djecu iz marginalizovanih grupa, čija se realizacija prati kroz redovnu saradnju i razmenu informacija i praksi sa zaposlenima i upravom vrtića. Važna mjera koja je doprinijela većoj dostupnosti PVO za djecu iz ranjivih grupa jeste pokrivanje ukupnih troškova za boravak i ishranu djece sa rješenjem o usmjeravanju, djece iz romske i egipćanske zajednice, porodica korisnika MOP-a i bez roditeljskog staranja od strane Ministarstva rada i socijalnog staranja i pokrivanje 50% cijene za djecu samohranih roditelja od strane Ministarstva prosvjete.

U cilju obezbjeđivanja jednakih šansi za rani razvoj sve djece u Crnoj Gori kroz jačanje dostupnosti, kvaliteta i pravednosti PVO usvojena je nova Strategija ranog i predškolskog vaspitanja i obrazovanja za period 2021–2025. godine.

Porodične naknade

Jednak pristup porodičnim naknadama

Kada je riječ o uslovu dužine boravka lica sa privremenim ili stalnim poravkom u pogledu prava na porodičnu naknadu ističemo da je članom 5 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti predviđeno sledeće:

“Prava po ovom zakonu može ostvariti crnogorski državljanin sa prebivalištem na teritoriji države.

Prava iz socijalne i dječje zaštite utvrđena ovim zakonom i međunarodnim ugovorom može ostvariti stranac sa odobrenim privremenim boravkom ili stalnim boravkom u državi.

Prava iz socijalne i dječje zaštite utvrđena ovim zakonom i međunarodnim ugovorom može ostvariti azilant i stranac pod supsidijarnom zaštitom, u skladu sa zakonom.

Izuzetno, lice koje nije obuhvaćeno u smislu st. 1, 2 i 3 ovog člana kojem je usljed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik zaštite, ima pravo na jednokratnu novčanu pomoć i pravo na uslugu privremenog smještaja.”

Ovo znači da, Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti nisu propisani uslovi dužine boravka za ostvarivanje prava na porodične naknade, već se ostvarivanje navedenih prava vezuje samo za status lica u državi (privremeni ili stalni boravak).

Dodatno, članom 5 stav 4 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, kojim je propisano da izuzetno lice koje nije obuhvaćeno u smislu st.1, 2 i 3 ovog člana kojem je usljed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik zaštite, ima pravo na jednokratnu novčanu pomoć i pravo na uslugu privremenog smještaja. To znači da se navedena odredba odnosi i na sve strane državljane nerezidente u stanju socijalne potrebe koji se zakonito nalaze na teritoriji Crne Gore.

Nivo porodičnih naknada

U cilju unapređenja dječje zaštite u 2021. godini propisano je da pravo na dodatak za djecu, pored već propisanih kategorija, imaju sva djeca od 0-6 godina bez obzira na imovno stanje roditelja. Broj djece koji je koristio navedeno pravo je 36.715 djece u iznosu od 2.153.1300,00 €. Visina dodatka za djecu u 2021. godini iznosila je od 30 do 60.90 € zavisno o kategoriji djece, a ukupno za sve kategorije djece u 2021. godini opredijeljeno je 7.063.433,92 €. Nadalje, u decembru 2021. godine donijet je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti kojim je propisano pravo na dodatak za djecu za svu djecu do 18 godine sa početkom primjene od 1. oktobra 2022. godine. Pretpostavljeni broj novih korisnika dodatka za djecu je oko 85.000 djece, za koje će se godišnje izdvajati 30.600.000,00 €.

Čl.38 i 58 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti propisano je usklađivanje materijalnih davanja iz

socijalne i dječje zaštite polugodišnje na osnovu troškova života i prosječne zarade zaposlenih na teritoriji Crne Gore na osnovu statističkih podataka za prethodno polugodište u procentu koji predstavlja zbir polovine procenta rasta, odnosno pada troškova života i polovine procenta rasta zarada.

Imajući u vidu ce od januara 2022. godine minimalna zarada biti utvrđena u iznosu od 450,00 € mjesečno umjesto dosadašnje od 222,00 €, očekuje se da će doći do povećanja iznosa materijalnih davanja u većem procentu od jula 2022. godine, u skladu sa čl.38 i 58 Zakona o socijalnoj dječjoj zaštiti.

Mjere u korist ugroženih porodica

„Strategija za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016 - 2020“, bila je treći Strateški dokument za integraciju Roma i Egipćana u Crnoj Gori i ista je realizovana kroz jednogodišnje akcione planove. Ključni cilj Strategije je bio postizanje pune socijalne inkluzije Roma i Egipćana poboljšanjem njihovog socio-ekonomskog položaja u Crnoj Gori.

U skladu sa pomenutim strateškim ciljem Akcionim planovima za sprovođenje Strategije definisane su i preduzimate konkretne aktivnosti u raznim oblastima (pravni status, socijalni status i porodična zaštita (u okviru koje su definisane četiri podoblasti i to: borba protiv nasilja u porodici i nasilje nad ženama; prevencija i suzbijanje prosjačenja; borba protiv trgovine ljudima i sprječavanje sklapanja dječijih nedozvoljenih brakova), i oblast kulture, identiteta i informisanja). Sve preduzete aktivnosti su imale za cilj smanjenje jaza koji postoji između građana romske i egipćanske zajednice i ostalog stanovništva.

Osim nadležnih resora koji su bili zaduženi za realizaciju određenih aktivnosti veliki doprinos u procesu integracije građana romske i egipćanske zajednice u periodu 2016-2020. dali su Romski savjet u Crnoj Gori i nevladine organizacije koje se bave unapređenjem položaja građana romske i egipćanske zajednice.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je u februaru 2016 godine za potrebe izrade strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020. sprovelo *Istraživanje socijalnog položaja i socijalne inkluzije Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016* (u daljem tekstu *Istraživanje (2016)*). *Istraživanje (2016)* je sprovedeno u cilju identifikovanja statusa i kvaliteta života građana romske i egipćanske zajednice. Sredinom 2020. godine, takođe, *Ministarstvo za ljudska i manjinska prava* je sprovelo *Istraživanje Socio-ekonomskog položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2020* (u daljem tekstu *Istraživanje (2020)*) kako bi se utvrdilo da li je smanjen jaz koji postoji između građana romske i egipćanske zajednice i ostalog stanovništva, odnosno kako bi se utvrdilo da li je sprovođenjem Strategije ostvaren napredak kada je u pitanju integracija građana romske i egipćanske zajednice.

Ključna dostignuća u oblasti stanovanja se ogledaju u izgradnji stambenih jedinica za građane

romske i egipćanske zajednice kroz Regionalni stambeni program, a koji je značajno doprinio zatvaranju kampa Konik (najvećeg kolektivnog kampa za raseljena lica u Crnoj Gori) kao i ostalih kolektivnih centara za smještaj raseljenih i interno raseljenih lica. Kroz ovaj program izgrađeno je 233 stabene jedinice za građane romske i egipćanske zajednice u Podgorici, Nikšiću i Beranama, čime je stambeno zbrinuto preko 1000 osoba. Izgradnjom pomenutih stambenih jedinica zatvoren je najveći kolektivni kamp u Crnoj Gori, Kamp Konik. Doprinos države, odnosno lokalnih samouprava i Glavnog grada u ovom programu je bio u dodjeli zemljišta za izgradnju stambenih jedinica i izgradnju primarne infrastrukture (voda, kanalizacija, struja). Značajan doprinos kada su u pitanju dugoročna i održiva rješenja za socijalno stanovanje, odnosno izgradnja stambenih jedinica dala je organizacija HELP-Hilfe zur Selbsthilfe koja je uz podršku donatora realizovala više projekata finansiranih od strane Njemačke Vlade, Evropske unije, UNHCR-a, čime je obezbijeđeno 100 stambenih jedinica u opštinama Podgorica, Nikšić, Tivat, Berane, Pljevlja i Herceg Novi. U izvještajnom periodu, obezbijeđene su stambene jedinice u Herceg Novom (za 23 korisnika), Tivtu (za 49 korisnika – 4 porodice, naselje 7. Jul) i Nikšiću (Zvjerinjak) za ukupno 132 korisnika, a čiju izgradnju je finansirala Njemačka Vlada.

S obzirom da je kroz izgradnju navedenih stambenih jedinica stambeno zbrinuto preko 1000 osoba romske i egipćanske zajednice možemo reći da su ovo, pored zatvaranja Kampa Konik, ključna dostignuća postignuta u prethodnom petogodišnjem periodu u oblasti stanovanja.

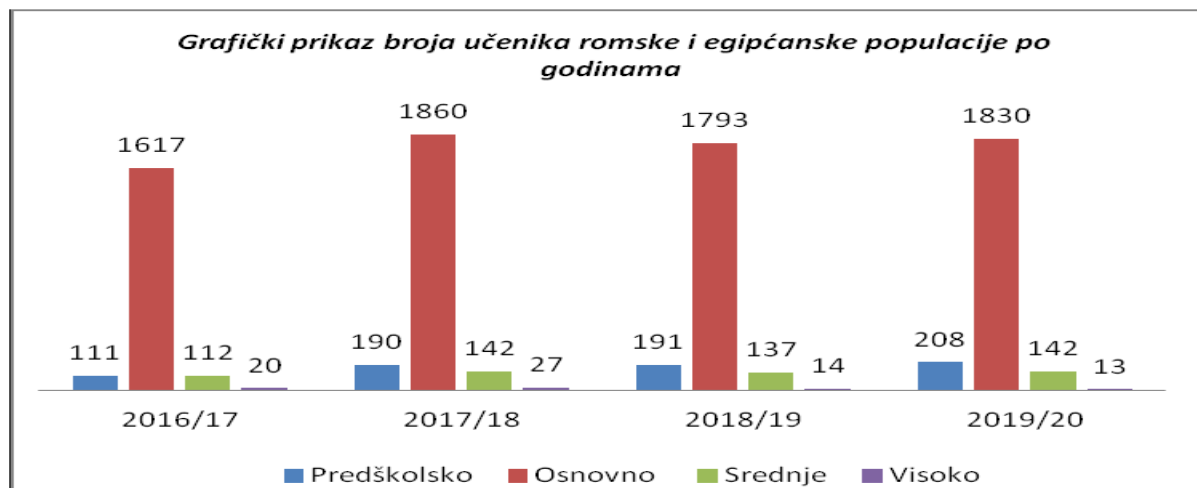
Kao ključna dostignuća u oblasti obrazovanja možemo izdvojiti zapošljavanje više od 20 Saradnika¹ na budžetu države odnosno na budžetu Ministarstva prosvjete. Saradnici su angažovani na budžetu države od školske 2018/19 godine, a do tada su bili angažovani projektno. Angažovanjem saradnika rješavaju se mnogi problemi u školovanju djece romske i egipćanske zajednice kao što su redovnost pohađanja nastave, komunikacija između roditelja i nastavnika, te motivacija djece da se školuju; povećanje broja učenika romske i egipćanske zajednice u srednjim i osnovnim školama gdje je školske 2015/16 samo 99 učenika romske i egipćanske zajednice pohađalo srednju školu u odnosu na školsku 2020/21 godine gdje 174 učenika romske i egipćanske zajednice pohađa srednju školu, dok je školske 2015/16 osnovnu školu pohađalo 1438 učenika romske i egipćanske zajednice, a školske 2020/21. 1793 učenika pohađa osnovnu školu; zatvaranje područne jedinice osnovne škole JU OŠ “Božidar Vuković Podgoričanin“ u blizini izbjegličkog kampa Konik gdje su školske 2016/17 godine sva djeca iz pomenutog područnog odjeljenja integrisana u sedam (7) gradskih škola u Podgorici i redovno je obezbjeđivan prevoz od strane *Ministarstva prosvjete*.

Ovo su tri ključna dostignuća u prethodnom petogodišnjem periodu u oblasti obrazovanja,

¹Saradnik u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti obrazovanja

međutim značajno je napomenuti da je stipendiranje srednjoškolaca (60 eura mjesečno) i studenata (150 eura mjesečno) romske i egipćanske zajednice realizovano bez prekida, kao i prevoz učenika, a trajanje pripremnog vrtića je sa dvije sedmice povećano na 4 sedmice.

Tabela br. 2: Broj učenika/studenata romske i egipćanske zajednice na svim nivoima obrazovanja od 2016. do 2020. godine						
Školska godina	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21
Predškolsko obrazovanje	224		190 (113 M, 77 Ž)	191	208	224 (118 Ž)
Osnovno obrazovanje	1438 772 M, 666 Ž)	1617	1860 (998 M, 862 Ž)	1793	1830	1793 (864 Ž)
Srednje obrazovanje	99 (49 Ž)	112	142 (79 M, 63 Ž)	137 (62 Ž)	142	174 (73 Ž)
Visokoškolsko obrazovanje	20	20	27	14 (7 Ž)	13	17 (9 Ž)

U okviru sektora obrazovanja organizacija HELP-Hilfe zur Selbsthilfe je pored izgradnje vrtića na Koniku, u okviru velikog broja realizovanih projekata posebno dao doprinos osnaživanju obrazovnih institucija za organizovanje nastave za đake romske i egipćanske populacije kroz nabavku vozila za organizovanje prevoza, zatim jačanje kapaciteta i senzibilizacija nastavnog osoblja za rad sa đacima romske i egipćanske populacije, motivacije romskih i egipćanskih

porodica za upis djece u školu, kao i smanjenje napuštanja nastave u višim razredima. Značajan doprinos kada je u pitanju opismenjavanje i osnovno obrazovanje odraslih kao i vezano za stručno osposobljavanje u izvještajnom periodu je dao CSO². Takođe, CSO je kontinuirano sprovodio radionice o značaju obrazovanja i učenja za lični i porodični razvoj. Značajan doprinos povećanju broja učenika romske i egipćanske zajednice u srednjim školama dat je kroz projekat koji realizuje NVO "Mladi Romi" u saradnji sa *Ministarstvom prosvjete* gdje se angažuju mentori (nastavnici) u osnovnim i srednjim školama. U ranijem periodu mentori i tutori³ su angažovani kroz projekat koji je realizovao Romski obrazovni fond.

Ključna dostignuća u oblasti zdravstva- U Izvještajnom periodu izvršen je prijem u radni odnos tri Saradnika⁴ u oblasti zdravstva. Značajno je napomenuti da su Saradnici primljeni u stalni radni odnos i da se finansiraju iz Budžeta Crne Gore, a prije toga isti su bili angažovani projektno. Prije zasnivanja radnog odnosa standardizovano je zanimanje Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zdravstva. Takođe, kao ključno dostignuće u prethodnom petogodišnjem periodu je i povećanje prosječnog trajanja životnog vijeka građana romske i egipćanske zajednice sa 55 na 55.9 godina (Istraživanje 2016 i Istraživanje 2020).

Prema Istraživanju (2016) 43.5 % ispitanika je odgovorilo da posjeduje zdravstvenu knjižicu, dok prema Istraživanju (2020) čak 90.9% ispitanika je odgovorilo da posjeduje zdravstvenu knjižicu što možemo smatrati, pored zapošljavanja Saradnika, kao ključno dostignuće u oblasti zdravstvene zaštite Roma i Egipćana u prethodnom petogodišnjem periodu.

Takođe, svi *Domovi zdravlja* su redovno obavljali vakcinaciju djece po Programu obavezne imunizacije. Osim toga redovno su realizovane kampanje o značaju reproduktivnog zdravlja, sa akcentom na Romkinje i Egipćanke, kao i preventivni pregledi za građane romske i egipćanske zajednice. Takođe, realizovane su brojne radionice za pripadnike romske i egipćanske zajednice o značaju preventivnih pregleda, prevenciji ranih brakova i značaju održavanja lične higijene za zdravlje.

Ključna dostignuća u oblasti zapošljavanja - U izvještajnom periodu ZZZCG⁵ je kontinuirano sprovodio aktivnosti aktivne politike zapošljavanja, programe obrazovanja i stručnog osposobljavanja odraslih, aktivnosti uključivanja građana romske i egipćanske zajednice kroz sezonsko zapošljavanje, kao i u programe javnih radova. U tabeli br. 4 su prikazani podaci o broju građana romske i egipćanske zajednice koji su se u periodu 2016.-2020. nalazili na evidenciji ZZZCG i koji su aktivno tražili zaposlenje. Navedeni podaci pokazuju da je do 31. decembra 2019.

² Centar za stručno obrazovanje

³ Podršku učenicima iz konkretnih nastavnih predmeta sa čijim sadržajem i savladanjem učenici imaju najviše poteškoća.

⁴ Saradnik u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zdravstva

⁵ Zavod za zapošljavanje Crne Gore

godine došlo do blagog smanjenja broja nezaposlenih građana romske i egipćanske zajednice koji aktivno traže zaposlenje u odnosu na 2017. godinu, što možemo smatrati kao ključno dostignuće za period 2017-2019. Međutim, podaci iz decembra 2020. godine pokazuju da je došlo do povećanja broja nezaposlenih građana romske i egipćanske zajednice u odnosu na podatke iz 2017. godine, a što je posljedica uticaja pandemije Covid-19 na ekonomiju, što je doprinijelo smanjenju broja zaposlenih građana ne samo romske i egipćanske zajednice već i većinskog stanovništva. Takođe, u tabeli je prikazan broj građana romske i egipćanske zajednice koji su bili uključeni kroz mjere aktivne politike zapošljavanja, programe obrazovanja i stručnog osposobljavanja odraslih, aktivnosti uključivanja građana romske i egipćanske zajednice kroz sezonsko zapošljavanje, kao i u programe javnih radova i ako izuzmemo 2020. godinu koja je specifična zbog efekata koje je, zbog pandemije Covid-19, imala na ekonomiju Crne Gore i zaista nije uporediva sa periodom 2016-2019, iz tabele br. 4 vidljivo je da je do 31.12.2019. došlo do povećanja broja osoba/građana romske i egipćanske zajednice uključenih u mjere aktivne politike zapošljavanja, kao i na sezonskim poslovima, što su konkretne aktivnosti i, takođe, ključna dostignuća kada je u pitanju oblast Zapošljavanja.

Kada je u pitanju školska sprema osoba romske i egipćanske zajednice koje aktivno traže zaposlenje, iz tabele br. 4 može se vidjeti da se povećao broj osoba sa završenim III, IV i VII stepenom školske spreme a što je pokazatelj da se povećava broj obrazovanih osoba romske i egipćanske zajednice. Međutim, s druge strane, potrebno je preduzeti određene aktivnosti i iskoristiti princip afirmativne akcije da obrazovane osobe romske i egipćanske zajednice ne čekaju dugo zaposlenje.

Tabela br. 4: Broj osoba romske i egipćanske zajednice koja se nalaze na evidenciji ZZZCG i koji aktivno traže zaposlenje za period 2016-2020., kao i broj osoba uključenih u programe javnih radova, u programe obrazovanja i osposobljavanja, u programe aktivne politike zapošljavanja i sl.					
	2016	2017	2018	2019 ⁶	2020
Broj građana romske i egipćanske zajednice na evidenciji ZZZCG ⁷	1731 (766)	928 ⁸ (508 Ž)	766 (404 Ž)	747 (375 Ž)	996 (527 Ž)
% građana romske i egipćanske zajednice u	3,53 %	1,78 %			2.09 %

⁶U toku 2019. godine, 11 novoprijavljenih lica je zaposleno, dok je 6 lica uključeno u neku od mjera aktivne politike zapošljavanja.

⁷ Zavod za zapošljavanje Crne Gore

⁸ Napomena: izmjenom Zakona o zdravstvenom osiguranju stekli su se uslovi da građani Crne Gore, koji nijesu u radnom odnosu, ostvaruju pravo na zdravstvenu zaštitu kod Fonda zdravstva, što više nije uslovljeno statusom nezaposlenosti koji bi se vodio kod Zavoda. Tim propisom data je mogućnost da se uredi evidencija nezaposlenih lica, na kojoj treba da ostanu lica koja imaju potrebu za uslugama službe Zavoda za zapošljavanje, odnosno samo ona lica koja aktivno traže zaposlenje. Shodno Zakonu o zapošljavanju i osvarivanju prava iz osiguranja od nezaposlenosti, evidencija o licu koje traži zaposlenje prestaje da se vodi ukoliko odbije uključivanje u programe APZ (Aktivna politika zapošljavanja), odbije odgovarajuće zaposlenje, nije na raspolaganju za zaposlenje ili radi suprotno propisima o radu.

ukupnoj registrovanoj nezaposlenosti					
VII stepen ŠS ⁹	/	/	1 osoba (Ž)		3 osobe (Ž)
VI stepen ŠS	Jedna osoba				
IV stepen ŠS	1,27 % (59,09% Ž)	7 osoba sa IV stepenom ŠS 1,40 %	5 osoba ili 0.62% 3 Ž		15 osoba ili 1.50 % (9 Ž)
III stepen ŠS	2,59 % (28,88 % Ž)		14 osoba ili 1.74 % 3 Ž		19 osoba ili 1.90 % (3 Ž)
II stepen ŠS	0,86% (60% Ž)		16 osoba (6 Ž) 1.99 %		16 osoba ili 1.60 % (10 Ž)
Lica bez zanimanja	95,23% (44,29% Ž)				943 osobe ili 94.67% (502 Ž)
Broj osoba uključenih u javne radove	18	39 (5 Ž)	33 osobe (7 Ž)	36 (10 Ž)	15 (2 Ž)
Broj osoba uključenih u programe obrazovanja i osposobljavanja ¹⁰	4 Ž	66 (35 Ž)	26 (9Ž)	23 (9 Ž)	/
Broj osoba uključenih u program osnovnog obrazovanja odraslih		265			
Broj osoba uključenih kroz sezonsko zapošljavanje	/	49 (26 Ž)	82 (48 Ž)	108 (54 Ž)	49 (23 Ž)
Broj osoba uključenih u neki od programa		12	72 ¹¹ osobe (25Ž)	79 (22 Ž)	

⁹ Školske spreme

¹⁰ Programi obrazovanja i osposobljavanja odraslih, u skladu sa zakonskom regulativom, obuhvataju programe koji se odnose na programe za sticanje **stručne kvalifikacije** i programe koji se odnose na sticanje **ključnih vještina**.

¹¹ što čini 7.75% ukupnog broja Roma i Egipćana koji su se nalazili u evidenciji ZZCG na dan 31.12.2017.

aktivne politike zapošljavanja					
Broj osoba koje su zaposlene kao Saradnici ¹² kroz projekat HELP	6				
Broj stažista kroz projekat ¹³ "Socijalna inkluzija Roma i Egipdana kroz zapošljavanje"		42 stažista			
Projekat „Neka bude čisto“ ¹⁴			100 osoba	20 (3 Ž)	
Broj osoba koje su prošle opismenjavanje u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija ¹⁵			4 maloljetna lica 5 punoljetnih osoba		

Ključna dostignuća u oblasti- Pravni status se ogledaju u tome da su Kombinovani mobilni biometrijski timovi MUP-a Crne Gore i MUP-a-Agencije za civilnu registraciju Kosova od maja 2014. godine intenzivno pružali pravnu i praktičnu pomoć interno raseljenim licima sa Kosova koja borave u Crnoj Gori i da je zaključno sa 31. decembrom 2020. godine ostalo 39 preostalih slučajeva koji su u radu od ukupnog broja osoba (1.380) koje su tretirane. Uz podršku UNHCR-a i OEBS-a, organizovano je 22 posjete mobilnog tima MUP-a Kosova Crnoj Gori, tokom kojih je tretirano oko 1.380 osoba. Ovaj broj osoba je podijeljen u tri kategorije, i to:

- završeni zahtjevi - osobe kojima je uručena putna isprava Kosova – 1.221
- preostali slučajevi – osobe koje su u radu – 39
- odloženi slučajevi – umrle i osobe koje su odselile iz Crne Gore - 120

¹² Saradnik u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zapošljavanja

¹³ Radi se o projektu „Socijalna inkluzija Roma i Egipćana kroz zapošljavanje“, u okviru grant šeme “Sprovođenje obuka i projekata za zapošljavanje osoba sa invaliditetom i pripadnika romske i egipćanske populacije“, za koji je Glavni grad Podgorica aplicirao u partnerstvu sa međunarodnom organizacijom „HELP“ – Hilfe zur Selbsthilfe e.V., a čija je realizacija odobrena od strane Evropske unije.

¹⁴ Zaključkom Vlade Crne Gore od 05.03.2018. godine, donešen je Plan pripreme ljetnje turističke sezone za 2018. godinu, kojim je predviđena realizacija projekta „Neka bude čisto“ u 2018. godini. Za realizaciju projekta zaduženi su Ministarstvo održivog razvoja i turizma, JP Morsko dobro, Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Glavni grad, Prijestonica, sve opštine i javna komunalna preduzeća.

¹⁵ Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija organizovane su radionice opismenjavanja 4 maloljetna lica od kojih su svi bili pripadnici Romske i Egipćanske populacije, dok je od punoljetnih zatvorenika od njih 7 koji su učestvovali u radionicama opismenjavanja 5 su bili pripadnici Romske i Egipćanske populacije. U organizaciji NVO HELP sa Centrom za obrazovanje i trening-ZOPT, u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija sprovedena je obuka za zanimanja-stolar i bravar.

Takođe, kao ključna dostignuća u oblasti pravni status vidljiva su upoređivanjem Istraživanja (2016) i Istraživanja (2020) gdje se 2016. godine 40.7% ispitanika izjasnio da posjeduju Izvod iz matične knjige rođenih u odnosu na 90.9% prema istraživanju iz 2020. godine. Osim toga, 2016. godine 24.1% ispitanika je odgovorilo da posjeduje važeću ličnu kartu, dok je prema istraživanju iz 2020. godine taj procenat 87.4.

Ključna dostignuća u oblasti Socijalni status i porodična zaštita. U prethodnom petogodišnjem periodu realizovane su brojne edukacije građana romske i egipćanske zajednice, predstavnika Uprave policije, sudstva i tužilaštva, kao i državnih službenika na temu "Borba protiv nasilja u porodici, dječijih/ugovorenih brakova i prosjačenja". Takođe, kampanje su, osim 2020. godine, organizovane u svim rosmkim naseljima u Crnoj Gori i to kontinuirano. Kampanje su se realizovale "od vrata do vrata", na pomenute teme i dijeljeni su flajeri na crnogorskom, romskom i albanskom jeziku. Međutim, zvanična statistika ne postoji o slučajevima nasilja u porodici, dječijih/ugovorenih brakova i prosjačenja gdje su žrtve ili počinioci pripadnici romske i egipćanske zajednice, odnosno ne postoje podaci koji bi se mogli upoređivati kako bi se indikatori učinka mogli prikazati.

U smislu ključnih dostignuća u ovoj oblasti značajno je napomenuti da je Elektronska baza podataka za porodično nasilje puštena u operativni rad 2019. godine. Baza je omogućila automatsku razmjenu podataka između Ministarstva unutrašnjih poslova (Uprave policije) i Centara za socijalni rad. Na ovaj način, uspostavljen je jedinstveni, standardizovani način evidentiranja slučajeva nasilja u porodici. Osim toga, u cilju prevencije maloljetničkih i/ili prisilnih brakova među romskom i egipćanskom populacijom akreditovana su dva programa "Borba protiv trgovine djecom, sklapanja ranih i ugovorenih brakova i prisilnog prosjačenja" i "Integriranje principa prevencije u borbi protiv trgovine ljudima u obrazovni sistem Crne Gore". Uz podršku Međunarodne organizacije za migracije (IOM), izrađene su Standardne operativne procedure (SOP) kojima se definiše način i postupak za dodjeljivanje statusa žrtve trgovine ljudima, licu koje je identifikovano kao potencijalna žrtva. Članovi Tima dostupni su 24h i u slučaju potrebe će izaći na teren kao podrška konkretnom slučaju.

Istraživanje (2020) pokazuje da je značajno povećan broj korisnika usluga centara za socijalni rad, odnosno nešto manje od polovine ispitanika tvrdi da koristi usluge i pomoć ovih ustanova. Takođe, gotovo 40% ispitanika tvrdi da prima neku vrstu materijalne pomoći svakog mjeseca, dok jedna trećina tvrdi da je u posljednje četiri godine primila jednokratnu materijalnu pomoć. Posebno je važno uočiti značajan rast obuhvata državne pomoći koja je namijenjena djeci sa invaliditetom. Procenat ispitanika koji su prisustvovali obukama o tome kako da se smanji nasilno ponašanje u porodici i kako da muškarci i žene budu ravnopravni je značajno porastao.

Ključna dostignuća u oblasti Kultura, identitet i informisanje je jedino moguće vidjeti upoređivanjem podataka iz Istraživanja (2016) i Istraživanja (2020). Tako, 2020. godine 44.3 % ispitanika se izjasnilo da je slušalo ili gledalo programe posvećene romskim pitanjima, kulturi i

jeziku na TV-u, dok je taj procenat 2016. godine bio 14.4 %.

Ministarstvo nauke je kontinuirano raspisivalo Konkurse za najbolji istraživački prilog objavljen u medijima, na temu "Socijalna integracija Roma u Crnoj Gori". Takođe, u skladu sa Konkursom redovno su uručivane i nagrade 08. aprila, na Svjetski dan Roma. *Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta* je kontinuirano sprovodilo godišnji konkurs za sufinansiranje programskih sadržaja u lokalnim štampanim medijima i medijskim naučnim časopisima, gdje se u okviru zadatih tema nalazi i socijalna inkluzija Roma. Takođe se finansirala izrada audiovizuelnih spotova i radio džinglova koji pokazuju napredak i probleme u rješavanju ovog pitanja. Spotove emituje Javni servis i lokalni javni emiteri.

Emisija „Savore“ se kontinuirano prikazivala dva puta mjesečno, na nacionalnom javnom servisu RTCG, u trajanju od 30 minuta i to dvojezično, u zavisnosti od sagovornika, odnosno uz prevod sa romskog na crnogorski ili sa crnogorskog na romski jezik. Emitovan je i određeni broj emisija o životu Roma i Egipćana u Crnoj Gori (Putevi Života, Mostovi, Agrosaznanje). Osim toga redovno je emitovana Emisija „Glas Roma“ na Radiju CG, koja se emituje svakih petnaest dana u trajanju od 25 minuta, sa dvije reprize.

Takođe, redovno su svake godine obilježavani prigodnim događajem značajni datumi Roma, kao što su 8. april (Međunarodni dan Roma) i 05. novembar (Svjetski dan romskog jezika).

Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore je redovno, dva puta godišnje, raspisivao javni konkurs za raspodjelu sredstava projektima značajnim za očuvanje i zaštitu manjinskih posebnosti. Takođe, Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina CG je kontinuirano u izvještajnom periodu podržavao projekte koji se tiču očuvanja kulture Roma u Crnoj Gori.

U septembru 2021. godine Vlada Crne Gore je donijela „Strategiju socijalne inkluzije Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021 - 2025“ i usvojila Akcioni plan za sprovođenje Strategije za 2021. godinu.

Usvajanju Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021 - 2025 prethodili su drugi strateški dokumenti, primarno Nacionalni Akcioni plan za implementaciju „Dekade uključivanja Roma 2005-2015“, koji je usvojen 2005. godine, sa težnjom da projektima iz oblasti obrazovanja, zapošljavanja, stanovanja i zdravstvene zaštite prekine začarani krug siromaštva i isključenosti Roma iz društvenog života Crne Gore. S obzirom na ograničenost djelovanja Akcionog plana na četiri prioritete oblasti, Vlada Crne Gore je krajem 2007. godine donijela Strategiju za poboljšanje položaja RAE populacije u Crnoj Gori 2008-2012, nakon čijeg isteka je pripremljen strateški dokument, pod nazivom Strategija za poboljšanje položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2012 – 2016. Strateški dokument koji je prethodio novoj strategiji nosio je naziv Strategija za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020. godine.

Ključni cilj Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021-2025 je poboljšanje socio-ekonomskog i pravnog položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori, kroz izgradnju inkluzivnog i

otvorenog društva zasnovanog na borbi i eliminisanju svih oblika diskriminacije, anticiganizma i siromaštva.

Strategijom je predviđeno da će ista biti realizovana kroz Akcioni plan za 2021. godinu, a nakon toga kroz još dva dvogodišnja Akciona plana i to za period 2022-2023 i 2024-2025 u kojima će se precizirati prioritete mjere i aktivnosti koje je potrebno sprovesti u navedenom periodu.

Strateški dokument je usklađen sa svim nacionalnim krovim i sektorskim strategijama, odnosno planskim dokumentima koja tretiraju pitanja koja su od značaja za konkretnu javnu politiku, kao i sa obavezama iz procesa pregovora Crne Gore sa Evropskom unijom i drugim međunarodnim obavezama Crne Gore. Takođe, Strategija je usklađena i sa EU Roma strateškim okvirom za jednakost, inkluziju i učešće za 2020-2030¹⁶ i sa ciljevima iz Deklaracije partnera zapadnog Balkana o integraciji Roma/Romkinja u sklopu procesa proširenja Evropske unije.

Strategijom su obuhvaćene sve oblasti za koje se smatra da su važne za rješavanje problema romske i egipćanske populacije, i to: diskriminacija; siromaštvo; politička i društvena participacija; stanovanje; obrazovanje; zapošljavanje; zdravlje; građanski status i lična dokumenta; socijalna i porodična zaštita.

U cilju praćenja realizovanih aktivnosti Vlada je formirala Komisiju za praćenje sprovođenja Strategije. Radom Komisije koordinira Nacionalni koordinator za praćenje realizacije Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021-2025.

Stanovanje za porodice

Prema izmjenama i dopunama Zakona o planiranju prostora i izgradnji objekata od 14.8.2020. rok za podnošenje zahtjeva za legalizaciju nije oročen, odnosno organi lokalne uprave koji sprovode postupak legalizacije bespravnih objekata mogu svakodnevno primati iste, uz dokumentaciju predviđenu Zakonom.

Bespravnim objektom osnovnog stanovanja smatra se stambeni objekat neto građevinske površine do 200 m², u kojem stanuje vlasnik bespravnog objekta i članovi njegovog porodičnog domaćinstva, koji imaju prebivalište u mjestu u kojem je izgrađen objekat, ako vlasnik i članovi njegovog porodičnog domaćinstva nemaju u svojini drugi stambeni objekat na teritoriji Crne Gore.

Potrebno je naglasiti da se u toku izgradnje bespravnih objekata donosi prvo rješenje o zabrani izvođenja radova. Ukoliko investitor ne obustavi radove shodno donijetom rješenju donosi se rješenje o rušenju, kojim se naređuje samom investitoru da ukloni bespravni objekat i tek ukoliko investitor ne postupi po tom rješenju inspekcija donosi rješenje o dozvoli izvršenja kojim

¹⁶ EU Roma strategic framework for equality, inclusion and participation for 2020-2030, dostupno na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1813

se daje ovlaštenje državi da ukloni bespravni objekat. Na sva ova rješenja bespravni graditelj ima pravo žalbe i u upravnom postupku može dostavljati dokaze, ukoliko ih ima, radi obustave postupka izvršenja.

Takođe se ponovo naglašava da rušenje objekata osnovnog stanovanja prije nego što se obezbijedi alternativni smještaj, odnosno ne sprovede preseljenje stanara iz objekta osnovnog stanovanja, nije moguće.

Što se tiče socijalnog stanovanja treba naglasiti da, prema podacima iz Programa socijalnog stanovanja 2017- 2020. godine, u Crnoj Gori ima 167.177 porodica pri čemu je osnovna porodica, u najužem smislu, definisana kao zajednica dva ili više lica koji žive u istom domaćinstvu i koji predstavljaju bračne ili vanbračne partnere sa ili bez djece, kao i jednog roditelja sa djecom.

Od ukupnog broja domaćinstava, prema podacima Monstata, 78.2 % domaćinstava su vlasnici ili suvlasnici stana u kome žive, 9.6% su podstanarska domaćinstva, a kod roditelja, djece ili drugih rođaka stanuje 5.7% domaćinstava.

U Crnoj Gori pravo na stan nije ustavna kategorija.

Pravo na pomoć prilikom rješavanja stambenog pitanja u skladu sa Zakonom o socijalnom stanovanju, na državne odnosno opštinske stanove imaju korisnici socijalne pomoći, mladi koji su bili bez roditeljskog staranja, lica sa invaliditetom, RAE populacija i raseljena lica.

U Članu 3 navedenog zakona jasno se precizira da: "Pravo na socijalno stanovanje, u skladu sa zakonom, mogu da ostvare fizička lica koja nemaju stan odnosno drugi objekat za stanovanje, odnosno lica čiji stambeni objekat nije odgovarajućeg standarda i koja iz prihoda koje ostvaruju ne mogu da obezbijede stambeni objekat". U istom Zakonu, članom 4 definisani su prioriteti u ostvarivanju prava na socijalno stanovanje.

Jedno od najvažnijih pitanja koje definiše Zakon o socijalnom stanovanju je preciziranje nadležnosti nad upravljanjem i održavanjem stambenog fonda, odnosno objekata socijalnog stanovanja i objekata koji će se ubuduće graditi odnosno obezbjeđivati za ove namjene. Prema podacima dobijenim od strane jedinica lokalne samouprave, broj stambenih jedinica namijenjenih za rješavanje stambenih pitanja socijalno ugroženih porodica iznosi 2.310. Ovaj podatak nije konačan prije svega zbog činjenice da objekti-stanovi koji su u vlasništvu opština još uvijek nisu svi uknjiženi u katastar nepokretnosti, kao i zbog činjenice da dobar dio lokalnih samouprava još uvijek nije izvršio prikupljanje i sistematizuju podataka potrebnih za izradu i donošenje lokalnog programa socijalnog stanovanja, što je članom 7 Zakona o socijalnom stanovanju jasno propisana njihova obaveza, kao i da obezbjeđuju i organizuju održavanje i upravljanje stambenim fondom u njihovom vlasništvu.

Prvi korak, koji predstavlja preduslov za izradu lokalnog programa socijalnog stanovanja jeste

snimanje i analiza postojećeg stambenog fonda. U tom smislu, preporučeno je svim jedinicama lokalne samouprave da u najkraćem roku izvrše evidenciju postojećeg stambenog fonda, kao i da se izvrši uknjižba stanova za socijalno stanovanje kod nadležnih službi u cilju ustanovljavanja svojine opština nad postojećim fondom. Tek nakon rješavanja imovinsko pravnih odnosa, može se utvrditi broj stambenih objekata kojima raspolaže svaka jedinica lokalne samouprave, a na osnovu tih informacija može se pristupiti izradi procjene i analize stambenih potreba.

Nadalje, bliži kriterijumi za ostvarivanje prava na socijalno stanovanje, a u skladu sa lokalnim programom socijalnog stanovanja utvrđuju se propisom jedinice lokalne samouprave.

Značajan broj jedinica lokalnih samouprava, njih 16 od ukupno 24, je donio akta koji propisuju način dodjele, kriterijume za odabir i način vrednovanja kriterijuma po grupama lica u vezi sa dodjelom stambenih jedinica licima koja nemaju riješeno stambeno pitanje, ali nijesu sve i zato ostaje obaveza jedinicama lokalnih samouprava da iste donesu u narednom periodu.

Sa druge strane, Zakonom o obligacionim odnosima („Sl. list CG“, br.47/08, 4/11, 22/17) u članu 636 propisano je da ako se neko lice useli u posebne ili zajedničke djelove stambene zgrade bez pravnog osnova ili ako taj osnov prestane, svako lice koje ima pravni interes može kod organa lokalne uprave da zahtijeva njegovo iseljenje. Postupak za iseljenje je hitan.

Kroz Regionalni stambeni program za Crnu Goru, predviđeno je obezbjeđenje sredstava za rješavanje stambenog pitanja za 6.063 lica (1.177 domaćinstava) koja spadaju u najranjivije kategorije (lica smještena u neformalnim kolektivnim centrima i ugrožena lica u privatnom smještaju, sa posebnim osvrtom na Kamp Konik).

Regionalni stambeni projekat sprovodi se u više od 13 crnogorskih opština: Berane, Andrijevića, Podgorica, Ulcinj, Nikšić, Budva, Rožaje, Plav, Herceg Novi, Bar, Danilovgrad, Tivat i Pljevlja. Ovaj program je značajno doprinio zatvaranju kampa Konik (najveći kolektivni kamp za raseljena lica u Crnoj Gori) kao i ostalih kolektivnih centara za smještaj raseljenih i interno raseljenih lica.

Kroz navedeni program predviđena je: gradnja 907 stambenih jedinica; isporuka gradjevinskog materijala za 120 stambenih jedinica, gradnja 50 gotovih kuća, 62 smještajne jedinice u Domu starih, u Pljevljima, kupovina stanova u Opštini Herceg Novi sa mogućnošću proširenja projekta i na druge primorske opštine, Rekonstrukcija postojećih Vojnih objekata – Vojni kompleks Trebjesa za potrebe izgradnje doma za stara i odrasla invalidna lica u opštini Nikšić. Ukupna vrijednost projekta: 27.696 miliona eura a kontribucija države: 15%, tj. 4.154 miliona eura; potrebna sredstva: 23. 542 miliona eura.

MNE1 „Izgradnja 62 stambene jedinice u Nikšiću“- ukupna vrijednost projekta iznosila je 2.557.801,21€, od čega su sredstva granta 1.980.000,00€, a kontribucija lokalne jedinice 577.801,21€. Projekat je realizovan u potpunosti u planiranom roku bez naknadnih radova sa uštedom od 180.000,00€.

MNE2 „Izgradnja 171 stambenih jedinica za stanovnike Kampa Konik u Podgorici“ - ukupna

vrijednost projekta iznosi 7.430.215,61€, od čega su sredstva granta 6.226.662,00€.

Na pod-projektu MNE 2, se iz razloga dobre prakse projektovanja došlo do uštede 1.950.977,11 €- pa je Skupština donatora odobrila proširenje projekta stambene gradnje na Koniku za dodatnu 51 stambenu jedinicu-

MNE 3 "izgradnja Doma za stara i hendikepirana lica u Pljevljima"- vrijednost projekta iznosi 2.812.816 €, od čega su sredstva granta 1.918.000 €.

MNE 4: "Izgradnja 94 stambene jedinice u opštini Berane" - ukupna vrijednost projekta iznosi 3.990.647,48€, od čega su donatorska sredstva: 3.575.779 €.

MNE 6 "Rekonstrukcija postojećih Vojnih objekata – Vojni kompleks Trebjesa za potrebe izgradnje doma za stara i odrasla invalidna lica u opštini Nikšić"- ukupna vrijednost projekta iznosi 5.178.743,7 €,

MNE 7 "Kupovina stanova u Herceg Novom za 36 socijalno ugroženih porodica"; čija ukupna vrijednost iznosi 953.470,41 € od čega sredstva granta 918.007,46 € a kontribucija države u iznosu od 147.297,56 €.

MNE 8 "Izgradnja 50 kuća širom Crne Gore za lica koja posjeduju zemljište i dozvole za gradnju" vrijednost donatorskih sredstava iznosi 1.254.000 €, a kontribucija države 120.000,00 €,

MNE9 „Izgradnja 96 stanova na Vrelima Ribničkim u Podgrici“, ukupna vrijednost projekta iznosi 4,002,061,06 €, od čega su donatorska sredstva: 3,229,964 €

Kroz Regionalni stambeni program izgrađeno je 233 stambene jedinice za građane romske i egipćanske zajednice u Podgorici, Nikšiću i Beranama, čime je stambeno zbrinuto preko 1000 osoba. Izgradnjom pomenutih stambenih jedinica zatvoren je najveći kolektivni kamp u Crnoj Gori, Kamp Konik. Doprinos države, odnosno lokalnih samouprava i Glavnog grada u ovom programu je bio u dodjeli zemljišta za izgradnju stambenih jedinica i izgradnju primarne infrastrukture (voda, kanalizacija, struja). Značajan doprinos kada su u pitanju dugoročna i održiva rješenja za socijalno stanovanje, odnosno izgradnja stambenih jedinica, dala je organizacija HELP-Hilfe zur Selbsthilfe koja je uz podršku donatora realizovala više projekata finansiranih od strane Njemačke Vlade, Evropske unije, UNHCR-a, čime je obezbijeđeno 100 stambenih jedinica u opštinama Podgorica, Nikšić, Tivat, Berane, Pljevlja i Herceg Novi. U izvještajnom periodu, obezbijeđene su stambene jedinice u Herceg Novom (za 23 korisnika), Tivtu (za 49 korisnika – 4 porodice, naselje 7. Jul) i Nikšiću (Zvjerinjak) za ukupno 132 korisnika, a čiju izgradnju je finansirala Njemačka Vlada.

Učešće organizacija koje predstavljaju porodice

Ministarstvo rada i socijalnog staranja prilikom formiranja radne grupe za izradu zakona, podzakonskih akata i strateških dokumenata u oblasti socijalne i dječje zaštite, shodno Uredbi o izboru predstavnika nevladnih organizacija u radna tijela organa državne uprave i sprovođenju

javne rasprave u pripremi zakona i strategija ("Sl. list CG" broj 41/18) objavljuje javni poziv za predlaganje predstavnika/ce nevladinih organizacija za člana/icu radne grupe. Jedan od kriterijuma za izbor predstavnika/ce je da predstavnik/ca NVO ima iskustvo u oblasti na koju se odnosi pitanje koje sagledava i normativno uređuje radno tijelo.

Član 17. - Pravo djece i mladih na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu

Član 17 - U cilju da obezbijede efikasno ostvarivanje prava djece i omladine da odrastaju u okruženju koje će podsticati pun razvoj njihove ličnosti i njihovih fizičkih i mentalnih potencijala, Ugovorne strane, bilo direktno bilo u saradnji sa javnim i privatnim organizacijama, preduzimaju odgovarajuće i neophodne mjere koje imaju za cilj:

Stav 1 (REV):

a) da osiguraju da djeca i omladina, uzimajući u obzir prava i dužnosti njihovih roditelja uživaju brigu, pomoć i obrazovanje i obuku koja im je potrebna, posebno imajući na umu uspostavljanje i održavanje ustanova i službi koje su dovoljne i odgovaraju ostvarenju ovog cilja;

b) da zaštite djecu i omladinu od zapostavljanja, nasilja i iskorišćavanja;

c) da obezbijede zaštitu i posebnu pomoć države za djecu i mlade koji su privremeno ili definitivno lišeni porodične podrške;

a) Molimo dostavite informacije o mjerama koje je država preduzela za:

i) smanjiti apatridnost (npr. osigurati identifikaciju svakog djeteta migranta bez državljanstva, pojednostaviti postupke za osiguranje sticanja državljanstva i preduzimanje mjera za identifikaciju djece koja nisu upisana u matične knjige rođenih) i

ODGOVOR:

Crna Gora je jedna od država koja je uspostavila proceduru za utvrđivanje statusa lica bez državljanstva, i to kroz usvajanje novog Zakona o strancima („Sl. listu CG", br. 12/18, 3/19), koji je stupio na snagu marta 2018. godine i Pravilnika kojim su određeni bliži način za uspostavljanje procedure, sadržaj zahtjeva za utvrđivanje statusa lica bez državljanstva, sadržaj zahtjeva za izdavanje putne isprave za lice bez državljanstva, kao i sam izgled i sadržina putne isprave. U skladu sa ovim zakonom, preduzete su aktivnosti na utvrđivanju i priznavanju statusa lica bez

državljanstva, čime se osigurava uživanje osnovnih ljudskih prava i sloboda poštujući ratifikovane konvencije.

Od početka primjene novog Zakona o strancima, zaključno sa januarom 2023. godine, za devet (9) lica je utvrđen status lica bez državljanstva, za jedanaest (11) lica je postupak za utvrđivanje da je podnosilac zahtjeva lice bez državljanstva postupak u toku, obustavljeno je 7, odbijeno je 1.

Svih 29 lica koja su podnijela zahtjev za utvrđivanje statusa lica bez državljanstva su pomognuta kroz program besplatne pravne pomoći, finansiran od strane UNHCR-a. Lokalne NVO Pravni centar i Gradjanska alijansa su, kao izvrsni partneri UNHCR-a za pružanje besplatne pravne pomoći licima u riziku od apatridije, redovno štampale liflete na crnogorskom, romskom i albanskom jeziku o važnosti upisa u matične registre i besplatnoj pravnoj pomoći koju mogu dobiti u tim postupcima. Lifleti su distribuirani u naseljima u kojima žive lica u riziku od apatridije. Takođe, kroz svoje prisustvo u medijima, mahom u jutarnjim programima TV stanica sa nacionalnom pokrivenošću, lica u riziku od apatridije su pozvana da se jave ovim dvema NVO, radi dalje pomoći.

Ministarstvo unutrašnjih poslova u saradnji sa UNHCR om organizovalo je više radionica radi obuke službenika Ministarstva unutrašnjih poslova u primjeni Zakona o strancima u dijelu koji se odnosi na apatride, kao dokaz posvećenost CG regulisanju ovog pitanja, u oktobru 2021. godine, uz podršku UNHCR-a je organizovana dvodnevna međunarodna konferencija o apatridiji na kojoj su nadležni organi Crne Gore i predstavnici relevantnih institucija i univerziteta u Francuskoj razmijenili iskustva u oblasti apatridije. Takođe Ministarstvo unutrašnjih poslova je imalo predstavnika u konsultacijama na temu dobrih praksi u identifikaciji i zaštiti lica bez državljanstva u Evropi koji se održao u Madridu 20-21 oktobra 2022. godine.

Vlada Crne Gore, je donijela Strategiju o migracijama i reintegraciji povratnika u Crnoj Gori, za period 2021-2025. godine, s Akcionim planom za 2021. i 2022. godinu. Ovaj strateški dokument će oblikovati državnu migracionu politiku tokom predstojećih pet godina u skladu sa pravnom tekovinom EU i najboljim praksama iz oblasti legalnih migracija, azila, prevencije neregularnih migracija, readmisije, povratka, integracije, interno raseljenih lica (IRL) i apatridije.

Vlada Crne Gore je prepoznala ove izazove i novom Strategijom o migracijama predvidjela izradu dva dokumenta, kako bi riješila ovo pitanje.

Prvi je sveobuhvatna analiza nacionalnog zakonodavstva iz oblasti socio-ekonomskih prava za lica sa statusom lica bez državljanstva, za čije je usvajanje rok kraj juna 2022. godine.

Drugi dokument su izmjene i dopune Zakona o strancima, kako bi se detaljnije definisao postupak za utvrđivanje statusa lica bez državljanstva, kao i prava i obaveze tokom postupka, i nakon eventualnog priznanja statusa lica bez državljanstva. Rok za ove izmjene i dopune je kraj 2022. godine.

ii) olakšati registraciju rođenja, posebno za ranjive grupe, kao što su Romi, tražitelji azila i djeca u neregularnom položaju. (Opšte pitanje postavljeno u Zaključcima 2019.).

ODGOVOR:

Jedna od prioritetnih oblasti, koje su u nadležnosti Direktorata za građanska stanja i lične isprave pri Ministarstvu unutrašnjih poslova, a tiču se prava sve djece rođene u Crnoj Gori, je pravo univerzalne registracije prijave rođenja, za svu djecu bez izuzetka, tako i za djecu Roma i Egipćana; djecu izbjeglica i raseljenih i interno raseljenih lica; djecu napuštenu od strane majki; djecu rođenu u zdravstvenoj ustanovi kao i djecu rođene van zdravstvene ustanove.

Shodno odredbama Zakona o matičnim registrima („Sl. list CG", br. 47/08, 41/10, 40/11 - drugi zakon i 55/16) rođenje djeteta u porodilištu ili drugoj zdravstvenoj ustanovi obavezna je da prijavi zdravstvena ustanova, bez izuzetka.

Naknadni upis rođenja djeteta izvršiće se nakon isteka roka od 30 dana od dana kad je dijete rođeno, a nije upisano u registar rođenih, nakon sprovedenog postupka utvrđivanja činjenica u vezi rođenja. Ukoliko se u sprovedenom postupku utvrdi da nema osnova za upis donijeće rješenje o odbijanju prijave za upis.

Najveći izazov predstavljao je upis u matični registar rođenih djece rođene van zdravstvene ustanove, te je u tom dijelu, značajan progres napravljen 2015. godine usvajanjem Zakona o izmjenama i dopunama zakona o vanpraničnom postupku, kroz utvrđivanje vremena i mjesta rođenja za ona lica koja nijesu upisana u matični registar rođenih, a koja vrijeme i mjesto vlastitog rođenja ne mogu da dokažu na način predviđen propisima kojima se uređuje vođenje matičnih registara

Vanpranični postupak pokreće se prijedlogom lica koje nije upisano u matični registar rođenih, ili prijedlogom svakog lica koje ima neposredni pravni interes, odnosno organa starateljstva. U cilju lakšeg ostvarivanja prava predviđeno je da je mjesno nadležan svaki stvarno nadležni sud. Nadležni sud dostavlja pravosnažno rješenje o vremenu i mjestu rođenja organiozacionim jedinicama ovog Ministarstva u roku od 8 dana od dana pravosnažnosti, radi evidentiranja činjenice rođenja u matični registar rođenih.

Napominjemo, da je pravo univerzalne registracije djece, prioritetna oblast ovog Ministarstva, bez izuzetka pa i u slučajevima kada je u pitanju upis djece u matični registar rođenih kada je majka nepoznata ili joj nedostaje identifikacioni dokument.

Napuštena djeca zaštićena su odredbama Porodičnog zakona, koji se primjenjuje i na roditelja koji zloupotrebljava roditeljska prava ili grubo zanemaruje roditeljske dužnosti. Organ nadležan za vođenje matičnog registra rođenih dužan je da nakon saznanja prijavi organu starateljstva rođenje djeteta čiji jedan ili oba roditelja nijesu poznati, radi preduzimanja mjera za njegovu zaštitu. Takođe, organ državne uprave nadležan za poslove socijalnog staranja, preduzima radnje iz svoje nadležnosti u cilju prevencije napuštanja, upisa napuštene djece u registre rođenih i institucionalizacije ove djece.

Takođe, shodno Zakonu o matičnim registrima rođenje djeteta čiji su roditelji nepoznati upisuje se u matični registar rođenih u opštini u kojoj je dijete nađeno. Upis se vrši na osnovu izvršnog rješenja organa starateljstva koje sadrži: ime, prezime, pol i mjesto rođenja. Kao mjesto rođenja upisuje se mjesto u kojem je dijete nađeno. Izvršno rješenje organa starateljstva donosi se na osnovu zapisnika o nalasku djeteta. Zapisnik se, uz rješenje, dostavlja službenom licu.

Shodno Zakonu o upravnom postupku, prilikom sprovođenja postupka upisa djeteta u matični registar rođenih, u slučajevima kada majka ne posjeduje identifikacioni dokument kao dokazna sredstva mogu se koristiti sva sredstva pogodna za utvrđivanje činjeničnog stanja, a koja odgovaraju pojedinom slučaju, kao što su isprave, iskazi svjedoka, izjave stranaka, nalazi i mišljenja vještaka, tumača i uviđaj. Opštepoznate činjenice, činjenice koje su poznate javnopravnom organu i zakonske pretpostavke ne treba dokazivati.

U skladu sa navedenim, u potpunosti su stvoreni uslovi za ostvarivanje prava univerzalne registracije prijave rođenja, za svu djecu bez izuzetka, što je i cilj Ministarstva unutrašnjih poslova. Ministarstvo unutrašnjih poslova, u prethodnom izvještajnom peirodu, u saradnji sa UNHCR-om, kao i uz podršku udruženja „Roditelji.me“ izradio je brošure o registraciji odojčadi koja upućuje roditelje na postupak i korake koje trebaju preduzeti da bi prijavili svoje dijete u matični registar rođenih odmah nakon rođenja, te distribuirao iste navedenim kategorijama. Takođe, u saradnji sa navedenim udruženjem organizovani su i radionice, koje su bile otvorene za javnost kao i za sve građane, i kojom prilikom su se građani, pa i ranjive kategorije u okviru istih, mogli informisati o proceduri upisa u matični registar rođenih, kao i mogućnostima rješavanja statusa.

Takodje, obavještavamo da kada su u pitanju ranjive kategorije lica iz Ukrajine koja ostvaruju pravo na privremenu zaštitu u Crnoj Gori, Direkcija za integraciju stranaca sa odobrenom međunarodnom zaštitom i reintegraciju povratnika po readmisiji - za svako maloljetno lice koje ostvaruje pravo na privremenu zaštiitu, a koje je bez pratnje roditelja, obavještava mjesno nadležni centar za socijalni rad, kako bi se maloljetnom licu odredio staratelj, odnosno ukoliko je maloljetno lice u pratnji bliskog srodnika da preispita da li lice u pratnji maloljetnika, a najčešće je to bliski srodnik ispunjava uslove da bude staratelj maloljetnom licu. Takođe za svako maloljetno lice iz Ukrajine, u čije ime roditelj ili staratelj namjerava da podnese zahtjev za odobrenje privremene zaštite, a koje ne posjeduje identifikacioni dokument, odnosno nije upisano u pasoš roditelja, daje se instrukcija roditelju ili staratelju da se obrati Ambasadi Ukrajine

u Podgorici, kako bi tom maloljetnom licu bio izdat identifikacioni dokument - privremena lična karta za lice iz Ukrajine, kako bi svako maljetno lice iz Ukrajine bilo identifikovano.

b) Molimo dostavite informacije o preduzetim mjerama za:

i) siromaštvo djece (uključujući nenovčane mjere kao što je osiguranje pristupa kvalitetnim i pristupačnim uslugama u područjima zdravstva, obrazovanja, stanovanja itd.) i

ii) borbu protiv diskriminacije i promovisanje jednakih mogućnosti za djecu iz posebno ranjivih grupa kao što su nacionalne manjine, romska djeca, djeca s teškoćama u razvoju i djeca pod zaštitom.

iii) Države bi takođe trebale razjasniti do koje mjere je osigurano učestvovanje djece u radu usmjerenom na borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti djece.

ODGOVOR:

Podaci iz analize koju je radio UNICEF, u februaru 2021. godine, ukazuju da su u Crnoj Gori siromaštvom najviše pogođena i ugrožena mala djeca (do 5 godina). Vladi Crne Gore jasno je da ulaganje u djecu i u njihov razvoj od prvog dana predstavlja osnov za izgradnju zdravog društva. U kontekstu cijelokupne situacije sa virusom Covid-19, možemo reći da su djeca u Crnoj Gori pogođena ovom pandemijom na više načina. Mnoge porodice pretrpjele su značajan ili potpun gubitak prihoda. Prelazak na online obrazovanje za vrijeme pandemije Covid 19 nesrazmjerno je pogodio djecu koja žive u siromaštvu, zbog nedostatka računara i pristupa internetu, informacione nepismenosti roditelja i nemogućnosti roditelja da im pomognu. Obezbeđena im je tehnička oprema za podršku online školovanju, ali nedostatak redovnih kontakata sa vršnjacima nepovoljno je uticalo na njihove jezičke vještine i socijalne veze.

U cilju smanjenja stope siromaštva, odnosno pružanja podrške djeci ranog uzrasta, naročito u periodu krize koju je izazvala pandemija, Vlada Crne Gore uvela je 2021. godine pravo na dječiji dodatak za djecu uzrasta od 0 do 6 godina, kao jednu od prvih koraka na putu ka održivim rješenjima, za podršku i pomoć porodicama i kao dio paketa socijalnih servisa. Broj djece koja su ostvarila ovo pravo je 36,715. Pojedinačan iznos dječjeg dodatka u 2021. godini kretao se od 30 do 60.90 eura u zavisnosti od kategorije djeteta što je u totalnom iznosu 7,063,433.92 eura). Dodatak za dijete do navršene 6 godine života propisan je Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti. Jedini uslov za ostvarivanje ovog prava je da dijete nema preko 6 godina i da ima prebivalište u Crnoj Gori. Ministarstvo finansija i socijalnog staranja uz pomoć UNDP-ja i UNICEF-a u Crnoj Gori na vrlo efikasan način realizuje ovaj projekat u smislu jednostavne procedure podnošenja zahtjeva centrima za socijalni rad, ali i upoznavanja roditelja i staratelja na koji način mogu

iskoristiti dječiji dodatak. Domaćinstva s djecom karakteriše veći stepen vjerovatnoće da će biti siromašna, a stopa siromaštva djece viša je od opšte stope siromaštva. Takođe, ova domaćinstva su sklonija lakšem ulasku i izlasku iz finansijskih poteškoća ili siromaštva, naročito u vremenima šokova ili krize, poput ove izazvane nedavnim iskustvom s pandemijom Covid-19. Dječji dodatak pomaže u zaštiti takvih domaćinstava od pomenutih uticaja.

U cilju pružanja podrške porodicama sa djecom i smanjenja rizika, Vlada je takođe obezbjedila za sve učenike osnovnih škola besplatne udžbenike. Osnov za donošenje ovog prva bile su izmjene i dopune Zakona o osnovnom obrazovanju i vaspitanju. U Ustavu Crne Gore, navodi se da se njime garantuje pravo na školovanje pod jednakim uslovima, kao i da se država stara o stvaranju jednakih uslova i adekvatnog ambijenta za ostvarivanje ciljeva obrazovanja i dostupnosti obrazovanja svima. S propisivanjem prava na besplatne udžbenike za osnovu školu na teret budžeta države stvaraju se pretpostavke za jednaku dostupnost osnovnog obrazovanja za sve i osigurava se ravnopravnost.

Crna Gora je ratifikovala ključna međunarodna dokumenta koja se odnose na borbu protiv trgovine ljudima, među kojima je Konvencija Savjeta Evrope za borbu protiv trgovine ljudima, koju je naša država ratifikovala 2008. godine i za koju je ekspertsko tijelo Savjeta Evrope za borbu protiv trgovine ljudima (GRETA) sprovedo treći krug evaluacije i sačinilo Izvještaj usvojen od strane Sekretarijata Konvencije, 02. maja 2021. godine, u kojem se prikazuju realizovane aktivnosti, prepoznaje ostvareni napredak, ali i ukazuje na oblasti u kojima je potrebno dodatno raditi u cilju realizacije 26 zaključaka i preporuka koje je GRETA uputila Crnoj Gori.

Usvojena je Strategija za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024, u kojoj je akcenat stavljen na preventivno djelovanje i sprovođenje radnji koji će doprinijeti senzibilizaciji i jačanju stručnih kapaciteta predstavnika institucija za bolje prepoznavanje žrtava i potencijalnih žrtava trgovine ljudima, kao i jačanju svijesti šire javnosti u odnosu na ovaj fenomen. Što doprinosi unaprijeđenju efikasnosti i funkcionalnosti sistema prevencije, identifikacije, zaštite, pomoći i praćenja žrtava trgovine ljudima sa posebnim fokusom na djecu.

Donošenje Standardnih operativnih procedura za identifikaciju žrtava trgovine ljudima koje je Ministarstvo unutrašnjih poslova izradilo sa predstavnicima drugih državnih organa, uz podršku Međunarodne organizacije za migracije i koje su u formi Nacionalnog plana za formalnu identifikaciju usvojene 2020. godine, tako da predstavljaju osnov rada Tima za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima formiranog pri Ministarstvu unutrašnjih poslova. Tim za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima postupa po Standardnim operativnim procedurama za identifikaciju žrtava trgovine ljudima, koje su u formi Nacionalnog plana za formalnu identifikaciju usvojene 2020. godine.

Tokom 2019. godine usvojena je **Strategija za ostvarivanje prava djeteta 2019-2023**. Strategija za ostvarivanje prava djeteta 2019–2023. predstavlja nacionalni, sveobuhvatni i međuresorni dokument koji se bavi unapređenjem uslova za realizaciju prava djeteta u svim oblastima obuhvaćenim Konvencijom Ujedinjenih nacija (UN) o pravima djeteta i njenim fakultativnim protokolima.

Ovaj dokument se odnosi na petogodišnji strateški period. Radnu grupu za izradu ovog dokumenta, formiranu Rješenjem ministra rada i socijalnog staranja, činili su predstavnici Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstva finansija, Ministarstva pravde, Ministarstvo zdravlja, Ministarstva kulture, Ministarstva prosvjete, Ministarstva odbrane, Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu, NVO sektora, a član radne grupe bio je i predstavnik djece.

Takođe, oko 100 djece bilo je uključeno u fokus grupama koje su organizovane u cilju izrade strategije. Uključivanjem djece i predstavnika djece prilikom rada na izradi Strategije omogućeno je da djeca izraze svoje mišljenje. Učešće djece pomoglo je u razumijevanju mišljenja djece i mladih, kao i pri definisanju aktivnosti koje su u najboljem interesu djeteta i koje doprinose stvaranju okruženja koje odgovara djeci.

c) Molimo dostavite podatke o svim mjerama koje su usvojene za zaštitu i pomoć djeci u kriznim i hitnim situacijama.

ODGOVOR:

Sva prethodno navedena prava iz socijalne i dječje zaštite se redovno utvrđuju i u tom smislu nema uticaja eventualna krizna ili hitna situacija. Takođe naknade po ostvarenim pravima se redovno uplaćuju na mjesečnom nivou.

d) Ako je u prethodnom zaključku utvrđeno da domaće pravo nije usklađeno sa odredbom Povelje objasnite da li je i kako otklonjen problem. Ako je prethodni zaključak odložen ili je donešen zaključak o usklađenosti do prijema novih informacija, odgovorite na postavljena pitanja.

ODGOVOR:

Prethodno je Komitet odložio zaključak do prispjeća traženih informacija.

Pravni status djeteta

U pogledu jednakog pravnog statusa djece rođene u braku i one rođene van braka potrebno je istaći relevantne odredbe Zakona o nasljeđivanju („Sl. list CG“, br. 74/08 i 75/17) i Porodičnog zakona („Sl. List CG“, br. 1/07, 53/16 i 76/20).

Članom 4 Zakona o nasljeđivanju propisano je da su vanbračni supružnici izjednačeni u pogledu nasljeđivanja sa bračnim, a srodnici iz potpunog usvojenja sa srođnicima po krvi.

Članom 11 istog zakona zaostavštinu ostavioca nasljeđuju njegova djeca i njegov supružnik.

Nasljednici ovog nasljednog reda nasljeđuju na jednake djele.

Članom 6 Porodičnog zakona propisano je da prava i dužnosti roditelja i drugih srođnika prema djeci, kao i prava i dužnosti djece prema roditeljima i srođnicima jednaka su, bez obzira da li su djeca rođena u braku ili van braka.

Članom 254 istog zakona roditelji su obavezni ako se dijete školuje da ga izdržavaju do navršene 26 godine.

Članom 12 istog zakona propisano je da zajednica života muškarca i žene koja traje najmanje tri godine (u daljem tekstu: vanbračna zajednica), izjednačena je sa bračnom zajednicom u pogledu prava na međusobno izdržavanje i drugih imovinsko-pravnih odnosa.

Ako je u vanbračnoj zajednici rođeno zajedničko dijete ili je nastavljena sklapanjem braka ta vanbračna zajednica je izjednačena sa bračnom u pogledu prava iz stava 1 ovog člana i prije isteka vremena od tri godine.

Vanbračna zajednica ne proizvodi dejstvo iz stava 1 ovog člana, ako su u vrijeme njenog zasnivanja postojale smetnje za sklapanje punovažnog braka.

Kada je riječ o mjerama koje je država preduzela kako bi smanjila apatridnost i olakšala registracija rođenja, posebno za ranjive grupe, kao što su Romi, tražitelji azila i djeca u neregulisanoj položaju tražene informacije su date u okviru prvog opšteg pitanja o primjeni člana 17 stav 1.

Pravo djece na javnu zaštitu

Strategija razvoja sistema socijalne i dječje zaštite za razdoblje od 2018. do 2022. godine istekla je u decembru 2021. godine. Opšti cilj ovog strateškog dokumenta bio je unaprijeđen kvalitet života korisnika socijalne i dječje zaštite i njihova osnaženost za samostalan i produktivan život, a posebni ciljevi su: unaprijeđen normativni okovir u socijalnoj i dječjoj zaštiti, unaprijeđen sistem kvaliteta u socijalnoj i dječjoj zaštiti i unaprijeđene usluge socijalne i dječje zaštite i stvoreni preduslovi za nastavak deinstitucionalizacije.

Donošenje novog strateškog dokumenta planirano je za treći kvartal 2023. godine. Ciljevi prethodne strategije ostaju relevantni za novi strateški okvir u oblasti socijalne i dječje zaštite.

Strategija je jasno definisala potrebe koje postoje u oblasti socijalne i dječje zaštite, naglasila je procese koje je neophodno pokrenuti i prikazala administrativnu odgovornost aktera u sistemu za sprovođenje reformi.

Najznačajnije aktivnosti realizovane u toku sprovođenja Strategije su: unaprijeđen normativni okvir – određene izmjene Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti i podzakonskih akata; unaprijeđen je postupak licenciranja stručnih radnika i pružalaca usluga; započet je postupak akreditacije programa obuka i razvijani su program obuka za stručne radnike, saradnike i volontere; realizovane su aktivnosti koje se odnose na uspostavljanje i razvoj usluga socijalne i dječje zaštite – podrške za život u zajednici, smještaja i savjetodavno-terapijske usluge.

Što se tiče broja djece u institucionalnom smještaju prema podacima od decembra 2022. godine, u JU Dječijem domu Mladost “Bijela” je smješteno ukupno 94 djece, od toga je troje djece ispod 3 godine a 38 djece je sa smetnjama u razvoju. Porodičnim smještajem hraniteljstvom smješteno je 370 djece.

Djeca u sukobu sa zakonom

U skladu sa zahtjevom Komiteta dostavljamo sljedeće informacije o broju djece koja su povrgnuta vaspitnim mjerama kao i o prirodi takvih mjera, o broju krivično sankcionisane djece kao i podaci o kaznama maloljetničkog zatvora sa trajanjem.

1. Izrečene vaspitne mjere po godini i vrsti mjere

2021			109
	Institucionalna mjera	Upućivanje u ustanovu zavodskog tipa	2
		Upućivanje u vaspitnu ustanovu nezavodskog tipa	2
	Mjera pojačanog nadzora	Pojačan nadzor od strane organa starateljstva	24
		Pojačan nadzor od strane zakonskog zastupnika	22
	Mjera upozorenja i usmjeravanja	Obavljanje društveno korisnog ili humanitarnog rada	50
		Podvrgavanje odgovarajućem postupku ispitivanja ili odvikavanja od zavisnosti izazvane upotrebom alkohola ili droga	1
		Uključivanje u sportske aktivnosti	1

		Sudski ukor	5
		Ostalo	2
2020			166
	Institucionalna mjera	Upućivanje u ustanovu zavodskog tipa	5
		Upućivanje u vaspitnu ustanovu nezavodskog tipa	3
	Mjera pojačanog nadzora	Pojačan nadzor od strane organa starateljstva	45
		Pojačan nadzor od strane zakonskog zastupnika	35
		Pojačan nadzor uz dnevni boravak u odgovarajućoj ustanovi ili organizaciji za vaspitanje i obrazovanje maloljetnika	2
	Mjera upozorenja i usmjeravanja	Izvinjenje oštećenom	3
		Obavljanje društveno korisnog ili humanitarnog rada	64
		Sudski ukor	7
		Ostalo	2
2019			191
	Institucionalna mjera	Upućivanje u ustanovu zavodskog tipa	9
		Upućivanje u vaspitnu ustanovu nezavodskog tipa	4
	Mjera pojačanog nadzora	Pojačan nadzor od strane organa starateljstva	64
		Pojačan nadzor od strane zakonskog zastupnika	39
	Mjera upozorenja i usmjeravanja	Obavljanje društveno korisnog ili humanitarnog rada	69
		Plaćanje određenog novčanog iznosa u korist humanitarne organizacije, fonda ili javne ustanove	1
		Redovno pohađanje škole ili odlazak na posao	1
		Sudski ukor	4

2. Broj krivičnih sankcija izrečenih maloljetnicima

Godina	Broj izrečenih krivičnih sankcija
2021	120
2020	170
2019	200
2018	177

3. Kazne maloljetničkog zatvora sa trajanjem

Godina	Trajanje	Broj izrečenih kazni
2018	6 mjeseci	5
2019	1 godina	5
2019	2 godina	1
2019	6 mjeseci	2
2020	1 godina	1
2020	6 mjeseci	1
2020	7 mjeseci	1

U členu 62 Zakona o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku („Sl. list CG”, br. 64/2011 i 1/2018) propisano je da sudija za maloljetnike može, izuzetno, na obrazloženi predlog državnog tužioca za maloljetnike, nakon saslušanja maloljetnika, odrediti maloljetniku pritvor, kad za to postoje razlozi za određivanje pritvora propisani Zakonikom o krivičnom postupku, ako

se svrha, radi čijeg je ostvarenja pritvor određen, ne može postići mjerama iz člana 60 i člana 61 st. 1 i 2 ovog zakona. Ovdje se podrazumijevaju mjere kao što su mjere nadzora i jemstvo, mjere privremenog nadzora od strane organa starateljstva, kao i mjere privremenog smještaja maloljetnika u drugu porodicu, vaspitnu ustanovu ili organizaciju za vaspitanje i obrazovanje maloljetnika, kad je to potrebno radi izdvajanja maloljetnika iz sredine u kojoj živi ili radi.

U rješenju o određivanju pritvora razloge za određivanje pritvora sudija za maloljetnike dužan je da posebno obrazloži.

Protiv rješenja o određivanju pritvora maloljetnik i njegov branilac mogu izjaviti žalbu vijeću za maloljetnike neposredno višeg suda, u roku od 24 časa od časa uručenja rješenja. Prvostepeni sud, preko koga se žalba podnosi, žalbu, rješenje o pritvoru i ostale potrebne spise dostavlja odmah vijeću. Žalba ne zadržava izvršenje rješenja.

Protiv rješenja kojim je odbijen predlog državnog tužioca za maloljetnike da se maloljetniku odredi pritvor državni tužilac može izjaviti žalbu vijeću za maloljetnike neposredno višeg suda, u roku od 24 časa od časa uručenja rješenja. Žalba ne zadržava izvršenje rješenja.

U navedenim slučajevima vijeće za maloljetnike je dužno da donese odluku u roku od 48 časova. Vrijeme provedeno u pritvoru, kao i svako drugo lišenje slobode uračunava se u trajanje izrečene vaspitne mjere upućivanja u vaspitnu ustanovu nezavodskog tipa, u ustanovu zavodskog tipa i kaznu maloljetničkog zatvora. Na osnovu rješenja o pritvoru koje je donio sudija za maloljetnike, pritvor u pripremnom postupku može trajati najduže 30 dana.

Vijeće za maloljetnike neposredno višeg suda može, iz opravdanih razloga, produžiti pritvor najduže za 30 dana.

Članom 63 navedenog zakona propisan je boravak maloljetnog lica u pritvoru. Maloljetnik boravi u pritvoru odvojeno od punoljetnih lica. Izuzetno, sudija za maloljetnike može odrediti da maloljetnik bude u pritvoru zajedno sa punoljetnim licem koje na njega ne bi štetno uticalo, kako usamljenje maloljetnika ne bi ostavilo štetne posljedice po razvoj njegove ličnosti.

Maloljetniku u pritvoru će se, prema potrebama i mogućnostima, obezbijediti pristup obrazovnim programima i pružiti psiho-socijalna podrška.

Sudija za maloljetnike ima prema pritvorenim maloljetnicima ista ovlašćenja koja, u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku, ima sudija za istragu, odnosno predsjednik suda u pogledu punoljetnih pritvorenika.

Sudija za maloljetnike je dužan da posebno vodi računa o ličnim svojstvima pritvorenog maloljetnika i potrebama zaštite njegove ličnosti tokom boravka u pritvoru.

Takođe, članom 119 je propisano da maloljetniku ne može biti izrečena disciplinska mjera upućivanja u samicu.

Pravo na pomoć

U skladu sa pitanjem Komiteta o smještajnim kapacitetima za djecu migrante navodimo da se nadležnost Direkcije za prihvata stranaca koji traže međunarodnu zaštitu (organizavana u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova), odnosi na poslove prihvata i smještaja stranaca koji traže međunarodnu zaštitu shodno Zakonu o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca („Sl. list Crne Gore“, broj 2/17 i 3/19) i Pravilniku o pravilima boravka i kućnom redu u Centru za prihvata („Sl. list Crne Gore“, broj 61/17, 40/19 i 114/21).

Smještajni kapaciteti za maloljetne migrante bez obzira da li imaju pratnju ili nemaju obezbijeđeni su u okviru Odsjeka Spuž ove Direkcije, u dijelu koji je predviđen za smještaj maloljetnih migranata i porodica. Takođe je pored ovih smještajnih kapaciteta Direkcije, opredijeljen i dio smještajnih kapaciteta JU “Ljubović” - 25 mjesta, za kojim nije bilo potrebe u poslednjim godinama.

U toku 2022. godine smještajne kapacitete Direkcije za prihvata stranaca koji traže međunarodnu zaštitu – Odsjek Spuž, koristilo je 405 djece migranata, kako sa pratnjom tako i bez pratnje.

Zdravstvena zaštita za djecu migrante je obezbijeđena preko ambulante Ministarstva unutrašnjih poslova. U slučaju hitnih stanja ili većih komplikacija, ova kategorija lica se zbrinjava preko Zavoda za hitnu medicinsku pomoć, Doma zdravlja Glavnog grada i Kliničkog centra Crne Gore.

U Crnoj Gori se ne sprovodi koštano testiranje za procjenu uzrasta djece migranata bez pratnje.

Dječje siromaštvo

Prije reforme prava na dječiji dodatak čak 84% djece nije obuhvaćeno dodatkom. Usljed toga što je direktno vezan za ispunjenje kriterijuma za dobijanje MO, dječjim dodatkom, koji je predviđen da smanjuje siromaštvo kod djece, obuhvaćeno je bilo svega 9,5% sve djece u Crnoj Gori 2018. godine (zaključno s uzrastom od 17 godina), dok je ukupno posmatrano svako treće dijete živjelo u domaćinstvu koje je u riziku od siromaštva.

Od juna 2021. godine, dječji dodatak se obezbjeđuje za svu djecu uzrasta od 0 do 6 godina i za djecu koja žive u ranjivim porodicama – korisnicima lične invalidnine, dodatka za njegu i pomoć i MO, kao i djeci bez roditeljskog staranja. Time je broj djece korisnika ovog davanja porastao sa 14.903 na 48.000.

U decembru 2021. godine usvojena je nova izmjena i dopuna zakona: dalje proširenje obuhvata dječjim dodatkom na svu djecu mlađu od 18 godina, počev od posljednjeg kvartala 2022. godine. Proširenje dječjeg dodatka kojim bi se obuhvatila sva djeca takođe podrazumijeva i veći procenat populacije koji indirektno ima koristi od ovog davanja. Trenutno više od polovine ukupne populacije (56%) živi u domaćinstvima s djetetom mlađim od 18 godina, pa će time osjetiti tu pogodnost. Stope obuhvata bi se posebno povećale među najsiromašnijim domaćinstvima, budući da 68% među najsiromašnijih 20% žive u domaćinstvu s najmanje jednim djetetom do 18 godina starosti. Kada Crna Gora počne s distribucijom univerzalnog dječjeg dodatka za svu djecu do 18 godina, očekuje se da će uticaj biti trostruk. Stopa rizika od siromaštva može da se smanji

na 21,2%. Osim toga, s univerzalnim dječjim dodatkom stopa rizika od siromaštva kod djece može da se smanji na 24,9%, čime bi se 10.180 djece izdiglo iz zone rizika od siromaštva.

Stav 2 (REV) - da obezbijede djeci i mladima besplatno osnovno i srednje obrazovanje, kao i da podstiču redovno pohađanje nastave.

a) Koje su mjere preduzete za uvođenje politika protiv vršnjačkog nasilja u školama, tj. mjere koje se odnose na podizanje svijesti, prevenciju i intervenciju? (Opšte pitanje, Zaključci 2019).

ODGOVOR:

Ministarstvo prosvjete je realizovalo Program za suzbijanje vršnjačkog nasilja i vandalizma u obrazovno-vaspitnim ustanovama u Crnoj Gori s Akcionim planom 2019-2021. godina.

U saradnji s Kancelarijom UNICEF-a školske 2021/2022. godine realizovan je Program: Prevencijom do sigurnog rasta i razvoja.

Školske 2022/2023. godine Ministarstvo realizuje Program: Podrška uključivanja djece iz Ukrajine u obrazovni sistem Crne Gore, u okviru kojeg je komponenta Sprovedenje preventivnih programa nenasilja u školama. Planirano je i u toku je realizacija: tematizovanih obuka, kreiranje i sprovođenje školskih akcionih planova i radionica za promociju važnosti prevencije nasilja.

Protokol o saradnji na programu „Bezbjednost djece“ zaključen je 2019. godine između Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva prosvjete i Uprave policije. Cilj programa „Bezbjednost djece“ je unapređenje i sticanje znanja, vještina i stavova radi podizanja bezbjednosne kulture učenika osnovnih škola. Obučeni službenici Uprave policije su školske 2019/2020. godine održali predavanja u 43 osnovne škole kojima je prisustvovalo 1.857 učenika. Pored ostalih, u devet škola realizovana su predavanja na temu Vršnjačko nasilje i maloljetnička delikvencija kojima su prisustvovala 473 učenika. Školske 2020/2021. godine održano je 13 predavanja u 13 osnovnih škola za 414 učenika. Policijski službenici Uprave policije su u saradnji sa Ministarstvom pripremili i snimili predavanja koja su objavljena na platformi za online učenje Digitalna škola. Teme predavanja, između ostalih, su Vršnjačko nasilje i maloljetnička delikvencija i Bezbjedno korišćenje interneta i društvenih mreža.

Inicijativa „Moje vrijednosti i vrline“ se realizuje od 2015. godine. Cilj ovog programa je promovisanje i razvoj niza važnih vrijednosti i vrlina kod učenika, kao i razvoj njihovog karaktera. Evaluacija je pokazala da primjena programa ima značajne efekte u promjeni ambijenta za učenje, interakcijama učenici – nastavnici, učenici – učenici, uključivanje lokalne zajednice i dr. Program stručnog usavršavanja nastavnika „Moje vrijednosti i vrline“ zastupljen je u Katalogu programa stručnog usavršavanja nastavnika za školsku 2022/2023. i 2023/2024. godinu Zavoda za školstvo. Projekat „Surfuj pametno“, koji se odnosi na sajber nasilje, realizovan je od 2012. do 2017. godine. Kako bi se uticalo da djeca u kontinuitetu uče o bezbjednom korišćenju interneta,

Ministarstvo prosvjete je kreiralo kvizove „Pokaži što znaš“, koji se nalaze na adresi www.pokazistaznas.edu.me. Koriste se i u nastavi informatike kao pomoćno nastavno sredstvo za ostvarivanje ishoda iz ove oblasti i postavljeni su na platformi za online učenje Digitalna škola. U saradnji s Kancelarijom UNICEF-a u Crnoj Gori kreirana je aplikacija NET prijatelji za android platforme i kao web aplikacija na adresi www.netprijatelji.edu.me. Ova edukativna igrice vodi djecu kroz realne scenarije i uči ih da prepoznaju, spriječe i prijave nasilje na internetu. Aplikacija NET prijatelji se koristi kao pomoćno nastavno sredstvo u nastavi informatike i postavljena je na platformi za online učenje Digitalna škola.

Na platformi Digitalna škola objavljeni su online kursevi Definicije i pokazatelji nasilja u vaspitno-obrazovnim ustanovama i Online nasilje.

Na portalu za nastavnike (www.skolskiportal.edu.me) objavljuju se najaktuelnije informacije i savjeti zaposlenima u obrazovno-vaspitnim ustanovama o bezbjednosti djece na internetu. Putem ovog portala omogućena je prijava nelegalnog sadržaja i računarskih incidenata, a prijave su direktno upućene Nacionalnom CIRT timu (tim za odgovore na računarske incidente).

Oblasti koje se odnose na nasilje zastupljene su u izbornim nastavnim predmetima: Zdravi stilovi života, Građansko vaspitanje i Građansko obrazovanje.

Nadograđen je Informacioni sistem obrazovanja (MEIS) evidencijom podataka o radu pedagoško-psiholoških službi. Kroz njihov rad evidentiraju se i slučajevi nasilja: emocionalno, fizičko, iznuđivanje, sajber, seksualno, socijalno i verbalno. Modul je implementiran u svim obrazovno-vaspitnim ustanovama.

Sve osnovne i srednje škole u Crnoj Gori formirale su timove za bezbjednost. Podaci o članovima timova evidentirani su u MEIS aplikaciji.

U Zavodu za školstvo imenovano je stručno lice, pedagog, koje se ažurno i blagovremeno bavi svim prijavljenim slučajevima nasilja u školama.

U Katalogu programa stručnog usavršavanja nastavnika za školsku 2022/2023. i 2023/2024. godinu Zavoda za školstvo akreditovane su 22 obuke u oblasti Prevencija nasilja.

Uputstvo „Podjela odgovornosti i postupanje u cilju prevencije u slučajevima pojave nasilja“ unaprijeđeno je u odnosu na veću odgovornost, saradnju, sprovođenje preventivnih i mjera podrške, uključujući i one koje se odnose na vandalizam. Detaljno su razrađeni koraci i aktivnosti koje treba preduzeti prilikom postupanja u slučajevima nasilja i vandalizma u školi. U okviru Uputstva školama navedene su teme i ciljevi časova odjeljenjske zajednice. Časovi odjeljenjske zajednice, prema rasporedu, održavaju se jednom sedmično. Predložene teme su: Što je nasilno ponašanje među učenicima, Kada ne bi bilo nasilja u školi, Potrebe i ponašanje, Kako potrebe mogu biti zadovoljene, Emocije i uloge, Stani na tuđa stopala, Prijedlozi za nadoknadu štete koje smišlja dijete, Kooperacija, Komunikacija – „Zatvorena komunikacija“, Tema koja je od značaja za odjeljenje (forma konkretnog nasilja: tuče, sajber nasilje, nanošenje štete na imovini i sl.) i Smanjenje štete – vandalizam. Takođe, u Uputstvu su navedene kontakt osobe i brojevi telefona centara za socijalni rad u svim opštinama. Nacionalni savjet za obrazovanje dao je pozitivno

mišljenje o ovom dokumentu. Uputstvo je dostavljeno elektronskim putem svim školama i objavljeno na Školskom portalu. Ove školske godine održani su sastanci sa direktorima svih osnovnih i srednjih škola u Zavodu za školstvo na temu nasilje kada je direktorima uručeno i štampano Uputstvo „Podjela odgovornosti i postupanje u cilju prevencije u slučajevima pojave nasilja i vandalizma“.

Izrađen je Program obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije Asistent/asistentkinja u sprečavanju nasilja i vandalizma u školi, koji je usvojio Nacionalni savjet za obrazovanje. Licencirana je ustanova za obrazovanje odraslih za sticanje ove kvalifikacije.

b) Koje mjere je preduzela država kako bi olakšala učestvovanje djeteta u širokom rasponu donošenja odluka i aktivnosti povezanih s obrazovanjem (uključujući u kontekstu posebnih okruženja za učenje djece)? (Opšte pitanje, Zaključci 2019).

ODGOVOR:

Predstavnici učenika svih odjeljenja škole obrazuju učenički parlament. Predstavnici učeničkog parlamenta imaju pravo da učestvuju u radu stručnih organa škole kad se raspravlja o pitanjima koja su od interesa za učenike (učenički standard, slobodne aktivnosti i slično). Takođe, sjednicama školskog, odnosno upravnog odbora može prisustvovati predstavnik učeničkog parlamenta.

U skladu sa Zakonom Škola, između ostalih, obezbjeđuje učeniku sljedeća prava: da učestvuje u izradi uputstva koje sadrži njegova prava i obaveze; da iskaže mišljenje o radu nastavnika; na zaštitu od svih vrsta nasilja u školi, diskriminacije, zlostavljanja i zanemarivanja; na učestvovanje u oblikovanju sadržaja stručnih ekskurzija i drugih oblika vaspitno-obrazovnog rada i dr. Škola je dužna da u postupku samoevaluacije vrši anonimno anketiranje učenika u svim razredima (osim učenika prvog ciklusa osnovne škole) najmanje jednom godišnje o obrazovnim programima, radu nastavnika i uslovima rada.

c) Koje su mjere preduzete za rješavanje učinaka pandemije Covid-19 na obrazovanje djece (uključujući posebno djecu s invaliditetom, djecu Roma i putnika, djecu sa zdravstvenim problemima i drugu ranjivu djecu)?

ODGOVOR:

Usljed nastale situacije sa pandemijom Covid-19, kampanja za upis RE djece u predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje nije organizovana na uobičajen način – po školama, gradovima u ličnom kontaktu, već je organizovana u prostorijama Ministarstva prosvjete, preko svih sredstava javne komunikacije.

Apostrofiran je elektronski upis i pomoć pri upisu od strane Ministarstva, škola, NVO sektora i saradnika u socijalnoj inkluziji. Obratili su se predstavnici: Ministarstva, Zavoda za školstvo, Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Romskog savjeta i NVO „Mladi Romi“. Ključna poruka svih je bila ohrabrenje roditeljima i djeci, uz slogan – Svi u škole.

U kampanji je takođe naglašeno da, ukoliko roditelji nemaju mogućnosti da upišu djecu elektronskim putem, mogu da se obrate obrazovnoj ustanovi, koja će pružiti pomoć pri upisu. Takođe, tehničku podršku pružio je i Romski savjet, NVO „Mladi Romi“ i NVO „Koračajte sa nama“.

Ovo je bio izazov za cijeli obrazovni sistem, a posebno za učenike koji dolaze iz marginalizovanih grupa. Realizacija on-lajn nastave, preko svih sredstava javnog informisanja, dopunjena je aktivnostima sa težnjom da se posebnim mjerama podrže pripadnici marginalizovanih grupa. Ministarstvo, u saradnji sa partnerskim institucijama i NVO sektorom, realizovalo niz mjera.

-U saradnji sa organizacijom HELP i Telekomom Crne Gore, za RE učenike osnovnih škola obezbeđeno je 100 pametnih telefona sa besplatnim karticama na 3 mjeseca.

-Telefoni su donirani učenicima Osnovne škole „Božidar Vuković Podgoričanin“ i Osnovne škole „Radomir Mitrović“ iz Berana (70 + 30).

-U saradnji sa NVO „Mladi Romi“, Ministarstvo je obezbijedilo 45 telefona i besplatne kartice za učenike završnih razreda osnovne škole.

-Telefoni su donirani i svim učenicima RE koji su srednjoškolci (75 donirala Američka ambasada i oko 40 REF-a preko NVO „Mladi Romi“).

-UNICEF je, u saradnji sa Crvenim krstom Crne Gore i uz podršku Ministarstva, uključen u pružanje podrške studentima RE i drugima u stanju socijalne potrebe, sa 92 paketa materijala za štampu i dostavom deci koja su još uvek van sistema. (Uključeno oko 80 škola).

-Škole su preuzele organizaciju dostave materijala, tako što su angažovale saradnike u socijalnoj inkluziji (medijatore), a u nekima su učestvovali i volonteri Crvenog krsta. Ovom akcijom je ukupno obuhvaćeno oko 500 učenika.

d) Navedite informacije o preduzetim mjerama kako bi se osiguralo da državna dodjela sredstava privatnom obrazovanju ne utiče negativno na pravo sve djece na pristup besplatnom, kvalitetnom javnom obrazovanju (na temelju Izjave o tumačenju iz Zaključaka 2019).

ODGOVOR:

Opštim zakonom o obrazovanju i vaspitanju („Sl. list RCG“, br. 64/02, 31/05, 49/07, 4/08 - drugi zakon, 21/2009 - drugi zakon, 45/2010, 40/2011 - drugi zakon, 45/2011, 36/2013 - Odluka US CG,

39/2013, 44/2013, 47/2017, 59/2021, 76/2021 - ispravka, 146/2021 i 3/2023) propisani su uslovi za finansiranje privatne ustanove.

Privatna ustanova koja izvodi javno važeće obrazovne programe može da se finansira iz budžeta Crne Gore u skladu sa ovim zakonom, ako:

- 1) izvodi obrazovni program od prvog do završnog razreda školovanja;
- 2) izvodi obrazovni program za djecu predškolskog uzrasta u trajanju od najmanje godinu dana;
- 3) ima upisana najmanje dva odjeljenja prvog razreda, a za umjetničku školu najmanje 35 učenika;
- 4) ima zaposlene nastavnike i saradnike potrebne za izvođenje obrazovnog programa, u skladu sa zakonom i drugim propisima.

Ministarstvo utvrđuje da li privatna ustanova ispunjava uslove iz stava 1 ovog člana.

Srednje vjerske škole (koje izvode javno važeće obrazovne programe) mogu se finansirati iz budžeta Crne Gore, u skladu sa članom 138 ovog zakona.

Međusobna prava i obaveze između privatne ustanove i države, uređuju se upravnim ugovorom.

Zakon dodatno predviđa ograničenje finansiranja. Privatnoj osnovnoj školi ne pripadaju sredstva iz budžeta Crne Gore, ako se zbog upisa učenika u privatnu školu ugrožava postojanje (jedine) javne ustanove čiji je osnivač država na istom području.

U ovom slučaju privatna ustanova prestaje da se finansira iz javnih prihoda, na osnovu rješenja Ministarstva.

Naknadu za školarinu po učeniku, odnosno djetetu u privatnoj ustanovi određuje osnivač.

Izuzetno, naknada za školarinu po učeniku, odnosno djetetu u privatnoj ustanovi koja se finansira iz budžeta Crne Gore može biti do 10% veća od sredstava koja se obezbjeđuju po učeniku, odnosno djetetu u javnoj ustanovi.

Ako se naknada za školarinu naplaćuje suprotno odredbi stava 2 ovog člana, privatnoj ustanovi se prekida finansiranje iz budžeta Crne Gore.

Država je dužna da obezbijedi djeci, učenicima, odnosno polaznicima završetak započetog obrazovanja, odnosno vaspitanja iz privatne ustanove koja, zbog prestanka finansiranja iz javnih prihoda, ne izvodi javno važeći obrazovni program.

e) Ako je u prethodnom zaključku utvrđeno da domaće pravo nije usklađeno sa odredbom Povelje objasnite da li je i kako otklonjen problem. Ako je u prethodni zaključak odložen ili je donešen zaključak o usklađenosti do prijema novih informacija, odgovorite na postavljena pitanja.

ODGOVOR:

Komitet zaključuje da situacija u Crnoj Gori nije u skladu s članom 17 stavom 2. Povelje na osnovu toga što djeca bez boravišne dozvole nemaju pravo na pristup obrazovanju.

Ustav Crne Gore propisuje da je osnovno obrazovanje i vaspitanje obavezno i besplatno. Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju propisuje da je osnovno obrazovanje i vaspitanje, koje traje devet godina, obavezno za svu djecu uzrasta od šest do 15 godina života. Roditelj/staratelj mora obezbijediti da njegovo dijete ispuni osnovnoškolsku obavezu.

Pravo na obrazovanje pored djece sa odobrenim privremenim ili stalnim boravkom imaju i maloljetna lica koja traže međunarodnu zaštitu, azilanti i stranci pod subsidijarnom zaštitom.

Dakle u skladu sa Zakonom o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca („Sl. list CG“, br.2/17 i 3/19) stranac koji traži međunarodnu zaštitu ima pravo na osnovno i srednje obrazovanje. Pravo na osnovno i srednje obrazovanje maloljetni stranac koji traži međunarodnu zaštitu ostvaruje pod istim uslovima kao crnogorski državljanin, u skladu sa propisima kojima se uređuje osnovno i srednje obrazovanje. Maloljetnom strancu koji traži međunarodnu zaštitu, koji je započeo ostvarivanje prava na srednje obrazovanje, omogućiće se nastavak tog obrazovanja i nakon sticanja punoljetstva, pod istim uslovima kao crnogorskom državljaninu. Ostvarivanje ovog prava, omogućiće se maloljetnom strancu koji traži međunarodnu zaštitu, u roku od tri mjeseca od dana podnošenja zahtjeva za međunarodnu zaštitu do izvršenja odluke o povratku. Kad maloljetni stranac koji traži međunarodnu zaštitu ne poznaje crnogorski jezik dovoljno da bi pratio redovnu nastavu, omogućiće mu se pohađanje pripreme i dopunske nastave, uključujući i časove crnogorskog jezika, u skladu sa propisima iz oblasti obrazovanja, kako bi mogao ostvariti pravo na obrazovanje.

Takođe, azilanti i stranci pod supsidijarnom zaštitom imaju pravo na obrazovanje.

Azilant i stranac pod supsidijarnom zaštitom imaju pravo na osnovno, srednje i visoko obrazovanje pod istim uslovima kao i crnogorski državljanin, u skladu sa propisima iz oblasti obrazovanja. Azilant i stranac pod supsidijarnom zaštitom ostvaruju pravo na obrazovanje odraslih u skladu sa propisima kojima se reguliše obrazovanje odraslih pod istim uslovima kao i crnogorski državljanin. Azilant i stranac pod supsidijarnom zaštitom ostvaruju pravo na priznavanje inostranih obrazovnih isprava, u skladu sa zakonom kojim se uređuje priznavanje inostranih obrazovnih isprava. Za azilanta i stranca pod supsidijarnom zaštitom koji iz opravdanih razloga nije u mogućnosti da dostavi potrebnu dokumentaciju kojom dokazuje inostranu kvalifikaciju sprovede se procjena ranije stečenih kompetencija (" prior learning "), u skladu sa posebnim propisima. Odluka o odbijanju zahtjeva za priznavanje inostranih obrazovnih isprava i kvalifikacija ne može se zasnivati isključivo na činjenici da ne postoje službena dokumenta kojima se dokazuje određena inostrana stručna kvalifikacija.

Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca migrante iz svakodnevnog govora definiše kao “strance koji su podnijeli zahtjev za dobijanje međunarodne zaštite”, a izbjeglice kao “lica kojima je odobren azil” odnosno azilante.

Kada je riječ o pitanju Komiteta o udjelu djece iz Romskih i Egipćanskih porodica u osnovnom obrazovanju dajemo sljedeće podatke:

Statistički podaci 2018/19

U osnovnim školama školske kalendarske 2018/19. godine od I do IX razreda bilo je 1798 (m 940 – ž 858). U srednjim školama od I do IV razreda, upisanih je bilo 135 srednjoškolaca/ki RE zajednice (m 73- ž 63) Broj studenata akademske 2018/2019. godine, prema konkursu koji je objavljen za dodijelu stipendija prijavljeno je 14 studenata RE.

Statistički podaci 2019/20

U predškolskom vaspitanju školske 2019/20. godine, bilo je 204 RE djece (m 104-ž 104)

U osnovnim školama tokom školske kalendarske godine 2019/20 od I do IX razreda je bilo 1834 RE osnovaca (m 976-ž 858). U srednjim školama školske 2019/20. Godine, od I do IV razrede upisanih je bilo 149 srednjoškolaca RE zajednice (m 85-ž 64). Broj studenata akademske 2019/2020. godine, prema konkursu koji je objavljen za dodijelu stipendija prijavljeno je 14 studenata RE.

Statistički podaci 2020/2021

U predškolskom vaspitanju školske 2020/21. godine, bilo je 224 RE djece (m 106-ž 118). U osnovnim školama tokom školske kalendarske godine 2020/21 od I do IX razreda je bilo 1793 RE osnovaca (m 929-ž 864). Broj studenata akademske 2020/2021. godine, prema konkursu koji je objavljen za dodijelu stipendija prijavljeno je 15 studenata RE.

Nova Strategija socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021-2025 je u oblasti obrazovanja kao cilj postavila unaprijeđenje dostupnosti, efektivnosti i kvaliteta obrazovanja za sve pripadnike/ce romske i egipćanske zajednice, s namjerom da se do 2025. godine:

- Poveća procenat romske i egipćanske djece koja pohađaju program obrazovanja u ranom djetinjstvu sa 16% na 30%;
- Poveća procenat pripadnika romske i egipćanske zajednice koji su završili osnovnu školu sa 56% na 75%;
- Poveća procenat pripadnika romske i egipćanske zajednice koji su završili srednju školu sa 3% na 20%;

- Poveća broj pripadnika romske i egipćanske zajednice koji upisuju visokoškolske ustanove na godišnjem nivou sa 4 na 15 godišnje.

Komitet je tražio informacije o mjerama koje su preduzete kako bi se osiguralo pravo na obrazovanje za djecu koja žive na ulici.

Promocija - Ministarstvo prosvjete, u saradnji sa Ministarstvom ljudskih i manjinskih prava, Zavodom za školstvo ljudskih, Nacionalnim romskim savjetom i nevladinim organizacijama koje se bave pitanjima pripadnika romske i egipćanske zajednice, promoviraju upis u predškolsko vaspitanje i obrazovanje, prvi razred osnovne škole i srednje škole u Podgorici, Nikšiću, Beranama i Tivtu. Dodijeljeni su flajeri na crnogorskom, romskom i albanskom jeziku u cilju informisanja roditelja o mogućnostima upisa RE djece u predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje ove školske godine, zbog epidemiloške situacije nisu podjeljeni,

Naglašeno je da, ukoliko roditelji nemaju mogućnosti da upišu djecu elektronskim putem, mogu da se obrate obrazovnoj ustanovi, koja će pružiti pomoć pri upisu, a takođe i Saradnici u socijalnoj inkluziji.

Besplatni udžbenici - Raspodjela besplatnih udžbenika za djecu romske i egipćanske populacije od I do IX razreda. Od školske 2021/2022. godine, udžbenici su besplatni za svu djecu osnovnih škola.

Prevoz - Obezbijeđen je besplatan prevoz za oko 600 učenika/ca osnovnih škola RE populacije u Podgorici, Nikšiću, Beranama i na Cetinju.

Saradnici (medijatori) - Nastavilo se sa angažovanjem saradnika/ca (medijatori) u socijalnoj inkluziji RE u obrazovanju, shodno normativu. Ova praksa se pokazala kao izuzetno korisna za obuhvat djece RE populacije u sistemom obrazovanja, kao i za smanjenje drop-outa.

Angažovano je 25 saradnika (medijatora) u osnovnim školama: u Podgorici, Nikšiću, Baru, Beranama, Ulcinju, Herceg Novom i Tivtu.

Organizuju se besplatne obuke za saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u obrazovanju, u kome su posebno ohrabreni pripadnici/ce romske egipćanske zajednice.

Stipendije Ministarstvo prosvjete je raspisalo konkurs za školsku i akademsku 2022/2023. godinu za dodijelu stipendija srednjoškolcima/kama studentima/kinjama Romske i Egipćanske zajednice. Konkurs je objavljen 1. septembra i trajao je do 17. oktobra 2022. godine.

Svi srednjoškolci/ke i student/kinje RE zajednice koji su redovni i koji su se prijavili na konkursu, dodijeljena im je stipendija. Mjesečna rata sa srednjoškolce/ke iznosi 60 €, dok za studente/kinje, iznos stipendije na mjesečnom nivou iznosi 225 €.

Program opismenjavanja i obrazovanja odraslih: Za djecu koja pripadaju RE zajednici, omogućeno im je besplatno polaganje Programa opismenjavanja i obrazovanja odraslih.

Član 19 - Pravo radnika migranata i njihovih porodica na zaštitu i pomoć

Član 19 - U cilju da obezbijede efikasno ostvarivanje prava radnika migranata i njihovih porodica na zaštitu i pomoć na teritoriji bilo koje druge Ugovorne strane, Ugovorne strane obavezuju se:

Stav 11- da unaprijede i olakšaju učenje nacionalnog jezika zemlje u kojoj se radnici nalaze, a kada ih ima više bar jednog jezika, radnicima migrantima i članovima njihovih porodica;

Ako je u prethodnom zaključku utvrđeno da domaće pravo nije usklađeno sa odredbom Povelje objasnite da li je i kako otklonjen problem. Ako je prethodni zaključak odložen ili je donešen zaključak o usklađenosti do prijema novih informacija, odgovorite na postavljena pitanja.

ODGOVOR:

U očekivanju prispieća traženih informacija, Komitet zaključuje da je situacija u Crnoj Gori u skladu s članom 19 stavom 11 Povelje. Komitet je tražio da sljedeći izvještaj pruži informacije o podučavanju nacionalnog jezika za odrasle migrante i mogu li, unutar ili izvan školskog sistema, djeca koja se i dalje bore zbog jezičkih barijera dobiti dodatnu pomoć.

Program obrazovanja za učenje crnogorskog jezika (po nivoima) koji je pripremio Centar za stručno obrazovanje i usvojio Nacionalni savjet postoji 2013. godine.

Centar za stručno obrazovanje je izradio Program obrazovanja za učenje crnogorskog jezika, istorije i kulture za azilante i strance pod supsidijarnom zaštitom u skladu sa Zakonom o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca.

U skladu sa navedenim Programom i članom 23 Zakona o obrazovanju odraslih ("Sl. List CG", br. 20/11 i 47/17) licencirani Centri za obrazovanje odraslih raspisuju oglas za upis, odnosno uključivanje u program obrazovanja. Program je namijenjen azilantima i strancima pod supsidijarnom zaštitom, nastao je u skladu sa Zajedničkim evropskim okvirom za učenje živih jezika i standardima učenja. Kandidat treba da pokaže zainteresovanost za početno učenje crnogorskog jezika radi uključivanja u društvo i zemlju u kojoj se našao, kao i motivaciju da radi na kontuiranom uvježbavanju sadržajai na taj način da razvija jezičke kompetencije.

Učenicima koji se prvi put uključuju u nastavu i ne znaju ili nedovoljno poznaju jezik na kome se izvodi nastava, organizuje se dopunska nastava po posebnom javno važećem obrazovnom programu, tokom najviše jedne školske godine, kao posebna pomoć radi savladavanja jezika i bolje uključenosti u nastavu

Stav 12 - da unaprijede i olakšaju, koliko je to moguće u praksi, učenje maternjeg jezika radnika migranata za djecu radnika imigranata.

Ako je u prethodnom zaključku utvrđeno da domaće pravo nije usklađeno sa odredbom Povelje objasnite da li je i kako otklonjen problem. Ako je prethodni zaključak odložen ili je donešen zaključak o usklađenosti do prijema novih informacija, odgovorite na postavljena pitanja.

ODGOVOR:

Komitet je prethodno odložio donošenje zaključka do prijema traženih informacija.

ODGOVOR:

Opštim zakonom o obrazovanju i vaspitanju utvrđeno je da se nastava u ustanovi izvodi na službenom - crnogorskom jeziku. Nastava u ustanovi izvodi se i na jezicima u službenoj upotrebi: imajući u vidu istu lingvističku osnovu - na srpskom jeziku; poštujući prava manjinskih naroda - na bosanskom, albanskom i hrvatskom jeziku.

Glavni manjinski jezici u Crnoj Gori su albanski, bosanski, hrvatski i romski. Strategijom manjinske politike 2019-2023. postavljen je cilj „Unaprijeđeno poštovanje principa multikulturalnosti i multietničnosti u obrazovnom sistemu Crne Gore u skladu sa međunarodnim i nacionalnim standardima, kroz dalje jačanje kapaciteta obrazovnih ustanova i primjene principa afirmativne akcije“, koji se ima ostvariti kroz uspostavljanje normativnih i resursno – tehničkih pretpostavki za izučavanje jezika manjina u obrazovnim ustanovama, unaprijeđeni multikulturalni i multietnički karakter obrazovnih kurikuluma i kroz osnažene kapacitete nastavnog kadra u obrazovnim ustanovama u funkciji ostvarivanja prava pripadnika/ca manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Realizovane su aktivnosti na prevođenju udžbenika za osnovno i srednje opšte obrazovanje (gimnazija) sa crnogorskog na albanski jezik, a nastavni programi u ustanovama sa nastavom na crnogorskom jeziku sada sadrže i teme iz maternjeg jezika i književnosti, istorije, umjetnosti i kulture manjinskih naroda. U školama je u okviru otvorenog kurikuluma uključeno 20 % nastavnih sadržaja koji kreiraju nastavnici/e, roditelji i škole u saradnji sa lokalnom zajednicom, što značajno doprinosi ostvarivanju prava na izučavanje specifičnosti jezika, kulture, istorije i drugih posebnosti manjina, odnosno sredine u kojoj škola radi, a sam sistem obrazovanja i vaspitanja je usmjeren na stvaranje inkluzivnog okruženja bez socijalne isključenosti i/ili diskriminacije. Za potrebe realizacije otvorenog kurikuluma, Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava je u saradnji sa Ministarstvom prosvjete realizovalo seminare za nastavnike/ce o modernim metodama integrativne nastave sa posebnim naglaskom na multikulturalnost i primjenu 20% otvorenog dijela kurikuluma. Takođe, sprovedena je obuka nastavnika/ca značajnih predmeta iz oblasti ljudskih i manjinskih prava sa ciljem povećanja senzibilnosti i znanja iz oblasti zaštite prava 30 pripadnika/ca manjinskih naroda i drugih

manjinskih nacionalnih zajednica. Do sada je obučeno najmanje 15 % aktivnih nastavnika/ca osnovnih i srednjih škola u oblasti poznavanja ljudskih prava pripadnika/ca manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Ministarstvo prosvjete organizuje dvojezičnu nastavu, na crnogorskom i albanskom jeziku, na svim nivoima. U redovnoj nastavi u osnovnim i srednjim opšim školama u Crnoj Gori koji se tiče jezika i kultura manjinskog hrvatskog naroda u saradnji s Ministarstvom prosvjete formirana je Radna grupa za izradu analize i prijedloga programa za obrazovanje na jeziku pripadnika hrvatske manjine u Crnoj Gori. Predložene su i izmjene kurikuluma, odnosno Plana i programa, kako bi se sadržaji iz istorije, jezika, kulture i tradicije pripadnika/ca hrvatskoga naroda u Crnoj Gori unijeli u opšti kurikulum, odnosno Plan i program.

Član 27– Pravo radnika s porodičnim obavezama na jednake mogućnosti i jednak tretman

Član 27- Kako bi se osiguralo djelotvorno uživanje prava na jednakost u mogućnostima i tretmanu zaposlenih muškaraca i žena koji imaju porodične obaveze i između takvih radnika i drugih radnika, Ugovorne strane se obavezuju:

1. Da preduzmu i odgovarajuće mjere kojima će se a) omogućiti radnicima sa porodičnim obavezama da se zaposle, kao i da se ponovo zaposle nakon prekida rada zbog tih odgovornosti, b) uzeti u obzir njihove potrebe u smislu uslova zapošljavanja i socijalne zaštite; c) razviti ili promovisati službe, javne ili privatne, a posebno službe čuvanja djece i drugi aranžmani brige za djecu;

a) Navedite informacije o tome je li kriza Covid-19 posebno uticala na mogućnosti i posljedice rada na daljinu na pravo radnika s porodičnim obavezama na jednake mogućnosti i tretman.

ODGOVOR:

Zakonom o radu, odredbom člana 42 propisano je da radni odnos može da se zasnue za obavljanje poslova van prostorija poslodavca, kada to dopušta priroda posla.

Radni odnos za obavljanje poslova van prostorija poslodavca obuhvata rad na daljinu i rad od kuće. Takav ugovor o radu, pored podataka koji sadrži svaki ugovor o radu mora sadržati i, podatke o:

- 1) vrsti poslova i načinu organizovanja rada;
- 2) uslovima rada i načinu vršenja nadzora nad radom;
- 3) upotrebi sopstvenih sredstava za rad i naknadi troškova za njihovu upotrebu;
- 4) naknadi drugih troškova vezanih za obavljanje poslova i način njihovog utvrđivanja; i
- 5) drugim pravima i obavezama.

Poslodavac je dužan da vodi evidenciju ugovora o radu za obavljanje poslova van prostorije poslodavca i da o tome obavještava organ uprave nadležan za poslove inspekcijskog nadzora.

Inspekcija rada može da zabrani poslodavcu obavljanje poslova van prostorija poslodavca kada postoji neposredna opasnost za život i zdravlje zaposlenih i ako taj rad ugrožava životnu sredinu. Navedena odredba bila je punoj primjeni i tokom trajanja pandemije Covid-19.

Dodatno, tokom trajanja pandemije a kao posljedica prekida rada u mnogim djelatnostima, posebno je došla do izražaja primjena člana 103 Zakona o radu. Naime, zaposleni ima pravo na naknadu zarade za vrijeme odsustvovanja sa rada zbog prekida rada koji je nastao bez krivice zaposlenog u visini od 60% osnova za naknadu, koji čini njegova prosječna zarada ostvarena u prethodnom polugodištu i ne može biti niža od minimalne zarade u Crnoj Gori. Ovdje se pod prekidom rada podrazumijeva prekid zbog problema u poslovanju poslodavca, prekid zbog zabrane obavljanja djelatnosti od strane nadležnog državnog organa, prekid uzrokovan prirodnim nepogodama i prekid u drugim slučajevima koji su predviđeni kolektivnim ugovorom.

b) Ako je u prethodnom zaključku utvrđeno da domaće pravo nije usklađeno sa odredbom Povelje objasnite da li je i kako otklonjen problem. Ako je u prethodni zaključak odložen ili je donešen zaključak o usklađenosti do prijema novih informacija, odgovorite na postavljena pitanja.

ODGOVOR:

Prethodno je Komitet odložio donošenje zaključka do prijema traženih informacija.

Zakon o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti („Sl. list CG“, broj 24/19) u primjeni je od 30. aprila 2019. godine.

Navedenim zakonom propisane su mjere aktivne politike zapošljavanja, koje sprovodi Zavod za zapošljavanje Crne Gore. To su:

- 1) obrazovanje i osposobljavanje odraslih;
- 2) podsticaji za zapošljavanje;
- 3) direktno otvaranje radnih mjesta; i
- 4) podsticaji za preduzetništvo.

Zavod za zapošljavanje može sprovoditi i druge mjere aktivne politike zapošljavanja u zavisnosti od potreba tržišta rada i identifikacije ciljnih grupa, koje su utvrđene u Akcionom planu zapošljavanja i Programu rada Zavoda.

U programe aktivne politike zapošljavanja uključuju se nezaposlena lica.

U pojedine programe aktivne politike zapošljavanja mogu se uključiti i zaposleni za čijim je radom prestala potreba zbog tehnoloških, ekonomskih i restrukturalnih promjena.

U realizaciji programa aktivne politike zapošljavanja mogu učestvovati poslodavci, odnosno organizatori obrazovanja, u skladu sa ovim zakonom.

Zavod za zapošljavanje Crne Gore sprovodi aktivne mjere tržišta rada kroz programe usmjerene na pružanje pomoći nezaposlenim licima, između ostalog, mladima, ženama i korisnicima socijalnih primanja tj. licima koja po svojim socijalnim karakteristikama imaju negativne implikacije na ukupan društveno - ekonomski sistem, te stoga predstavljaju ranjivu kategoriju na tržištu rada.

U referentnom periodu Zavod je, pored redovnih, kreirao i realizovao nove programe aktivne politike zapošljavanja za ukupno 5.972 nezaposlena lica. U ukupnom broju učesnika ovih programa žene učestvuju sa 51%, mladi sa 47,90% i korisnici socijalnih primanja sa 5,2%.

U cilju integracije 2.937 nezaposlenih lica na tržište rada, realizovani su programi, u osnovi usmjereni na usklađivanje nivoa znanja i vještina ovih lica sa zahtjevima tržišta rada, odnosno sa zahtjevima određenih zanimanja za koja posjeduju odgovarajući nivo obrazovanja, i to: programi obrazovanja i osposobljavanja za 1.272 lica, osposobljavanja za samostalan rad za 721 i osposobljavanja za rad kod poslodavca za 944 lica. U ukupnom broju učesnika navedenih programa žene učestvuju sa 53,12%, mladi sa 44,23% i korisnici socijalnih primanja sa 4,77%.

Pored navedenih, u referentnom periodu realizovani su i programi stručnog osposobljavanja za 12.288 nezaposlenih lica sa stečenim visokim obrazovanjem, od kojih 7.513 žena (61,14 %). Nadalje, realizovani su i programi osposobljavanja i zapošljavanja 490 mladih lica, od kojih 460 na poslovima suzbijanja sive ekonomije, a 30 na poslovima pružanja podrške razvoju poljoprivrede, od kojih 288 žena (58,77%).

Zavod je za ukupno 2.354 nezaposlena lica koja su posjedovala znanja, vještine i kompetencije tražene na tržištu rada, ali su se, usled neadekvatne ponude radnih mjesta, suočavala sa poteškoćama u pronalaženju posla, realizovao programe podsticaja za zapošljavanje za 118 i programe javnog rada za 2.236 lica. U ukupnom broju učesnika navedenih programa žene učestvuju sa 64,31%, mladi sa 25,70% i korisnici socijalnih primanja sa 4,29%.

U referentnom periodu, Zavod je realizovao programe stimulisavanja zapošljavanja i razvoja preduzetništva, kojim je otvoreno 70 novih radnih mjesta. Na ovaj način zaposleno ili samozaposleno je 30 nezaposlenih žena.

Kako bi se ublažile posljedice pandemije Covid -19 na svijet rada u Crnoj Gori, Zavod je 2021. godine započeo realizaciju Pilot projekta „Aktiviranje žena“. U ovom projektu uključeno je 121

lice, od 25 do 49 godina života, sa djecom predškolskog uzrasta, od kojih 73 % mladih, a 4,2 % korisnika socijalnih primanja.

2.da obezbijede mogućnost za bilo kojeg od roditelja da dobije odsustvo tokom kojeg bi se starao o djetetu, čija bi se dužina i uslovi određivali u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom, kolektivnim ugovorima ili praksom

a) Molimo navedite je li kriza izazvana Covid-19 uticala na pravo na roditeljsko odsustvo.

ODGOVOR:

Kriza izazvana pandemijom Covid 19 nije uticala na primjenu odredbi Zakona radu koje se odnose na pravo na roditeljsko odsustvo.

Članom 127 Zakona o radu propisano je da je roditeljsko odsustvo pravo svakog od roditelja da koristi odsustvo sa rada zbog njege i staranja o djetetu i ovo odsustvo se može koristiti nakon isteka porodiljskog odsustva, u trajanju do 365 dana od dana rođenja djeteta.

Pravo na roditeljsko odsustvo imaju oba roditelja u jednakim djelovima. Dakle, pravo na roditeljsko odsustvo je definisano kao individualno pravo svakog roditelja koje mogu koristiti nezavisno od činjenice da li su oba roditelja zaposlena. Roditeljsko odsustvo se koristi do prvog rođendana djeteta. Možemo konstatovati da roditeljsko odsustvo traje ukupno 295 dana ako se ima u vidu činjenica da prvih 70 dana od dana rođenja djeteta tj. porodiljsko odsustvo koristi majka djeteta.

Dakle, roditeljsko odsustvo je pravo koje koriste oba roditelja u jednakim djelovima (to bi značilo da 147,5 dana majka i 147,5 dana otac). Međutim, roditeljsko odsustvo koje je započeo da koristi jedan roditelj može da prenese na drugog roditelja nakon isteka perioda od 30 dana od početka korišćenja, a u tom slučaju roditelj koji je prenio pravo na drugog roditelja nema pravo da nastavi korišćenje roditeljskog odsustva.

Za vrijeme korišćenja porodiljskog odnosno roditeljskog odsustva zaposleni ima sva prava iz radnog odnosa kao što ih je imao do početka korišćenja tog odsustva, kao i sva prava na poboljšanje radnih uslova na koja bi imao pravo za vrijeme svog odsustva.

b) Ako je u prethodnom zaključku utvrđeno da domaće pravo nije usklađeno sa odredbom Povelje objasnite da li je i kako otklonjen problem. Ako je u prethodni zaključak odložen ili je donešen zaključak o usklađenosti do prijema novih informacija, odgovorite na postavljena pitanja.

ODGOVOR:

Komitet je prethodno zaključio da situacija u Crnoj Gori nije u skladu s članom 27 stavom 2 Povelje na osnovu toga što zakonodavstvo ne predviđa pojedinačno, neprenosivo pravo na roditeljsko odsustvo za svakog roditelja.

Zakon o radu koji je stupio na snagu 7. januara 2020. godine u pogledu prava na roditeljsko odsustvo usklađen je u potpunosti sa Direktivom Savjeta 2010/18 EU o sprovođenju revidiranog sporazuma o roditeljskom odsustvu.

Članom 127 Zakona o radu propisano je da je roditeljsko odsustvo pravo svakog od roditelja da koristi odsustvo sa rada zbog njege i staranja o djetetu i ovo odsustvo se može koristiti nakon isteka porodiljskog odsustva, u trajanju do 365 dana od dana rođenja djeteta. Ističemo da je porodiljsko odsustvo pravo majke djeteta koje obavezno traje 98 dana, od kojih je 28 dana prije dana očekivanog porođaja i 70 dana od rođenja djeteta, dok je roditeljsko odsustvo jednako pravo kako majke djeteta tako i oca djeteta.

Pravo na roditeljsko odsustvo imaju oba roditelja u jednakim djelovima. Dakle, pravo na roditeljsko odsustvo je definisano kao individualno pravo svakog roditelja koje mogu koristiti nezavisno od činjenice da li su oba roditelja zaposlena. Roditeljsko odsustvo se koristi do prvog rođendana djeteta. Možemo konstatovati da roditeljsko odsustvo traje ukupno 295 dana ako se ima u vidu činjenica da prvih 70 dana od dana rođenja djeteta tj. porodiljsko odsustvo koristi majka djeteta. Izuzeci predviđeni zakonom kada i prvih 70 dana od dana rođenja djeteta koristi otac su situacije kada je majka umrla, teško bolesna, napustila dijete, ako je lišena roditeljskog prava ili se nalazi na izdržavanju kazne zatvora. Takođe pravo na porodiljsko odsustvo u trajanju od 70 dana od rođenja djeteta, mogu da koriste oba roditelja istovremeno, ako je rođeno dvoje ili više djece.

Dakle, roditeljsko odsustvo koje traje 295 dana je pravo koje koriste oba roditelja u jednakim djelovima (to bi značilo da 147,5 dana majka i 147,5 dana otac). Međutim, roditeljsko odsustvo koje je započeo da koristi jedan roditelj može da prenese na drugog roditelja nakon isteka perioda od 30 dana od početka korišćenja, a u tom slučaju roditelj koji je prenio pravo na drugog roditelja nema pravo da nastavi korišćenje roditeljskog odsustva.

U članu 128 Zakona o radu definisani su slučajevi u kojima jedan od roditelja može koristiti roditeljsko odsustvo u cjelosti, odnosno i dio roditeljskog odsustva koji bi pripao drugom roditelju ali je on spriječen a ga koristi zbog objektivnih okolnosti. Te objektivne okolnosti bi bile: ako je jedan od roditelja lišen roditeljskog prava, lišen poslovne sposobnosti, proglašen nestalim, nepoznatim, nepoznatog prebivališta ili boravišta ili je prema nalazu nadležnog centra za socijalni rad grubo zanemario staranje o djetetu; kada su jednom od roditelja, radi zaštite djeteta na oadnovu doluke suda zabranjeni ili ograničeni kontakti sa djetetom; kada je jedan od roditelja

teško bolestan ili je zavistan od pomoći drugog lica prema nalazu nadležnog doktora; ako je jedan od roditelja angažovan kao vojno lice u vojnoj misiji izvan Crne Gore pod uslovom da se pisanom izjavom odrekao prava na korišćenje roditeljskog odsustva u korist drugog roditelja.

Za vrijeme korišćenja porodiljskog odnosno roditeljskog odsustva zaposleni ima sva prava iz radnog odnosa kao što ih je imao do početka korišćenja tog odsustva, kao i sva prava na poboljšanje radnih uslova na koja bi imao pravo za vrijeme svog odsustva.

U skladu sa tim, zaposleni ima pravo na naknadu zarade kao da je na radu, dok poslodavac ima pravo na refundaciju te zarade preko Centra za socijalni rad.

Nakon što dijete napuni godinu dana života, ističe period roditeljskog odsustva, nakon čega je poslodavac dužan da zaposlenom obezbijedi povratak na isto radno mjesto ili na odgovarajuće radno mjesto sa najmanje istom zaradom.

Kao dodatna povoljnost za zaposlene predviđena je mogućnost da poslodavac može, uzimajući u obzir potrebe zaposlenog koje je naveo u svom pisanom zahtjevu, po isteku roditeljskog odsustva, omogućiti promjenu radnog vremena ili rasporeda radnog vremena tom zaposlenom, ako proces rada kod tog poslodavca to dozvoljava.

Treba istaći da za ostvarivanje prava na roditeljsko odsustvo nije neophodno da oba roditelja budu u radnom odnosu već je u stavu 6 člana 127 precizirano da u slučaju da je jedan roditelj zaposlen a drugi nezaposlen, zaposleni roditelj ima pravo na roditeljsko odsustvo. Takođe, pravo na roditeljsko odsustvo nije uslovljeno postojanjem bračne zajednice već to pravo koriste roditelji bez obzira jesu li u bračnoj ili vanbračnoj zajednici.

3.da obezbijede da porodične obaveze ne mogu, kao takve, predstavljati valjan razlog za prekid radnog odnosa.

- a) Molimo navedite je li kriza s Covid-19 uticala na zabranu otkaza zbog porodičnih obaveza i jesu li postojali izuzeci od zabrane otkaza zbog porodičnih obaveza tokom pandemije.*

ODGOVOR:

Zakonom o radu je odredbom člana 173 propisano što se ne smatra opravdanim razlogom za otkaz ugovora o radu. Jedan od navedenih neopravdanih razloga jeste i korišćenje odsustva zbog održavanja trudnoće, porodiljskog, roditeljskog, usvojiteljskog i hraniteljskog odsustva i odsustva sa rada radi njege djeteta i posebne njege djeteta.

Članom 123 stavom 1 Zakona o radu propisano je da poslodavac ne može da otkáže ugovor o radu trudnoj zaposlenoj i zaposlenom za vrijeme korišćenja prava na porodiljsko i roditeljsko odsustvo. U stavu 2 ovog člana je posebno naveden izuzetak koji se odnosi na prestanak radnog odnosa ženi tokom trudnoće, odnosno korišćenja prava na porodiljsko ili roditeljsko odsustvo. Naime, ženi može prestati radni odnos zbog razloga koji se ne mogu vezivati za trudnoću ili korišćenje nekog od navedenih prava ali je ova mogućnost ograničena sa još dva uslova i to:

-radni odnos može prestati zbog teže povrede radne obaveze ili zbog postojanja nekog od razloga koji se vezuju za prestanak radnog odnosa po sili zakona predviđeni u članu 164 Zakona o radu izuzev isteka ugovora o radu koji je zaključen na određeno vrijeme.

-poslodavac je dužan da u pisanoj formi detaljno obrazloži razloge za otkaz. To znači da pored uobičajenog obrazloženja, poslodavac mora „posebno obrazložiti“ odluku prilikom prestanka radnog odnosa ženi tokom trudnoće pri čemu će posebno obrazložiti ispunjenost uslova za prestanak radnog odnosa imajući u vidu posebnu zaštitu žene tokom trudnoće i korišćenja prava na porodiljsko i roditeljsko odsustvo.

Zabrana otkazivanja ugovora o radu zbog korišćenja porodiljskog i roditeljskog odsustva se prije svega odnosi na kolektivno otpuštanje jer u praksi teško se može primijeniti neki od otkaznih razloga za individualni otkaz imajući u vidu da se navedene kategorije zaposlenih ne nalaze na radnom mjestu. Zabrana od otpuštanja odnosi se i na slučaj proglašenja tehnološkim viškom, odnosno licem za čijim je radom prestala potreba kako za zaposlenu ženu tokom trudnoće tako i za roditelje koji koriste pravo na porodiljsko i roditeljsko odsustvo.

Takođe, stavom 5 ovog člana Zakona o radu je predviđeno da se zaposlenoj ženi kojoj ugovor o radu ističe u periodu trudnoće i korišćenja prava na porodiljsko i roditeljsko odsustvo, rok za koji je ugovorom zasnovao radni odnos na određeno vrijeme produžava se do isteka korišćenja prava na odsustvo. Ovdje se podrazumijeva da oba roditelja uživaju pravo na zaštitu ukoliko im ugovor o radu ističe u vrijeme korišćenja prava na roditeljsko ili porodiljsko odsustvo pri čemu se rok za koji je zaključen produžava do isteka korišćenja prava na porodiljsko, odnosno roditeljsko odsustvo. Takođe ugovor o radu pripravnika, odnosno pripravnički staž produžava se za vrijeme korišćenja porodiljskog i roditeljskog odsustva.

Sve navedene odredbe Zakona o radu su bile u punoj primjeni i za vrijeme pandemije Covid 19.

b) Molimo objasnite je li gornja granica naknade za nezakonite otkaze primijenjena na osnovu porodičnih obaveza tokom krize Covid-19.

ODGOVOR:

Odredbom člana 208 Zakona o radu propisano je da će se kaznom u iznosu od 2.000 eura do 20.000 eura kazniti pravno lice ako ne obazbijedi zaštitu zaposlenih u skladu sa, između ostalog, članom 123 istog Zakona. Za isti prekršaj kazniće se i odgovorno lice u pravnom licu novčanom

kaznom u iznosu od 200 do 2.000 eura. Navedena odredba je bila u primjeni u punom obimu i tokom trajanja pandemije Covid-19.

c) Ako je u prethodnom zaključku utvrđeno da domaće pravo nije usklađeno sa odredbom Povelje objasnite da li je i kako otklonjen problem. Ako je u prethodni zaključak odložen ili je donešen zaključak o usklađenosti do prijema novih informacija, odgovorite na postavljena pitanja.

ODGOVOR:

Komitet je prethodno zaključio Komitet je zaključio da je situacija u Crnoj Gori u skladu sa članom 27 stav 3.